

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

T N I K

10
2023

130

SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

9 177 0335 0 14 3 4 0 0 8

4,40 €

TEMA MESECA

**Umetne
plezalne stene**

Z NAMI NA POT

Apenini

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – **IZDELEK MESECA NOVEMBRA**

PRAVLJICA O GAMSKU VILIJU IN GORSKIH ROŽICAH Stanka Klakočar

Gamsek Vili leži na polici strme skalne stene in žalostno strmi predse. Po kosmatem, rumenkasto rjavem gobčku mu polzijo debele solze. Ampak naj vam prej kot to, zakaj je tako žalosten, razložimo, kdo je naš Vili in kje živi. Nekaj je gotovo: ni podoben žabi, niti lisici, še manj pa kokoši. No, pa še marsikateri živali ni niti malo podoben. Gamski, kakršen je Vili, živijo v gorah, v strmih skalnih robovih. Spretno skačejo in tečejo ...

Format: 165 x 240 mm, 32 stani, šivano 2 x z žico

CENA: V času od 1. 11. do 30. 11. 2023 lahko knjižico kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,95 €* (redna cena: 9,90 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

PREDNAROČILO TRIGLAV JE NAŠ, Dušan Škodič

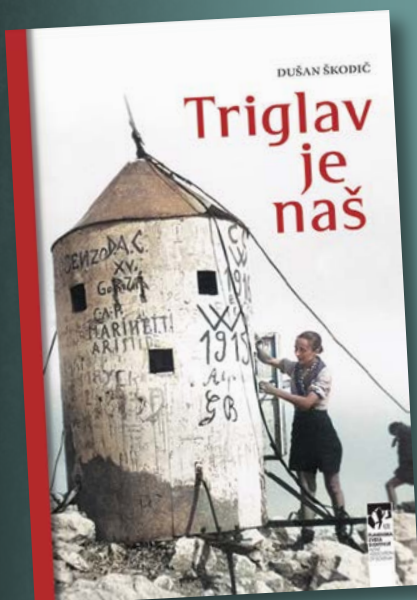
Knjiga *Triglav je naš* osvetljuje začetke organiziranega planinstva in alpinizma na Slovenskem.

Predstavljeno je obdobje, v katerem so slovenske gore zaznamovali najprej posamezniki, od druge polovice 19. stoletja pa zlasti Nemško in avstrijsko planinsko društvo (DÖAV), ki je v našem prostoru pustilo globoke sledi, tudi v povezavi s Slovenskim planinskim društvom (SPD).

Knjiga prinaša nazoren opis dejavnosti SPD in nemških podružnic, v ozadju katerih se kažejo groba nacionalna trenja in zakulisne špekulacije, ki so se prenesle tudi v gore. Iz knjige odseva realnost življenja v tedanji narodnostno pisani monarhiji. Nepričakovano odkritje izgubljenega arhiva v Innsbrucku leta 2021 je omogočilo da smo zapolnili razpoke v času in na novo osvetlili zgodovino našega planinstva in alpinizma. Je mnogo zanimivejša od do zdaj znane, predvsem pa je dogajanje zdaj smiselno povezano.

Format: 165 x 240 mm, 312 stani, integralna šivana vezava

REDNA CENA: 27,90 €. V prednaročilu, ki velja do izida, je knjigo mogoče kupiti z 20-odstotnim popustom, po ceni 22,32 €.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 123. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkalozalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik, Miha Pavšek

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551
SWIFT: HDELSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Clani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Slika na naslovnici: Jalovec

Foto Franci Horvat

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

O tišini

"Ležala je tam in me čakala, globoko pod kakofonijo hrupa prometa in misli, glasbe in strojev, iPhoneov in ratrakov. Tišina," piše norveški raziskovalec in pisatelj Erling Kagge. Na Antarktiki petdeset dni ni imel radijske postaje in ni videl niti enega samega živega bitja, vendar mu je narava spregovorila skozi krinko tišine. "Tiše ko sem bil, več sem slišal. Zmeraj bolj sem postajal pozoren na svet, katerega del sem bil. Svet izgine, ko se vanj podaš. Najbolj pomembna je tišina, ki je v nas ... Pusti elektroniko doma, odpravi se v neko smer, dokler okoli tebe ne bo več ničesar. Bodi tri dni sam. Ne govori z nikomer. Postopoma boš odkrival svoje druge plati." Tako svetuje.

Te dni sem bil na Krniški glavici, ki leži na severni strani Montaža, pravzaprav v njegovi senci. Lahkoten vrh je vzrok za množičen obisk. Kdor me pozna, ve, da se skušam množicam v gorah kolikor se le da ogniti, vedno pa to ni mogoče. Se pa zato ne ustavljam nikjer, razen na vrhu. Kričanje otrok pri koči Grego je bilo hitro za mano in topel jesenski vzpon se je zaključil na razglednem vrhu. Tri starejše pripadnice sosednje države, ki je znana po navdušenem in glasnem govorjenju, so bile že tam. Ena je glasno razglabljala po telefonu, drugi dve sta živahno razpravljali, glasovi vseh treh pa so odmevali po okoliških dolinah. "Ropotu" sem se ognil tako, da sem jo pač ubral naprej. Na poti sem ujel dva nemško govoreča pohodnika, pri čemer je možakar kar med hojo glasno govoril po telefonu. Na srečo sta nadaljevala proti bivaku Stuparich, sam pa sem zavil proti dolini. Dobesedno osupel sem bil, ko sem se pred kratkim vzpenjal proti Begunjščici, pri čemer so malo nad Roblekom do mene začeli prihajati čudni zvoki, ki jim nisem mogel najti pametnega vzroka. No, prav kmalu mi je nasproti prišel možakar, ki je po radiu ali telefonu na glas poslušal neki podkast ...

O tem pišemo v tokratni kolumni. O tišini v gorah. "Gore, se zdi, so kraj miru in tišine. So kraj in čas, ko človek zadriha s polnimi pljuči, vdihne dober zrak, se naužije lepih razgledov, odvrže preganjavico vsakdana, se osami od ljudi, ki mu niso prijetni. Vse to lahko naredi v tišini, ki blagodejno vpliva na duha in telo ... Svet je tako poln zvočnih dražljajev, da občasno čutimo potrebo po bežanju od njih. Marsikdo pravi, da gre v gore poiskat svoj mir. Ko sebe in druge sprašujem, kaj naj bi bil ta mir, ugotovim, da z njim najpogosteje mislimo prav tišino ... Žal tudi gore postajajo vse bolj hrupne ... Nisem nekdo, ki bi bil obseden z mirom in tišino, vendar zagotovo obstaja mera hrupa, ki me začne motiti." Tako pravi Klemen Belhar.

Ena od stvari, ki me je na Japonskem najbolj prevzela, je bilo dejstvo, da na javnih prostorih nihče ni govoril po telefonu. Niti na ulicah niti na vlakih, ki so najbolj običajno prevozno sredstvo. Zakaj? Ker je to nesposobno. Glasno govorjenje pač moti druge prisotne. Si predstavljate to pri nas? Nikakor ne. In to velja za celotno Evropo.

Še o eni tišini pišemo v tokratni številki. Te dni je potekala slovesnost ob 25. obletnici ustanovitve Ustanove Sklad Okrešelj. Kot verjetno veste, je bil sklad ustanovljen za pomoč otrokom petih ponesrečenih gorskih reševalcev na Okrešlju leta 1997. Po slovesnosti je bil čas tudi za pogovor med prisotnimi. Kolega Matjaž (Ravnikar), ki je bil takrat na isti vaji, je na dolgo obujal spomine na tragični dogodek. Med drugimi je poudaril trenutek, ko se je s svojo ekipo vrnil na kraj, kjer so bili zbrani vsi reševalci. Grobna tišina je vladala tam, je povedal. Ta trenutek si popolnoma predstavljam.

Kjer tišina (še) ne šepeta, je tudi eden od prispevkov o tišini. O čem pišemo, pa boste morali prelistati revijo.

Pred nami so lepi jesenski dnevi, ki jih boste ljubitelji gora gotovo izkoristili v naravi in gorah. "Pozivam nas, da večkrat prisluhnemo tišini in to omogočimo drugim. Ostanimo na pravi strani hrupa in tišine," pravi Klemen. Z njim se absolutno strinjam.

Vladimir Habjan

1 UVODNIK O tišini

Vladimir Habjan

4 UMETNE PLEZALNE STENE Od Aleksandra Velikega ...

Julija Šuligoj

10 UMETNE PLEZALNE STENE Kako nastanejo plezalne stene

Marta Krejan Čokl

14 UMETNE PLEZALNE STENE Čisti plezalni užitek

Julija Šuligoj

19 UMETNE PLEZALNE STENE Seznam umetnih plezalnih sten v Sloveniji

Julija Šuligoj,
Marta Krejan Čokl

21 INTERJUJU Miha Župan

Alenka Bevčič

26 ZGODOVINA V slovenskih gorah je našel kraljestvo lepote

Janko Kos

32 Z NAMI NA POT Sibiline gore/Monti Sibillini

Andrej Bandelj

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

41 **PLANINČKOV KOTIČEK**
Požar v Zadnji dolini pod Triglavom

Kristina Menih

44 **GORSKO REŠEVANJE**
Petindvajset let Ustanove Sklad Okrešelj

Irena Mušič Habjan

48 **GORSKO REŠEVANJE**
Uez med reševalci in družinami je kot vrvi

Dušan Polajnar

50 **INTERJUJ**
Alen Marinović

Vladimir Habjan

54 **KOLUMNA**
Prisluhnimo tišini

Klemen Belhar

56 **ZDRAVILNE RASTLINE**
Zdravilna prebivalka gora

Tina Mele

58 **ODPRAVA**
Centralni Kavkaz 1963

Franci Ekar

62 **NAJ KOČI**
Naj koči 2023 sta koči PD Preddvor

Zdenka Mihelič

64 **PLANINSKE KOČE**
Po požaru odprta nova Mozirska koča

Franci Horvat

66 **RAZMIŠLJANJE**
Kjer tišina (še) ne šepeta

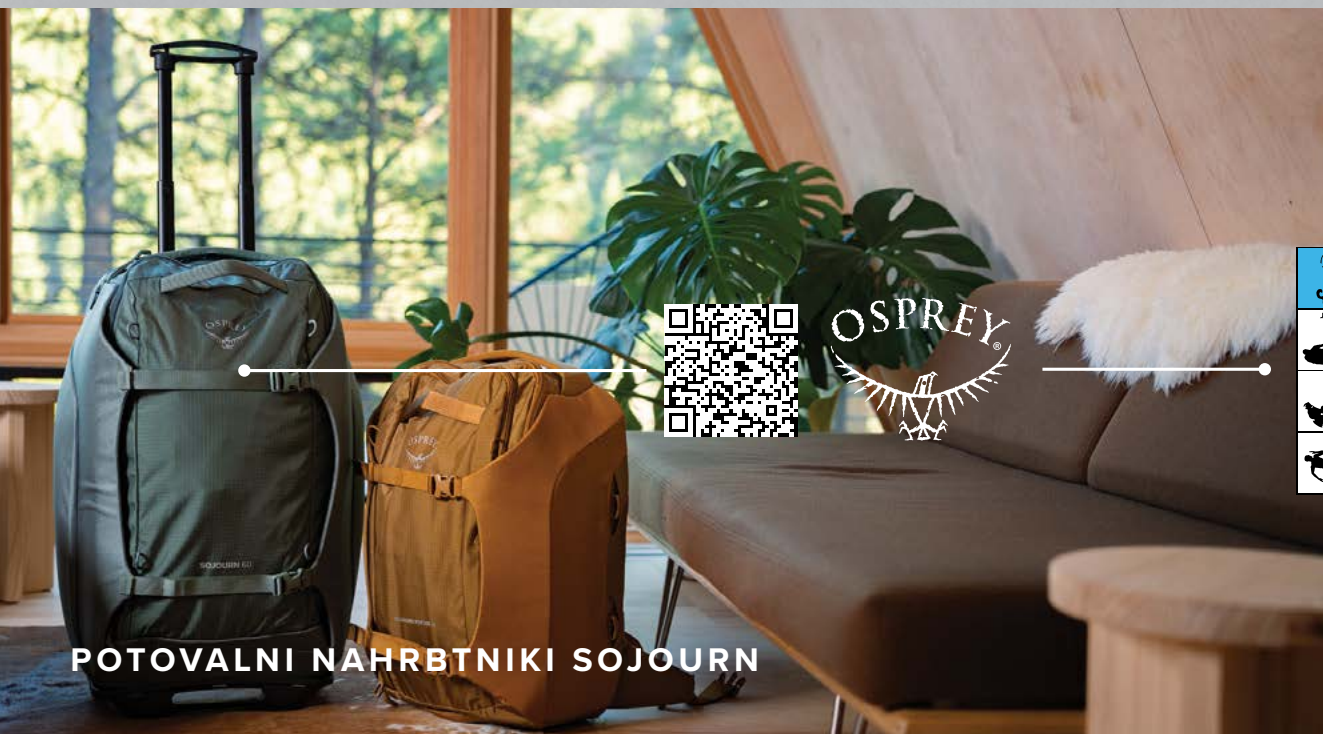
Teja Školč

68 **NOVICE IZ VERTIKALE**

70 **LITERATURA**

74 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

76 **U SPOMIN**

POTOVALNI NAHRBTNIKI SOJOURN

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan

www.factorystore.si

Julija Šuligoj

Od Aleksandra Velikega ...

... do olimpijskih iger

Če bi pred sto leti nekemu alpinistu predstavili prihodnost in razvoj alpinizma ter plezanja v naslednjih desetletjih, bi nas najbrž prav pisano pogledal. Verjetno bi se mu zdelo čudno, da se bodo ljudje od preživljanja časa v gorah, v naravi, preusmerili v zaprte telovadnice z bolj ali manj visokimi stenami in nanje pritrjenimi umetnimi oprimki. Če pa bi mu omenili, da bo športno plezanje leta 2020 olimpijska disciplina, nam prav gotovo ne bi verjel.

Razvoj in priljubljenost plezanja sta v zadnjem stoletju namreč napredovala neverjetno hitro. Le spomnimo se, v kakšni obutvi, gozdarjih in šele pozneje plezalnikih, so v gorah plezali naši dedje in babice ter na kakšen način so se varovali z vrvo. In če so bile včasih umetne stene le sredstvo za trening za plezanje v gorah, so danes nekaj popolnoma drugega. O zgodovini in trendu športnega plezanja in umetnih plezalnih sten v tokratni temi meseca.

Od alpinizma do športnega plezanja

Prosto plezanje (angleško *free climbing*)¹ se je razvilo v sredini petdesetih let prejšnjega stoletja v Yosemiteh, ZDA. V sedemdesetih letih se je gibanje razširilo v Evropo. Tudi Slovenci smo hitro sledili temu trendu z začetnikoma Iztokom Tomazinom in Borutom Bergantom. V ameriških stenah ju je leta 1978 gostil eden prvih profesionalnih športnih plezalcev, Henry Barberin. Tomazin in Bergant sta prosto preplezala prve smeri VII. in VIII. stopnje težavnosti in to novo gibanje prinesla v Slovenijo. Nad njim se je navduševala takratna mlajša generacija alpinistov in tehnično plezanje je počasi izgubilo svojo veljavo. Vedno bolj je

postajalo pomembno, kako si steno oz. smer preplezal, ne le, da si jo preplezal. Pojavil se je ideal prostega vzpona in celo vzpona v prvem poskusu (*on sight*). Plezanje v vedno težjih smereh ni bilo več samo-umevno, saj so specifični gibi zahtevali psihofizični trening. Hkrati se je pojavila potreba po plezališčih, ki bi alpinistom omogočala učinkovit trening pred odhodom v visoke gorske stene. Nastala so plezališča v naravi, kjer so kline kmalu zamenjali svedrovci. Prva taka plezališča v Sloveniji so Babna in Mišja peč nad Ospom, Črni Kal, Turnc pod Šmarno goro, Dovžanova soteska, Bohinjska Bela, Bohinj in Vipava.

V osemdesetih letih so bili vodilni športni plezalci pri nas Tadej Slabe, Srečo Rehberger in Lidija Painkiher, v devetdesetih letih pa Martina Čufar. Ti so v težavnosti športnega plezanja posegali po samem svetovnem vrhu. Tadej Slabe je na primer leta 1992 preplezal smer *Za staro kolo in majhnega psa* (8c+).

Čeprav so alpinisti starejše generacije poudarjali, da je športno plezanje le trening za plezanje v gorah, za alpinizem, in se ne sme izroditi v posebno disciplino, se je zgodilo prav to. Kritike so letele tudi na očitno tekmovalnost in dokazovanje, česar v alpinizmu do tedaj ni bilo (seveda je obstajala tekmovalnost, a predvsem

Domača mala
plezalna stena
Dušana Planinca, 1997
Foto Dušan Planinc

¹ Prosto plezanje pomeni plezanje z uporabo tehničnih pripomočkov le za varovanje, ne pa za pomoč pri napredovanju.

Bosonogi deklici plezata po znameniti umetni plezalni steni Schurman Rock Foto Jeff Smoot (@smootopia)

v tem, kdo zmore več in kdo je bolj pripravljen za plezanje v gorah). Tako so se pojavila športnoplezalna tekmovanja, o katerih več besed malo pozneje.

Prvi umetni športnoplezalni objekti

Zaradi oddaljenosti naravnih plezalnih sten in potrebe po rednem treningu za doseganje dobrih rezultatov so plezalci začeli plezati po nenamenskih plezalnih objektih: mostovih, podpornih zidovih, ograjah, starih zidanih objektih. Od tu do umetnih plezalnih sten, kot jih poznamo danes, je bil le še en korak. Leta 1938 je bil v Seattlu v ZDA zgrajen *Monitor Rock*, ki velja za prvo umetno plezalno strukturo na svetu.² To ni (bila) klasična umetna plezalna stena, ampak struktura iz gladkih granitnih skalnih blokov, povezanih in utrjenih z betonom, visoka osem metrov. V Evropi so bili pionirji na tem področju Francozi, ki so v petdesetih letih izdelovali nastavljive lesene plezalne stene.

Danes poznamo več vrst umetnih plezalnih sten: nizka ali balvanska stena (tudi mala plezalna stena) višine do pet metrov, visoka plezalna stena višine več kot deset metrov ter stena s posebno smerjo za hitrostno plezanje. Poleg tega se te delijo še na notranje in zunanje, postavljene v samostojnih objektih ali v sklopu drugih objektov, na primer šol.

Prva angleška umetna plezalna stena je bila postavljena leta 1960 na šoli Ullswater v kraju Penrith na severu Velike Britanije. Za oprimke in stope so uporabili opeke in kamne. To je bil model umetne plezalne stene, ki je postal vzor v naslednjih desetletjih. Sledil je stolp *Wyndham* leta 1965. Njegova kompleksnost ni bila presežena do sredine sedemdesetih let. To je bila prva umetna plezalna stena v Veliki Britaniji, ki je bila postavljena v stavbi, zgrajeni prav s tem namenom.

² *Monitor Rock* ali *Schurman Rock*, imenovan po oblikovalcu Clarku Schurmanu. Več informacij najdete na spletni strani Jeffa Smoota <https://www.commonclimber.com/schurman-rock.html>

Per Nesselquist v prečki znamenite umetne plezalne stene Schurman Rock. Foto Jeff Smoot (@smootopia)

Iznajdbo in razvoj notranjih umetnih plezalnih sten v Veliki Britaniji je mogoče pojasniti s krajšim dnevom in nepredvidljivimi vremenskimi razmerami s pogostim dežjem. Postavljavci sten so skušali posnemati stanje skal v naravi, smeri pa so bile postavljene tako, da so omogočale učinkovit trening za plezanje v gorah. *Vertical World*, ki obstaja in deluje še danes, je bila prva telovadnica, namenjena le plezanju na umetnih plezalnih stenah. Postavljena je bila leta 1987 v Seattlu, ZDA, v propadajočem skladišču. Rich Johnston in Dan Cauthorn sta uporabljala vezane plošče, na katere so bili prilepljeni posebni kamniti oprimki. Noviteta, vendar s pomembno pomanjkljivostjo: smeri se niso dale spreminjati. Zato so bili priviti oprimki, ki so se pojavili v naslednjih letih, pomembna novost, ki je še dodatno razmahnila to – takrat niti ne več tako novo – disciplino.

Razvoj umetnih plezalnih sten pri nas

Prva umetna plezalna stena pri nas je bila postavljena leta 1988 v domžalski hali komunalnega centra (danes Športna dvorana Domžale). Pobudo zanjo pri Planinskem društvu Domžale je dal Silvo Karo. Sam je napravil idejno zasnovo, izrisal jo je arhitekt Ajo Slamič, pri izgradnji pa je sodeloval tudi Janez Jeglič. Žal je prišlo do navzkrižja interesov s košarkarskim klubom, ki je deloval v isti stavbi. Stena je bila v uporabi le šest let, ob prenovi dvorane leta 2003 pa so jo podrli. Silvo Karo je "zakrivil" tudi postavitev prve balvanske stene, in sicer v pokritem odlagališču za premog na OŠ Rodica. Ker so prehajali na ogrevanje z nafto, je bil prostor na voljo in s prostovoljnim delom je zrasla balvanska stena, ki je, prenovljena, v uporabi še danes.

Tekme

Prehod športnega plezanja od treningov do tekmovanja je bil pomemben dejavnik za razmah gradnje umetnih plezalnih sten, saj se je potreba po strukturiranem treningu povečala. To je morda najbolj vidno pri stenah za hitrostno plezanje, ki so luč sveta ugledale marsikje, tudi v Sloveniji, šele po sprejetju te discipline med olimpijsko sredo.

*Gradnja umetne plezalne stene v Idriji 1988
Foto Zlatko Gantar*

Državno prvenstvo
v športnem plezanju
Osp 88
Foto Metod Škarja

Do prvih športnih tekmovanj je prihajalo, zanimivo, v Sovjetski zvezi. Ker je šlo za tekmovanje v hitrostnem plezanju, o tem malo pozneje. V Evropi je bilo prvo mednarodno plezalno tekmovanje organizirano leta 1985: *Sportroccia* v vaseh Bardonecchia in Arco v Italiji. To tekmovanje je potekalo na naravni steni, kar je organizatorjem povzročilo številne težave (na primer vremenske), zaradi katerih so se nato odločili tovrstna tekmovanja preseliti na umetne stene. Leta 1987 je potekalo prvo tekmovanje *Rock master*, še vedno na zunanji plezalni steni, že naslednje leto pa se je odvijalo na umetni. Tekmovali so le v težavnostnem plezanju, od leta 1998 pa tudi v balvanskem in pozneje še hitrostnem.

Tekma v Žireh 12. 5. 1991
Foto Peter Ramuš

Tudi Slovenci in Slovenke so sodelovali na *Rock Masterju*, ki je postal eno pomembnejših športnoplezal-

nih tekmovanj v Evropi. Leta 2001 je zmagala Martina Čufar, leta 2013 pa Mina Markovič. Od leta 2006 se podeljujejo tudi nagrade Arco Rock Legends pod pokroviteljstvom Salewe in La Sportive. Slednjo, ki je podeljena za najboljšega športnika v predhodni tekmovalni sezoni, so prejele tri Slovenke: 2008 Maja Vidmar, 2013 in 2016 Mina Markovič ter 2017 Janja Garnbret. Mednarodna zveza za športno plezanje organizira dve športnoplezalni prireditvi svetovnega formata:³ od leta 1989 je letno organiziran svetovni pokal v športnem plezanju (IFSC Climbing World Cup), od leta 1991 pa plezalci vsaki dve leti tekmujejo še na svetovnem prvenstvu v športnem plezanju (IFSC Climbing World Championships). Od leta 1992 IFSC organizira tudi evropsko tekmovanje.

V manj kot štiridesetih letih je torej prišlo od prvega mednarodnega plezalnega tekmovanja do nastopa športnih plezalcev na olimpijskih igrah. Tekmovalno plezanje je zdaj običajen del plezanja, obstaja profesionalna struktura z letnimi prvenstvi na nacionalni, evropski in svetovni ravni.

V Sloveniji je prvo državno prvenstvo v športnem plezanju, *Osp 88*, potekalo od 22. do 24. aprila 1988. Tomo Česen in Srečo Rehberger sta pripravila po tri smeri za žensko in tri za moško konkurenco. Prijavilo se je 42 plezalcev in 18 plezalk. Sestavljena so bila tudi nova tekmovalna pravila, ki so bila usklajena s pravili UIAA. V moški konkurenci je zmagal Vili Guček, v ženski pa Simona Škarja.

Hitrostno plezanje

Ob omembi športnega plezanja večina ljudi ne pomisli na hitrostno plezanje. Še več, kot tekmovalna disciplina je v evropskih in ameriških državah odrinjeno v ozadje. Vendarle pa lahko hitrostno plezanje v resnici

³ International Federation of Sport Climbing ali IFSC.

Pokal Slovenije za mlade plezalce v Radovljici marca 1991
Foto Peter Ramuš

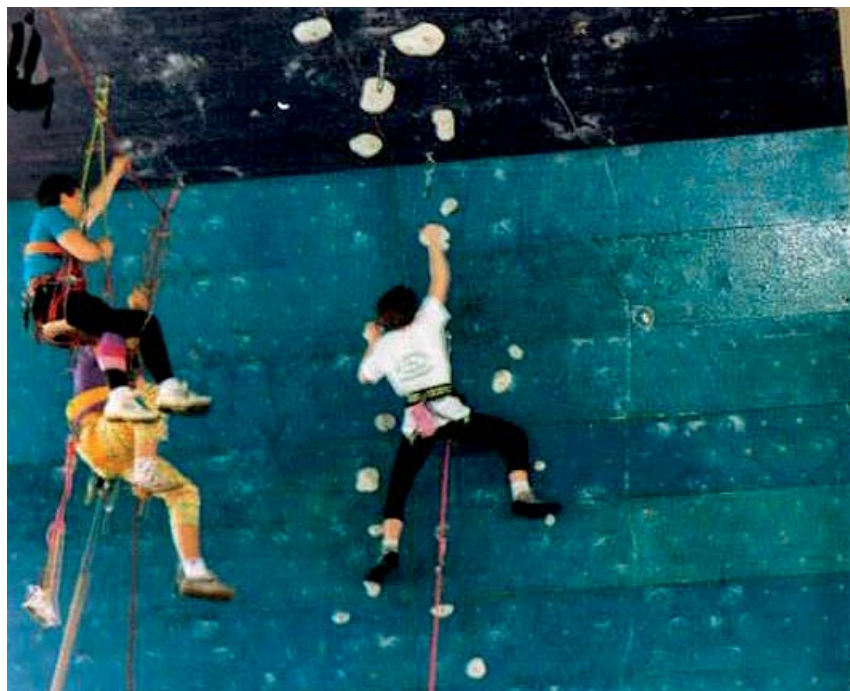
štejemo za najstarejšo tekmovalno plezalno disciplino; prvo izpričano plezalno tekmovanje je bilo namreč prav v hitrostnem plezanju. Zgodilo se je v Sogdiji (področje današnjega Uzbekistana) leta 327 ali 328 pred našim štetjem pod pokroviteljstvom Aleksandra Velikega. Oznanil je namreč, da bo podelil denarno nagrado tistemu, ki bo prvi priplezal do trdnjave na vrhu Sogdijske skale (visoke približno 300 metrov). Imena tekmovalcev in zmagovalca žal niso ohranjena. Uvedba hitrostnega plezanja kot ene izmed treh disciplin v boju za prvo olimpijsko medaljo v plezanju je izzvala marsikatero kritiko in neodobranje tako strokovne kot laične javnosti. Govorilo se je, da ne vsebuje ključnega elementa reševanja problemov, ki naj bi ga imelo športno plezanje, da je nepraktično, nezanimivo in neelegantno. Pojavile so se celo teorije zarote, da gre za pritisk ruskih organizatorjev, saj ruski plezalci blestijo predvsem v tej disciplini, ne pa tudi v težavnostnem plezanju. Zakaj? Ker moramo začetke tekmovalnega hitrostnega plezanja iskati prav v današnji Rusiji.

Že leta 1940 so v Sovjetski zvezi organizirali plezalno tekmovanje, kjer je bil čas glavno merilo točkovanja. Povojno obdobje je prineslo drugačen in ločen razvoj plezanja v Sovjetski zvezi v primerjavi z razvojem v zahodnih državah. Kot merilo za udeležbo na plezalnih taborih v Pamirju in Kavkazu so lokalni klubi izbrali tekmovanje v hitrostnem plezanju. Do leta 1976 so Sovjeti že toliko razvili disciplino, da je bilo organizirano prvo mednarodno tekmovanje v hitrostnem plezanju v soteski Yupshara blizu mestu Gagra v današnji Republiki Abhaziji. Ločen razvoj Sovjetske zveze na vseh področjih v času hladne vojne je vplival na izpopolnjenje hitrostnega plezanja, saj sovjetski plezalci niso mogli plezati v tujini in se zato niso srečali z razvojem težavnostnega plezanja v Evropi in Ameriki.

Posledice so na tekmovanjih vidne še danes, saj ruski plezalci blestijo predvsem v "svoji" disciplini. Organizatorji plezalnih tekmovanj so po sprejetju discipline kot ene izmed vej tekmovalnega plezanja uvedli standardizirano smer, saj je le tako mogoče pravično soditi. Jacky Godoffe je za Mednarodno zvezo za športno plezanje leta 2005 postavil smer, zasnovano posebej za hitrostno plezanje, ki jo je dejansko težje preplezati počasi kot hitro. Tekmovanje tako poteka vedno po enaki smeri na 15-metrski steni z naklonom 5°. Težavnost je ocenjena s 5.10c (6a+). Trenutni hitrostni rekord med plezalci ima Indonezijec Kiromal Katibin s časom 5,009 sekunde in med plezalkami Poljakinja Aleksandra Mirosław s časom 6,53 sekunde. V Sloveniji hitrostno plezanje nikoli ni bilo prevladujoča disciplina. Še več, niso mu posvečali prav

Tekmovalka Simona Škarja pod vstopom v smer, sodniki pa so sama znana alpinistična imena (z leve): Bogdan Biščak, Tomo Česen in Andrej Štremfelj.
Foto Metod Škarja

Rock master; Martina Čufar in Lynn Hill
Arhiv Martine Čufar

nobene pozornosti. To se je seveda spremenilo ob novici leta 2017, da bo hitrostno plezanje uvrščeno na olimpijske igre. Tako ga je morala v svoje treninge vključiti tudi slovenska športnoplezalna reprezentanca, saj pot do zlate medalje vodi le z nastopom v vseh treh disciplinah: težavnostnem, balvanskem in hitrostnem plezanju. Zgrajena je bila prva stena za hitrostno plezanje, in sicer v Plezalnem centru Celje. Zdaj jo najdemo tudi v plezalnem centru Climbing Ranch in v Plus Climbing Koper.

Danes

Kaj nam prinaša prihodnost? Z gotovostjo lahko rečemo, da je športno plezanje tako v svetu kot pri nas še vedno v velikem razmahu, zdi se, da je še večjega doživelo po zadnjih poletnih olimpijskih igrah. Zanimanja za športno plezanje je med mladimi vedno več. Plezanje je postalo sinonim dobre tedenske vadbe, pri kateri delujejo vse mišične skupine, poleg tega pa gre za odličen način druženja in spoznavanja novih ljudi. Plezanje na umetnih stenah danes ne more biti bolj različno od alpinističnih dogodivščin naših prednikov, zaradi katerih se je športno plezanje sploh pojavilo in razvilo. Sprva je bilo mišljeno kot trening za alpinistične vzpone v gorah, danes pa se večina rekreativnih športnih plezalcev sploh ne ukvarja z alpinizmom. Število umetnih plezalnih sten narašča ne le iz leta v leto, ampak celo iz meseca

v mesec. Napovedana je gradnja novega plezalnega centra v Ljubljani, gradi se plezalni center na Ravnah na Koroškem, končan je plezalni kompleks v Slovenski Bistrici. In to še ni vse ... ●

Viri

- Siol.net, *Iranski Usain Bolt v vertikali in hitrost, ki ji skušajo slediti tudi Slovenci* <https://siol.net/sportal/drugi-sporti/iranski-usain-bolt-v-vertikali-in-hitrost-ki-ji-skusajo-slediti-tudi-slovinci-477702>, pridobljeno 6. 7. 2023
- Gripped, *The True, Unbelievable Story of Speed Climbing Comps*. <https://gripped.com/profiles/the-true-unbelievable-story-of-speed-climbing-comps/>, pridobljeno 6. 7. 2023
- Rock Master, <https://www.rockmasterfestival.com/2022/>, pridobljeno 14. 6. 2023
- BMC, *A brief history of competition climbing*. <https://www.thebmc.co.uk/a-brief-history-of-competition-climbing>, pridobljeno 14. 6. 2023
- GT World, *Climbing Walls & Other Animals*. <http://www.gtworld.co.uk/britiansfirst.htm>, pridobljeno 14. 6. 2023
- SIA, *America's First Climbing Gym Turns 30*. <https://www.snowsports.org/americas-first-climbing-gym-turns-30/>, pridobljeno 18. 6. 2023
- Družina, Katja Cingerle: *Skromeni, vztrajen, legenda – Silvo Karo*, <https://www.druzina.si/clanek/skromeni-vztrajen-legenda-silvo-karo>, pridobljeno 18. 6. 2023
- Žiga Kampjut: *Umetne plezalne stene v Sloveniji*, diplomsko delo. Ljubljana, 2016, <https://www.fsp.uni-lj.si/cobiss/diplome/Diploma22038860KampjutZiga.pdf>, Tomo Česen: Tekma z rezultati in zmagovalci. *Planinski vestnik*, 6/88, 1988, 253.

Nov plezalni center
v Slovenski Bistrici
Arhiv Alpinističnega
kluba Impol
Slovenska Bistrica

Za popolno udobje, kilometer za kilometrom

Fjällräven pohodniške hlače

Udobje in uporabnost vaše opreme bi morala biti zadnja stvar, ki vas skrbi, ko se odpravite v naravo. To še posebej velja za hlače, pri katerih je svoboda gibanja ključnega pomena.

Pravilna razporeditev raztegljive tkanine, trpežnejše ojačane tkanine in pozimi tudi izolacije je tisto, kar naredi bistveno razliko in poskrbi za prijetne ure pohodništva, vzpona na goro, alpinizma ali ribolovom na ledu. S pravilno izbranim parom hlač Fjällräven boste pripravljeni na prav vse, sezono za sezono, leto za letom. Pohodniške hlače Fjällräven Keb Agile Winter Trousers so izdelane iz večkrat nagrajene tkanine G-1000 izjemne kakovosti, zaradi katere bodo hlače z vami na prav vseh dogodivščinah. Pri Fjällrävnu se razvoj nikoli ne ustavi in tkanina G-1000, ki blesti tudi pri pohodniških hlačah, ni nobena izjema. Prvič je bila uporabljena leta 1968, ko so iz nje izdelali prvo jakno Fjällräven Greenland

Jacket (G v G-1000 pomeni Grenlandija). Tkanina je bila iz preje, sestavljene iz 65 % poliestra in 35 % bombaža, zaradi česar je bila presenetljivo trpežna, obenem pa zračna in udobna za nošenje.

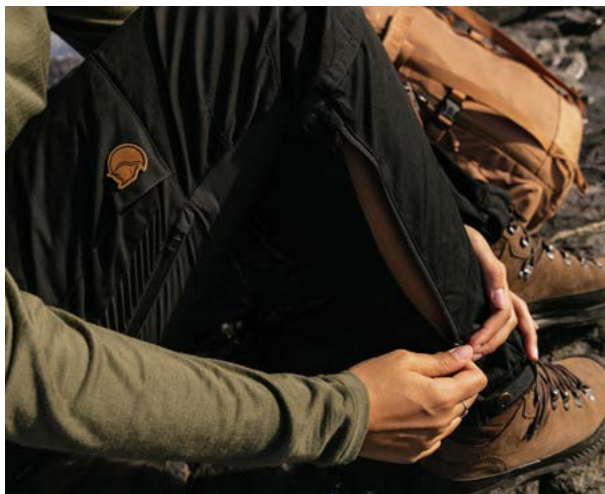
V preteklih štirih desetletjih so tkanino G-1000 preizkusili navdušenci za preživljanje časa v naravi po vsem svetu in izkazala se je za eno najzanesljivejših tkanin. Prav zato je uporabljena za jakne, hlače in nahrbtnike, in zato se je razvil v celo vrsto funkcionalnih tkanin, namenjenih različnim podnebjem, dejavnostim in potrebam - G-1000 Stretch, G-1000 Air, G-1000 Lite in G-1000 Heavy Duty, vse to so člani široke G-1000 družine.

Mešanico primarnega poliestra in bombaža so nadomestili z mešanico recikliranega poliestra in organskega bombaža. Sprva je bil to izziv, saj reciklirani materiali niso izpolnjevali enako visokih standardov trpežnosti, ki so G-1000 prinesli sloves. Danes so vse Fjällräven tkanine G-1000 izdelane iz recikliranega poliestra in organskega bombaža. Edina izjema so raztegljive različice, v katere zaradi vzdržljivosti vmešajo 13 % primarnega poliestra. Raztegljive različice predstavljajo manj kot 1 % vseh tkanin G-1000. Za okolje je ta inovacija odlična novica, saj 30 % proizvodnje uporablja G-1000, kar pomeni, da prevzemajo odgovornost za svoj vpliv na okolje.

Legendarna tkanina G-1000 nas bo, seveda z nenehnimi inovacijami, spremljala še desetletja. Oblečila Fjällräven so na voljo na prodajnih mestih Annapurna, Emporium, Iglu Sport in Sport Vision.

**FJÄLL
RÄVEN**

Kako nastanejo plezalne stene

Pogovor s predstavniki Citywall

Boulderwelt, nizke
plezalne stene
v Dortmundu
Foto Citywall

Postavljanje plezalnih sten je preplet različnih znanj – gradbeništva, statike, arhitekture, poznavanja materialov in predvsem razumevanja kompleksnosti zahtev sodobnih športnih plezalk in plezalcev, ki so končni uporabniki in uporabnice teh sten. Plezalne stene so unikat, vsaka zase je izvirnik in ji na svetu ni enake. Kako torej nastanejo in kaj vse se mora zgoditi, preden plezalka in plezalci vpnejo prvi plezalni komplet?

Podjetje Citywall, s katerim smo se pogovarjali o postavljanju plezalnih sten, skrbi za celotno projektiliranje plezalne telovadnice – od zasnove do izvedbe. Izdeluje plezalne oprimke, volumne in makre ter ponuja leseno, železno, aluminijasto ali kombinirano podkonstrukcijo, ki omogoča raznolike in drzne oblike različnih plezalnih komponent.

Najprej je prostor, kamor želimo postaviti plezalno steno. Katerih je več – tistih, ki so za to dejavnost na voljo, ali tistih, ki so za postavitvev plezalne stene najprimernejši v sklopu drugih konstrukcij?

Večina plezalnih centrov nastane znotraj že obstoječe infrastrukture. To so najpogostejše stavbe, ki so jih nekoč uporabljali kot skladišča in so zaradi odprtosti prostorov idealna lokacija za postavitvev plezalnih sten. Redke izjeme, ki smo jih tudi v Citywallu najbolj veseli, pa so, kadar se stavba načrtuje z namenom, da postane plezalni center, saj se lahko načrti stavbe prilagajajo stenam in ne obratno. Dober primer tega je izgradnja največjega slovenskega plezalnega centra v Slovenski Bistrici, v sklopu katerega smo zgradili več kot 3.300 kvadratnih metrov plezalnih površin.

Ali se slovenski naročniki pri snovanju plezalnih sten pogosteje obrnejo na strokovnjake in si s tem nakopljejo večje stroške ali se zanašajo na izdelovalca in njegove izkušnje v kombinaciji s tistim, kar dopušča prostor, kjer naj bi stala stena? Seveda ne mislim, da izdelovalci pri tem nimajo znanja in izkušenj, ampak pri gradbeništvu je na primer strogo ločeno, kdo je arhitekt in kdo je tisti, ki potem načrt uresniči.

V Sloveniji je zaradi velike razvitosti klubskega plezanja in manjših plezalnih centrov pri snovanju in postavitvi plezalnih sten velikokrat prevladujoč finančni vidik, kar pomeni, da se investitorji odločajo za cenovno najugodnejšo možnost. Pogosto vse načrtujejo sami in stene postavijo skupaj s kakšnim od lokalnih mizarjev. Pri večjih in zahtevnejših projektih je standard, da je v proces načrtovanja in postavitve sten vpletenih več sodelujočih. Včasih zaradi specifičnosti plezalnih konstrukcij tudi arhitektom primanjkuje tehničnega in plezalnega znanja za načrtovanje kompleksnejših plezalnih sten. Obstaja namreč mnogo omejitev stavbe in njene konstrukcije za postavitvev določenih tipov plezalnih sten. Treba je upoštevati tudi standarde za plezalne stene, kot so varnostni odmiki, ki v veliki meri vplivajo tudi na oblikovanje stene, hkrati pa je treba zadovoljiti vizualnemu vidiku in željam uporabnikov. Citywall potencialnim investitorjem nudi celotno storitev. Našo ekipo sestavljajo strokovnjaki z različnih področij: inženirji, projektan-

ti, oblikovalci ... Mnogi izmed njih so tudi izkušeni plezalci, ki dobro razumejo industrijo in vedo, kaj se od plezalnega centra pričakuje.

Športno plezanje postaja bolj in bolj priljubljeno in posledično pomeni vedno širši krog uporabnikov z vedno kompleksnejšimi zahtevami. Kako je v tem času mogoče zasnovati plezalno steno, ki bi pritegnila čim širši krog plezalk in plezalcev?

Tipi sten, ki so med komercialnimi plezalnimi centri prepoznane kot najpriljubljenejše, so nizke oz. "boulder stene". Prednost nizkih sten je, da so primerne tudi za popolne začetnike, saj ne zahtevajo plezalnega predznanja, plezalnega partnerja ali dodatne opreme. Vstopnina in najem plezalnikov so za začetnike edini stroški ob obisku plezalnega centra z nizkimi stenami.

Kot povsod drugod obstajajo tudi pri športnem plezanju smernice, ki jim tisti, ki stene postavljate, skušate slediti. Kdo trenutno narekuje smernice v tej panogi?

Smernice narekujejo največji svetovni proizvajalci sten; kot tudi razvoj tekmovalnega športnega plezanja in prilagajanje novim slogom plezanja. Z novimi ustvarjalnimi oblikami oprimkov in volumnov, predvsem pa velikimi poliestrskimi makri, se spreminja slog postavljanja smeri in balvanskih problemov. Tem spremembam sledijo tudi spremembe pri oblikovanju plezalnih sten.

Sodobne plezalne stene se zelo razlikujejo od tistih izpred na primer samo dvajsetih let. V katero smer se razvijajo plezalne stene ali z drugimi besedami: kakšne so usmeritve?

Nekateri izmed *trendov*, ki so v zadnjih nekaj letih postali zelo zaželeni pri naročnikih, so živahne barve,

morfologija pri delih plezalnih centrov, namenjenim otrokom, manjša zdobljenost površin sten, *Kilter Board*,¹ v modo se vrača tudi lesen, naravni videz z delno pobarvanimi površinami ...

Verjetno je težko narediti steno, ki bi zadovoljila tako tiste, ki plezajo v smereh višjih težavnostnih stopenj, kot tiste, ki si želijo lažjega plezanja. Kakšna je rešitev oz. kako doseči kompromis tam, kjer možnosti za postavitev niso omejene?

Vsekakor je pri načrtovanju sten treba upoštevati ciljno občinstvo in imeti v mislih končnega uporabnika. V komercialnih centrih prevladujejo na primer manj previsne površine, vendar je končna težavnostna stopnja odvisna tudi od postavljene smeri, ne le previsnosti stene. Številne tekmovalne stene imajo tudi praktično popolnoma navpične površine, ustrezna tekmovalna težavnost pa je dosežena z ustrezno postavitvijo.

Kako poteka snovanje plezalne stene? Ima pri tem glavno besedo naročnik ali mora zgolj izbirati med tistim, kar je mogoče in kar ponuja izdelovalec?

Najpogostejše omejitve pri snovanju plezalnih sten so finančne omejitve pri naročniku, in ne toliko tehnične omejitve pri izvajalcu. Veliko naročnikov do izvajalcev pristopi z okvirno izdelano idejo in željami za svoje plezalne stene, naloga izvajalcev pa je, da njihovo idejo nadgradijo in prenesejo v resničnost. V Citywallu z naročniki res tesno sodelujemo, da določimo cilje projekta in prepoznamo morebitna tveganja in priložnosti. Skrbno usklajujemo estetiko in funkcionalnost ter se osredotočamo na učinkovito uporabo materialov

¹ Stena s prilagodljivim naklonom.

Steinbock Nürnberg
Boulderhalle
v Nürnbergu
Foto Citywall

in tehnologij, da naročnikom zagotovimo najboljše optimalne rezultate. Vsak naš projekt je unikaten.

Kako poteka izdelava načrtov za postavitev plezalne stene in kdo vse mora biti nujno vključen v ta proces?

Proces izdelave načrtov se začne s 3D-skeniranjem prostora in izrisom dizajna v 3D-programu, ki se uskladi z naročnikom, hkrati pa se začne tudi izris podkonstrukcije. V procesu izdelave načrtov je na strani izvajalca obvezno vključen projektant. Pri naročniku pa igra veliko vlogo stopnja vpletenosti – nekateri naročniki zgolj potrdijo načrte izvajalca, nekateri pa so bolj vpleteni v načrtovanje plezalnih sten in imajo tudi svojo ekipo arhitektov in projektantov, ki komunicirajo z ekipo izvajalca. Gre za to, da je veliko naročnikov tudi izkušenih plezalcev in imajo svoje ideje, želje ter pričakovanja, ki se jim proizvajalci seveda prilagodimo.

Proizvodnja
Foto Citywall

Kako dolgo povprečno traja priprava načrtov, preden se začne postavljati plezalna stena?

Čas priprave načrtov je odvisen od velikosti in zahtevnosti projekta ter stopnje vpletenosti naročnika. Končne načrte za okvirno tisoč kvadratnih metrov plezalnih sten je mogoče pripraviti v treh do štirih tednih.

Kako je sestavljena plezalna stena, kateri so njeni sestavni deli?

Plezalna stena je sestavljena iz plezalne površine in podkonstrukcije ter na koncu seveda iz oprimkov/makrov/volumnov in morebitnih varovališč pri visokih stenah. Pri nizkih stenah pa so obvezna oprema še varovalne blazine. Če govorimo o materialu, je, če projekt izvaja Citywall, plezalna površina narejena iz vezane plošče s teksturo in večinoma iz lesene podkonstrukcije.

Ali tudi tukaj prevladujejo usmeritve okolju prijaznih materialov?

V zadnjem času predvsem na tujih trgih opažamo veliko zavedanje trajnostnega vidika postavitve plezalnega centra. Citywall je izmed največjih proizvajalcev plezalnih sten edini, ki je vpeljal svoj trajnostni koncept. Ta temelji na čim večji uporabi lesene podkonstrukcije,

optimizaciji porabe energije, izbiri materialov z manjšo obremenitvijo okolja, optimizacijo transporta ... Večja težava ostajajo oprimki, ki so večinoma izdelani iz poliuretanske smole, ki med proizvodnjo in po koncu življenjske dobe najbolj obremenjuje okolje. Tudi na tem področju smo v Citywallu z zavedanjem trajnostnega vidika in z uporabo ekološkega poliuretana naredili korak k čim manjši obremenitvi okolja. Kar pa je morda manj očitno, a ima hkrati največji negativni vpliv na okolje, je transport obiskovalcev do plezalnih centrov. Po študiji, narejeni za centre v Parizu, predstavlja transport obiskovalcev kar 27 odstotkov vseh izpustov CO₂ v obdobju obratovanja plezalnega centra.

Ali pri tem obstajajo regulativi in zakonska podlaga, ki jih je treba upoštevati?

Ne. Citywall sledi predvsem standardom za plezalne stene, iz katerih izhajajo tudi statične zahteve oz.

Lesena podkonstrukcija Foto Citywall

zahteve statičnih obremenitev, sama uporaba materialov pa je prepuščena proizvajalcem. To področje bi se dalo regulirati pri razpisih pri javnih naročilih oz. pri večjem zavedanju zasebnih investitorjev pri izbiri proizvajalcev.

Kdo na koncu preveri ustreznost in varnost plezalne stene, preden je ta predana v uporabo plezalkam in plezalcem?

Varnostne vidike standarda za plezalne stene je treba imeti v mislih v vseh procesih, od izrisa do proizvodnega procesa ter postavitve sten. Vse te komponente zagotavljajo končno varnost produkta, naročniki pa se pri zagotavljanju varnostnega standarda zanašajo na izvajalce.

V Citywallu na primer uporabljamo le vrhunske materiale preverjenih dobaviteljev, kar nam omogoča,

da so naši izdelki varni in vzdržljivi. Prav tako so vsi naši izdelki skladni z vsemi varnostnimi standardi za plezalne stene (EN 12572-1 za visoke stene, EN 12572-2 za nizke stene in blazine ter EN 12572-3 za visoke stene). Pri visokih stenah je po njihovi postavitvi in pred njihovo uporabo obvezno treba narediti tudi t. i. *pull test*, ki preverja varnost vmesnih varovalnih točk in sidrišč. Tam s posebno napravo vsako točko obremenimo z vsaj 6600 N.

Športno plezanje ima vedno več različnih podvrst. Ali se že pojavljajo zahteve naročnikov, da bi bila stena hkrati primerna tako za športne plezalce kot tudi za na primer orodno plezanje ob predpostavki, da bi za to uporabili drugačne oprimke?

Kombiniranih sten za orodno plezanje/*drytooling* in za klasično športno plezanje ni veliko, predvsem

Montaža Foto Citywall

zaradi poškodb sten, ki nastajajo pri orodnem plezanju. Dobra rešitev v tem primeru so zunanje stene s kombinirano uporabo – pozimi se stene dodatno zaščitijo in prilagodijo za orodno plezanje. Na splošno pa je sten, namenjenih orodnemu plezanju, na svetu zelo malo, predvsem na račun nerazvitosti športa.

Ko smo ravno pri oprimkih – se pogosteje prilagaja stena oprimkom, ki bodo na njej večinsko uporabljeni, ali oprimki steni glede na njene lastnosti?

Izbira oprimkov se prilagaja stenam, težavnosti smeri, željam uporabnikov ... Ker je stena postavljena za daljše obdobje, ni smiselno prilagajati sten določeni izbiri oprimkov, predvsem zaradi relativno hitrih sprememb trendov oprimkov. Oprimki se pogosto primerjajo z modo, saj vsako sezono dobimo nove kolekcije. Pri stenah to iz očitnih razlogov ni mogoče.

Plezalne stene je treba tudi vzdrževati in popravljati. Za kako velike in kako pogoste stroške gre pri tem?

Pri vsaki plezalni steni je obvezen letni pregled, kjer se preverijo številni elementi: vsi stiki/spoji konstrukcije, vmesne varnostne točke, zgornja varovala, naredijo se *pull testi* ...

Stroški rednega pregleda in vzdrževanja se razlikujejo po tipu stene – pri visokih stenah so po navadi višji, saj je treba preveriti več stvari. Redne preglede morajo opravljati pooblaščenji izvajalci. Potrebni pa so tudi pogosti pregledi, ki jih izvaja ekipa plezalnega centra. Tam se preverjajo manjši elementi, predvsem varnostni, ki pa so čisto logične narave (pritrjenost oprimkov, obraba varovalnih naprav in vrvi, ovire na območjih padca ...). Ob rednih letnih pregledih se po potrebi zamenja tudi morebitna iztrošena varovalna oprema, vezana na steni, in izvedejo se morebitni popravki plezalne površine ter konstrukcije, če je to potrebno. Stene in blazine je treba tudi redno čistiti, predvsem zaradi boljše uporabniške izkušnje.

Koliko časa je plezalna stena funkcionalna in se jo da prilagajati trendom z manjšimi popravki ter kdaj nastopi čas, ko jo je bolj smotrno podreti in postaviti novo?

Pri večjih komercialnih centrih v tujini je povprečna življenjska doba sten približno deset let. Stene je vsekakor možno nadgrajevati z manjšimi posegi. Težnja, ki jo trenutno opažamo, je sprememba morfologije z uporabo velikih lesenih volumnov, za kar ni potreben poseg v steno. Smotrno pa je podreti staro in postaviti novo plezalno steno, kadar je dizajn zaradi hitrih sprememb že zastarel. Plezalni centri med seboj namreč tekmujejo za stranke, te pa se raje odločajo za centre, ki vedno ponujajo nekaj novega in zanimivega.

Koliko plezalnih sten (približno) v Sloveniji postavimo vsako leto?

Lani je bilo po vsej verjetnosti rekordno leto po številu postavljenih sten, kar je posledica uspehov naših plezalcev, predvsem Janje Garnbret na olimpijskih igrah, in uveljavitvi plezanja kot preprostega in dostopnega športa. Porast plezalnih sten smo opazili predvsem v šolah in vrtcih. Po naši oceni je bilo lani postavljenih približno dvajset novih sten na različnih lokacijah po Sloveniji.

Se naše plezalne stene v grobem zelo razlikujejo od tistih, ki jih postavljajo v tujini?

V Citywallu ne razlikujemo med domačim in tujim trgom, če gledamo kakovost plezalnih sten, saj k vsakemu projektu pristopimo na enak način, pa naj bo to vrtec ali velik plezalni center. Res pa je, da imajo velike verige plezalnih centrov na voljo več finančnih sredstev, posledično so lahko dizajni kompleksnejši, na voljo imajo večje število dodatkov (*Kilter Board*, večji in bolj raznolik nabor oprimkov, pogostejše spreminjanje smeri). ●

Julija Šuligoj

Foto Paloma Avanzo

Čisti plezalni užitek

Prvi slovenski
plezalni center

Plezalni center Ljubljana, PCL, je trenutno največji plezalni center v Sloveniji in ljubljansko shajališče plezalcev. A ne samo teh, ampak tudi drugih ljubiteljev vsega, kar je povezano s plezanjem, saj PCL nudi širok nabor dejavnosti za različne starostne skupine in interese. Letos praznuje deseto letnico delovanja. O njegovih začetkih, izzivih, obetih za prihodnost in še čem sem se pogovarjala z direktorjem PCL, Matjažem Jeranom.

Začniva na začetku. Od kod zamisel za plezalni center?

Zamisel o plezalnem centru je "praslovenska". Poročila se mi je pred petnajstimi leti, uresničila pa čez leto in pol. To je bil moj sedmi poskus priti do plezalnega centra, a včasih država in mesto nista imela nobenega posluha za takšne projekte in zelo težko je bilo dobiti zasebni kapital. Plezalni center Ljubljana je namreč popolnoma zasebnega značaja, zasebno financiran. Vendar to ni bilo dovolj, potreboval sem konkretno pomoč. Pomagal mi je Matjaž Doljak, ki je bil z mano vred "primerno nor" za kaj takega. (smeh) Potem pa še drugi, Tina Štebe, Urška Rebec, Metka Troha, David Debeljak in vsi, ki so pomagali finančno ... En kup ljudi.

Trojica, zadolžena za koordinacijo izvedbe projekta leta 2013: Matjaž Doljak, Tina Štebe in Matjaž Jeran.
Foto PCL

In ...

Matjaž je bil moj tečajnik in enkrat po plezanju sva ob pivu začela pogovor o plezalnem centru ... Od odločitve za projekt do odprtja objekta so pretekla tri leta, kar se mi zdi zelo hitro.

2013?

2010 sva se odločila projekt uresničiti, decembra 2013 smo odprli plezalni center. Treba je bilo najti prostor, kapital, prepričati banke, da so pomagale. To je bilo pred štirinajstimi leti precej drugače kot danes.

Kaj je bil največji izziv?

Vsi ti procesi so zelo zahtevni. Najti primerno skupino lastnikov je bilo težko, ampak uspelo mi je zbrati odličen lastniški zbor. Vsak od procesov ima svojo dinamiko, terja svoj čas. Na začetku je šlo vse gladko, ko smo imeli že vse rešeno, zrisano, vlogo za gradbeno dovoljenje in bili zmenjeni z bankami, so nam sporočili, da so uradniki naredili napako in da nam ne morejo izdati gradbenega dovoljenja. Niso namreč izbrisali diktije v občinskem prostorskem načrtu, da je objekt lahko visok le 11,9 metra, ne 16 metrov, kot je dejansko dovoljeval popravljen občinski prostorski načrt. Tudi na MOL so priznali napako, ampak postopek se je vseeno ustavil. Izgubili smo nekaj mesecev in bilo je zelo stresno. To so čisto realne stvari, s katerimi se spoprijemaš kot investitor oz. ko kaj gradiš. Stvari v urejenem prostoru niso preproste, zahtevajo soglasja, so pravila, ki se jih moraš držati.

Decembra 2013 se je plezalni center vendarle odprl. Prvi obiskovalec?

Ne spomnim se ga, še isti dan smo namreč čistili strnišča. (smeh) Res smo garali cele dneve. Pomagali so nam starši, tukaj smo spali, bilo je divje. Nismo imeli

ne pohištva, ne garderob, ne regalov v skladiščih, miz, stolov. Tako da se prvega obiskovalca res ne spomnim, bil je kaos. Sem pa preveril statistiko, zelo hitro smo imeli soliden obisk. Plezalci so bili pripravljeni, da se objekt odpre, samo da so bile stene polne smeri.

Bi se česa takega lotil še enkrat?

Mislím, da ne bi bil sposoben. Takrat sem bil vendarle deset let mlajši. *(smeht)*

Plezanje se je začelo v gorah in se nato preselilo v zaprte prostore. Zdi se, da se danes športno plezanje asociira z umetnimi plezalnimi stenami, se pravi notranjim prostorom. Kaj misliš, zakaj je prišlo do tega?

Kot se spreminja družba, se spreminja tudi odnos do plezanja. Prvi plezalci na umetnih stenah so bili ambiciozni alpinisti, ki so trenirali v večjih mestih in niso imeli dovolj priložnosti in infrastrukture za trening. V Ljubljani sta bila to Rimski zid na Mirju in Šance na Ljubljanskem gradu. V Kamniku so imeli Kamniški grad. Ni bilo avtomobilov, zato so trenirali v mestu. Potem so si izmislili umetne stene. Pozneje smo začeli plezati v Novih Jaršah, tam je bila umetna stena postavljena leta 1990. Če se le da, se gre plezat v naravo. Ni je umetne stene, na kateri bi imel občutek plezanja in bivanja v naravi. Včasih si tega pač ne moreš privoščiti zaradi časovne stiske ali pa moraš opraviti specifični trening. Učinkovitejši je na umetni steni. Največja prednost pa je v tem, da je dostopna: lahko prideš s kolesom, lahko greš pred službo, po službi, eni gredo vmes, pred šolo, po šoli. To je tudi zelo družaben prostor in odlično družbeno shajališče. Plezanje je postalo način življenja, v smislu, da imamo druge stvari v življenju in potem zraven "stisnemo" še trening ...

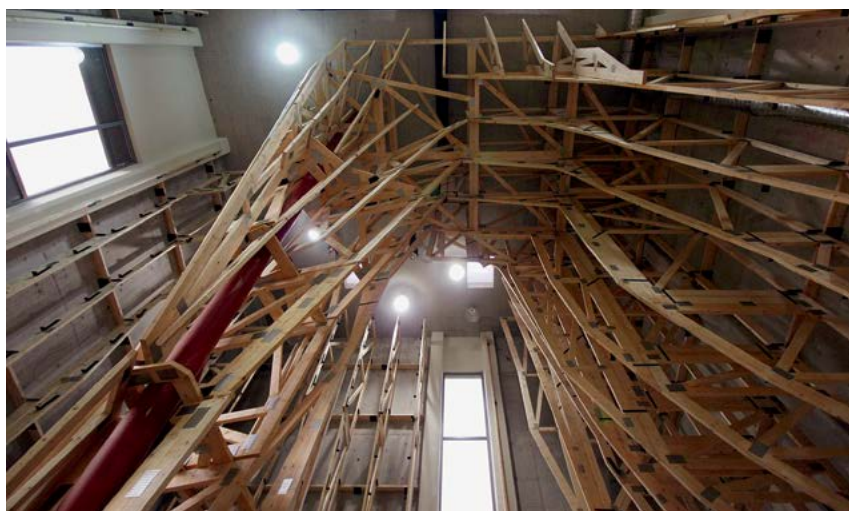
Plezanje je postalo dostopnejše. Včasih, če si hotel plezati, si moral biti zelo pogumen in odločen, moral si se usesti na kolo v Ljubljani, se peljati v Vrata ali pa vsaj do Turnca. Alpinisti so bili res malo nori, v pozitivnem pomenu seveda, odločni, motivirani, željni plezanja. Nič jih ni ustavilo, tudi slabo vreme ne. Vremenske napovedi so bile tako in tako precej nezanesljive. Oni so pač šli. Po drugi strani je treba še danes za plezanje v naravnem okolju, čeprav so to plezališča, pokazati več poguma kot za plezanje na umetni steni. Zdi se mi, da so umetne plezalne stene omogočile plezanje vsem. Ne nazadnje imava danes tukaj (v centru op. a.) priložnost videti program za osebe s posebnimi potrebami in za otročke že tretjo sezono. Je zelo inkluzivno. Danes lahko pleza skoraj vsak. Dobro je, da lahko množica ljudi dobi to izkušnjo, da občuti, kako dobro je priplezati na vrh stene, visoke toliko, da te je strah, da moraš za to imeti voljo, vztrajnost, zaupati moraš tudi soplezalcu, ki te varuje.

Prednosti umetne stene pred naravnimi plezališči so torej dostopnost ...

... varnost, učinkovitejši in sistematičen trening.

Podkonstrukcija plezalnih sten (vrhunski slovenski izdelek)
Foto PCL

Kaj pa slabosti?

Ključna slabost je to, da je zaprt prostor. Narava je pač kraljica. Imamo umetne zunanje stene, ampak redko z njih vidiš le gozd in poslušáš reko.

Kakšen je vsakdan direktorja PCL?

Pester! Danes precej drugačen, kot je bil včasih. Včasih sem veliko naredil sam, zdaj pa stremim k temu, da imam ustrezne sodelavce, ki so sposobni in željni opravljati procese, brez katerih ne moremo. Veliko se ukvarjam s kadrovanjem. Osebe se zelo menja, saj delamo z izrazito mlado ekipo in mladi ljudje radi raziskujejo svet. Večinoma se tukaj počutijo odlično, z nami preživijo nekaj let, nam dajo ogromno ljubezni in jo tudi dobijo. Ampak svet je velik in oni grejo naprej. To zelo definira moje delo. Po svoje ga precej definira tudi razvoj.

Ampak je *lušno!* Ob ponedeljkih bobni dvizna ploščad, preopremlja se dvorana Severna triglavska stena. Ob srednjih večerih imamo prireditve, razna

predavanja. Četrтки so najbolj obiskani, petek je dan za BIK-wall. Spomladi se urejata vrt in okolica, sadimo rožice, obrežemo drevesa, očistimo okna. Poleti je popolnoma drugačna dinamika, ni klasične plezalne šole, je pa zato že dopoldne polno otroškega vrveža. Dnevno se ukvarjamo s strojnimi inštalacijami, nadgradnjami raznih sistemov, kot so prezračevanje, hlajenje, razsvetljevanje. Drugič spet obnovljamo blazine, kreiramo in izdelujemo lastno vrtno pohištvo in senčna jadra.

Navdih in energijo mi pa dajejo ljudje, učenci. Plezalni center Ljubljana je nadgradnja velike plezalne šole, ki smo jo imeli. Tudi zdaj veliko energije usmerjamo v to, da kljub spremembam ohranjamo njeno kakovost. Manj smo uspešni v skalnem plezanju, saj mladina raje pleza v dvoranah. Res pa so otroci zelo zasedeni med tednom in konec tedna radi počivajo doma. V tej hiši vsak dan v povprečju pleza približno tristo ljudi. Iz pisarne gledam otroke, kako tečejo ogrevalne kroge, vidim znane obraze ... Včasih mi uspe voditi kakšno skupino, tudi nekaj smeri na leto postavim. Moja naloga je, da spremljam vse te dnevne procese: postavljanje smeri, vrt, gostinstvo, plezalno

Pralnico oprimkov?

Da. Sploh se nismo zavedali, da jo potrebujemo. To je tako kot v gospodinjstvu, če veliko kuhaš, je dobro imeti pomivalni stroj. (*smeh*) Več kot šeststo smeri na leto postavimo. Danes študentje v večernem in nočnem času pridno študirajo ali spijo, namesto njih oprimke čisti posebna naprava, včasih pa so se družili ob pranju oprimkov v garderobi. (*smeh*) Pralnico imamo zdaj na vrhu objekta, kamor je treba vse oprimke prinesiti in jih odnesti. Naporno!

Kdaj se menjajo smeri?

V veliki dvorani ob ponedeljkih, v mali pa ob četrčkih. *Bolder* urejamo ob petkih. V veliki dvorani skušamo narediti osem smeri vsak teden, nekajkrat letno pa zamenjamo 15–25 smeri naenkrat. Z dvižno ploščadjo se danes dela hitreje, učinkoviteje in predvsem varnejše za postavljalce. Zadnjih sedem let vsako leto postavimo približno dvajset odstotkov več smeri.

Koliko postavljalcev deluje trenutno?

Postavljalci se menjajo. V vsakem obdobju v minulih desetih letih smo imeli tri do štiri glavne in nekaj pomočnikov. Že dolga leta je glavni postavljalcev David

Spominski dogodek ob smrti alpinista, publicista in glasbenika Urbana Goloba
Foto PCL

šolo, iščem nove ljudi, nadomeščam bolne ... Predvsem pa se zadnjih nekaj let zaposlujem s projektom širitve.

Sem ravno želela omeniti. Kako kaže s prizidkom?

S tem se ukvarjamo že skoraj osem let. Nekaj let je trajalo, da nam je mesto prodalo zemljo, potem smo začeli takoj projektirati. Zdaj imamo vse, le še finančno se moramo okrečiti in zgraditi objekt.

Kakšen je načrt?

Objekt bomo povečali za sto odstotkov. Dodali bomo vse: visoke stene za rekreativce, *bolder*, dvorano za otroke do deset let starosti, zunanjo steno, ogrevalne dvorane, pralnico oprimkov ...

Debeljak, ki je tudi solastnik projekta. Vse deluje zelo demokratično, z veliko zaupanja do sodelavcev. Vsak je zadolžen za kaj, vsak ve, kaj mora narediti in se organizira po svoje.

Kako poteka postavitve nove smeri?

David je izjemno močan v programerskem smislu. S pomočjo programske opreme, ki jo je razvil, določi, katere smeri je treba zamenjati. Načrtovanje je digitalizirano, vse v barvah, grafih. S postavljalci se dogovori, kaj bodo naredili. To so fantje in dekleta – dekleta namreč drugače razmišljajo kot fantje, zato tudi drugače postavljajo smeri. Pri nas je obiskovalk celo več kot obiskovalcev, tako da je to zelo pomembno.

Najprej je treba odstraniti oprimke. Slabe pol ure traja, da se očisti del stene, kjer bo postavljena nova smer, po navadi se podrejo dve do tri smeri hkrati. Potem se izberejo pravi oprimki (barve, oblike) in stopi in smer se začne postavljati s pomočjo dvizne ploščadi. Res hitri smer postavijo v eni uri, včasih pa, če je treba še kaj popraviti, traja tudi do tri ure – govorim za polno višino 16,5 metra oz. še kaj več pri previsnih stenah. Pomembno je tudi, za kako visoke plezalce postavljajš smer. Potem je treba smer preplezati. Takrat se moraš vživeti v kožo tistega, za kogar je bila smer postavljena. Težje smeri naši postavljavci lažje testirajo, večje težave imajo pri smereh za začetnike. Včasih je kakšen gib pretežek, manjka kak stop ... To se hitro ugotovi, ko na začasni listek obiskovalci napišejo ocene težavnosti. Za zbiranje pripomb je časa teden dni, potem pa naknadno dodamo listek z aritmetično sredino ocene. Včasih kaj tudi spremenimo.

Kaj je BIK-wall?

BIK-wall se je začel v času korone. Zdi se mi *lušten*, ker pokriva več stvari: v osnovi je mišljen kot fizikalni program. Petra, ki nariše smer, prispeva umetniški del, David, vodja projekta, prispeva zgodbo, ki se objavi na družbenih omrežjih. Praktični vidik: ljudje radi pridejo in preplezajo ta venček smeri, več raztežajko. S tem si prislužijo pivo oz. brezalkoholno pijačo. Vidim tudi mladino, ki po treningu na hitro prepleza še BIK-wall in si s tem prisluži limonado.

Kako gledaš na porast priljubljenosti športnega plezanja? Sploh od zmage Janje Garnbret na Olimpijskih igrah; se to pozna tudi v PCL?

Plezanje je blazen pospešek dobilo v obdobju po 2005, se pravi veliko pred Janjo Garnbret. Šport napreduje in bi napredoval tudi brez nje, ker je izjemen

in primeren za vse generacije, vendar mu je kraljica Janja nedvomno dala poseben lesk in še dodaten pospešek – tudi v svetu. Janja je naredila ogromno za prepoznavnost Slovenije v širšem, ne le plezalnem kontekstu. Mislim, da se Slovenci niti ne zavedamo, kaj pomenijo njene zmage. Slovensko plezanje dejansko že težko zajame več sape, saj cel izobraževalni sistem in infrastruktura tega nista sposobna prenesti.

Kaj se je v zadnjem desetletju spremenilo pri športnem plezanju?

Zelo priljubljeno je postalo balvansko plezanje. Tudi plezanje v naravnem okolju, zato so nekatera plezališča (pre)obljudena, predvsem tista, ki so namenjena začetnikom, družinam. Ljudje se vedno bolj ukvarjajo s športi v naravi: s kolesarjenjem, turnim smučanjem, plezanjem. Pri urbanem plezanju pa opažam, da postaja vedno bolj atletsko, tudi daljše smeri imajo vedno več elementov balvanskega plezanja, ne samo na tekmovalni, ampak tudi rekreativni ravni. Oprimki so se v desetih letih bistveno spremenili, postali so večji. Pomemben je vizualni del. Šport kot tak pa po mojem mnenju ni nič drugačen, kot je bil pred desetimi ali dvajsetimi leti. Plezamo, ker nam je všeč gibanje v družbi svobodomiselnih.

Kakšne so spremembe v PCL?

Marsikoga bolj privlači balvansko plezanje in v Ljubljani obstajajo specializirani centri za to. Smeri postavljamo z večjimi oprimki, zelo pomembna je vizualna komponenta. Več je izključno urbanih plezalcev, ki plezajo samo notri. Večinoma plezajo izključno zaradi rekreacije. Velik preskok so omogočili samovarovalni sistemi, ki omogočajo varno solo plezanje tudi na visokih stenah. Pri nas jih uporabljamo od leta 2017, imamo jih v obeh dvoranah in na zunanji steni.

*Tekma za državno prvenstvo 2022
Foto PCL*

Plezanje v PCL
Foto David Debeljak

Obeti za prihodnost?

Vsekakor želimo objekt povečati in dopolniti. Vese- limo se balvanske stene, kjer bodo smeri postavljene po barvah, kar je zdaj standard. Prizidka si želimo tudi zato, ker nam manjkajo smeri za začetnike. Načrtuje- mo infrastrukturni napredek v smislu kakovostnejše plezalne šole. Še naprej razvijamo interni sistem izo- braževanja strokovnih kadrov. Vzgojno ponovno več energije vlagamo v odnos učencev plezalne šole do

Mini anketa

Zakaj rad plezaš na umetni plezalni steni?

Matjaž: Na umetni steni lahko opraviš učinkovitejši trening, bolj ciljno ga lahko usmeriš, hkrati te manj utruja kot v naravi. Ker si manj utrujen, lahko hitreje napreduješ, ker potrebuješ manj regeneracije. Porabiš tudi manj časa. Na umetni steni hitro hkrati obkljukaš potrebo po treningu in druženju. Pri nas (v PCL, op. a.) imamo zelo dobre smeri, ki te prisilijo, da poskusiš kaj novega in se res potrudiš za napredovanje! Zunaj dostikrat izbiramo pleza- lišča, ki jih poznamo in v katerih smo dobri. To pa je lenoba, ki ne vodi v na- predek. Skratka – dobro je!

Inga: Všeč mi je plezanje v zaprtih prostorih zaradi udobnega okolja z nad- zorovano klimo. V hladnih zimskih mesecih tako lahko ohranjam kondicijo, v vročih poletnih mesecih pa vem, da bodo moji plezalni podvigi opravljeni brez sončnih opeklin.

Grega: Za ohranjanje kondicije pozimi. S čelko *frikati* zunaj ni ravno užitek.

Sara: Ker mi predstavlja izziv in ker tako premagujem svoj strah pred višino.

Špela: Plezanje na umetni steni mi predstavlja tako trening za športno ple- zanje zunaj in plezanje v hribih kot tudi oddih od službenega življenja.

Tjaša: Da vzdržujem oz. višam raven plezanja, ker je lokacijsko dostopnejše in lahko tam plezam, tudi ko je skala mokra, včasih pa tudi zaradi družbe.

Maja in Bojan: Ne plezava ravno rada na umetni plezalni steni, če že, pa plezava na visokih stenah. Te so dobre predvsem z vidika treninga in ohran- njanja plezalnih sposobnosti. Včasih smo plezali največ dva dni v tednu (sobota in nedelja), danes pa lahko plezamo tudi po službi. Kar je seveda z vidika treninga zelo dobrodošlo.

Anže: Ni vrtnarije v steni.

Mateja in Miha: Na malih plezalnih stenah ne plezava, da se izogneva po- škodbam, plezava le v dolgih smereh. Namen je trening pred sezono. Zelo paziva, da menjava vadbe. Do marca hodiva na pilates in fitness in šele spo- mladi na steno.

Marsel: Ker je dober način za nabiranje poguma za plezanje vse više in više. Laže se tudi vadijo padci in s tem izgublja strah pred višino.

Pripravila Julija Šuligoj

skalnega plezanja. Vzporedno pa se veselimo, da ge- neracija najmlajših tekmovalcev obeta novo uspešno tekmovalno ekipo, ki je večja modernega plezanja z elementi *parkourja*.¹ Po desetih letih smo pred novimi začetki in to nas motivira.

Na Viču se gradi nov plezalni center. Pozitivna konkurenca?

V osnovi se mi zdi to dobra, prava poteza. Pred pet- najstimi leti, ko smo mi začeli, smo bili pred časom oz. je bilo mesto za časom. S hudimi naporji smo naredili zasebne plezalne centre. Zdaj so se z javnim kapita- lom zbudili predvsem zaradi uspehov Janje Garnbret. Menim, da se gradijo preveliki plezalni centri in da bi bilo vlaganja v infrastrukturo treba razpršiti. So pa to kočljive teme, saj marsikdo ne mara kritike. Sprašu- jem se, kdo bo poučeval in postavljал smeri v vseh treh velikih plezalnih centrih, ki se gradijo oz. načrtujejo. Kajti plezalni centri brez ustreznega kadra so le škatle betona, če ljudje, ki tam delajo, niso sposobni in za- dostni. Kako se bo vzgojilo dovolj ustreznega kadra? Ker je kadra premalo, postaja cena strokovnjakov zelo visoka. Panožna zveza v izobraževalnem smislu že desetletje ne sledi razvoju tega športa, na to opo- zarjam že nekaj let. Moti me tudi pomanjkanje jasnih in realnih načrtov, kako zagotoviti uspešno poslova- nje teh objektov, ne da s tem dodatno obremenjuješ lokalni proračun in sočasno povzročaš nelojalno konkurenco zasebnim centrom, ki smo orali ledino. Kajti druga bojazen je nelojalna konkurenca: če država z javnimi sredstvi, z davki, ki jih vsi plačujemo, zastavi prevelik projekt in postavi nizko ceno vstop- nic, to pomeni nelojalno konkurenco. Tu je treba biti odgovoren tudi v vlogi občine, države. Prav tako ne razumem, zakaj v državi potrebujemo več kot eno prizorišče tekem največjega formata. Mislim, da se z javnimi sredstvi ravna neodgovorno.

Želimo si, da je šport dostopen kar najširši populaciji. Za Ljubljano in Slovenijo bi bilo bolje, da bi se zgradi- lo več manjših plezalnih centrov. Krasno je, da se na Viču gradi plezalni center, ampak še bolje bi bilo, da se še enega naredi na primer v Šentvidu in na Rudniku. Tako se plezalci in starši ne bi vozili skozi celo mesto. Na ravni Slovenije je podobno: Maribor bi potrebo- val plezalni center; zdaj se bodo vozili v Slovensko Bistrico, kar je v času globalnega segrevanja skrajno neodgovorno. Balvanski plezalni center bi potrebo- vali v tradicionalno močni Radovljici.

Ali si kdaj pomislil, da bi dodal steno za orodno plezanje? V Sloveniji imamo namreč samo eno, pa še ta se sme uporabljati samo pozimi.

O tem smo pred časom že govorili z navdušenci za orodno plezanje, vendar se za izvedbo nismo odlo- čili, saj je nujnih kar nekaj adaptacij same stene, da se stena ne poškoduje. 📍

¹ *Parkour* je netekmovalna in nekonkurenčna fizična disciplina francoskega izvora, v kateri udeleženi tečejo po določeni poti in poskušajo premagati ovire na najbolj učinkovit način, tako da uporabljajo samo svoja telesa.

Seznam umetnih plezalnih sten v Sloveniji

Seznam ni natančen in popoln, saj je manjših umetnih sten, predvsem zasebnih, še precej več. Okvirni zemljevid umetnih plezalnih sten najdemo na spletni strani Komisije za športno plezanje PZS: <https://ksp.pzs.si/plezalisca.php?tip=3>.

Informacije sta zbrali Julija Šuligoj in Marta Krejan Čokl.

Stena	Tip	Uporaba	Lokacija
Dolenjska			
1 Mala stena Adamičeva	mala plezalna stena	training rekreativnih plezalcev	podstreha telovadnice OŠ Luisa Adamiča v Grosuplju, Adamičeva 29
2 Športna dvorana Brinje	visoka plezalna stena	člani PD Ascendo, tekme	Ljubljanska cesta 40a, Grosuplje
3 Športna dvorana Pungrt	visoka plezalna stena	učenci OŠ Šmartno in domača športna društva	Šmartno pri Litiji
4 Plezalni center Ribnica	visoka in mala plezalna stena	člani PK Ribnica, drugi po vnaprejšnjem dogovoru	Jurjevica 60, 1310 Ribnica
5 Mladinski center Krško	mala plezalna stena	člani Posavskega alpinističnega kluba (PAK)	Cesta krških žrtev 105, 8270 Krško
6 Športna dvorana Brežice	visoka in mala plezalna stena	javno, po dogovoru s PAK	Černelčeva cesta 10, 8250 Brežice
7 KTRC Radeče	visoka plezalna stena	člani PD Radeče	Ulica Milana Majcna 1, 1433 Radeče
8 Balvanski plezalni center Frikšn	mala plezalna stena	javno	Košence 32c, 8000 Novo mesto
Notranjska in osrednjeslovenska¹			
9 Plezalni center AO Železničar	visoka in mala plezalna stena	člani AO Železničar in tečajniki alpinistične šole	Parmova ulica 31, 1000 Ljubljana
10 Plezalna stena v Gimnaziji Šiška	mala plezalna stena	vodene vadbe Športnoplezalnega kluba Andreja Kokalja, javno	Aljaževa ulica 32, 1000 Ljubljana
11 Stena v Škofijski klasični gimnaziji	visoka in mala plezalna stena	vodene vadbe Športnoplezalnega kluba Andreja Kokalja, javno	Športna dvorana ŠKG, Zavod Svetega Stanislava, Štula 23, 1210 Ljubljana
12 Gimnazija Šiška	mala plezalna stena	vodene vadbe Športnoplezalnega kluba Andreja Kokalja	Gimnazija Šiška, Aljaževa 32, 1000 Ljubljana
13 Bolder scena	mala plezalna stena	javno	Magistrova ulica 1, 1000 Ljubljana
14 Balvanija	mala plezalna stena	javno	Vojkova cesta 58, 1000 Ljubljana
15 Plezalni center Svoboda	visoka plezalna stena	ni podatka	Športni park Svoboda, Vič
16 Samostoječa mala plezalna stena	mala plezalna stena	javno, brezplačno	Športni park Svoboda, Vič
17 Plezalni center Ljubljana	visoka in mala plezalna stena	javno	Pesarska cesta 10, 1000 Ljubljana
18 Park Tivoli	visoka in mala plezalna stena	javno	Celovška cesta 25, 1000 Ljubljana
19 Waldorfska šola Ljubljana	visoka plezalna stena	ni podatka	Streliška 12, 1000 Ljubljana
20 Plezalna stena Dom kulture Kamnik	mala plezalna stena	javno	Fužine 10, 1241 Kamnik
21 Plezalna stena na garažni hiši Domžale	visoka plezalna stena, pozimi stena za orodno plezanje	javno, brezplačno	Masljeva ulica 4, 1230 Domžale
22 Plezalna stena na Rodici	mala plezalna stena	člani PD Domžale	Osnovna šola na Rodici, Kettejeva ulica 13, 1230 Domžale
23 Plezalna stena v OŠ Log - Dragomer	mala plezalna stena	člani društva Korenjak, učenci OŠ	Šolska cesta 1 1351 Brezovica
24 Športni park Log	mala plezalna stena	javno dvakrat tedensko	1358 Log pri Brezovici
25 Plezalni center VERD	mala plezalna stena	javno	Verd 107, 1360 Vrhnika
Gorenjska			
26 Plezalna stena v Osnovni šoli Šenčur	visoka plezalna stena	za člane	Pipanova cesta 43, 4208 Šenčur
27 Plezalna stena nad bazenom	mala plezalna stena	za člane AO Kranj	Partizanska 37, 4000 Kranj
28 Plezalna stena v dvorani Zlato polje	visoka plezalna stena	za člane AO Kranj	Kidričeva 55a, 4000 Kranj

¹ V Trzinu in Mengšu je poplava uničila plezalni steni, vendar obe že obnavljajo in bosta kmalu pripravljene za uporabo. Obe sta v športnih dvoranah, z njima pa upravljata osnovni šoli.

Stena	Tip	Uporaba	Lokacija
29 Plezarna	visoka in mala plezalna stena	javno	Britof 27a, 4000 Kranj
30 Plezalna stena na Stari Savi	visoka in mala plezalna stena	Športnoplezalni odsek Jesenice, javno	Cesta Franceta Prešerna 53, 4270 Jesenice
31 Plezalno središče Komenda	visoka in mala plezalna stena	člani PD Komenda	1218 Mlaka
32 Planinski dom Komenda	mala plezalna stena	člani PD Komenda	Podboršt pri Komendi 7g, 1218 Komenda
33 Dvorana tržiških olimpijcev	visoka in mala plezalna stena	za člane	Šolska ulica 7, 4290 Tržič
34 Športna dvorana Poden (PK Škofja Loka)	visoka in mala plezalna stena	javno	Podlubnik 1c, 4220 Škofja Loka
35 Dvorana pod Stalom	visoka in mala plezalna stena	člani kluba PK Žirovnica	Zabreznica 4, Žirovnica
36 BricAlp	visoka in mala plezalna stena	javno	Sv. Duh 175, 4220 Škofja Loka
37 Climbing ranch	visoka in mala plezalna stena, stena za hitrostno plezanje	javno	Vrbnje 46, 4240 Radovljica
Koroška			
38 OŠ koroških jeklarjev	mala plezalna stena	člani AK Ravne na Koroškem	Javornik 35, 2390 Ravne na Koroškem
39 OŠ Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem	visoka plezalna stena	člani AK Ravne na Koroškem	Gozdarska pot 11, 2390 Ravne na Koroškem
40 PuraVida center	mala plezalna stena	plezalna šola Katje Planinc	Dobja vas 253, 2390 Ravne na Koroškem
41 OŠ Radlje ob Dravi	visoka in mala plezalna stena	člani PK Martiček	Koroška cesta 17, 2360 Radlje ob Dravi
42 Plezalna Občine Črna na Koroškem	mala plezalna stena	javno	Center 101, 2393 Črna na Koroškem
43 Športna dvorana Slovenj Gradec	visoka in mala plezalna stena	člani AK SG, javno	Kopališka ulica 27, 2380 Slovenj Gradec
44 Park urbanih športov Slovenj Gradec	mala plezalna stena	javno	Kopališka ulica 17, 2380 Slovenj Gradec
Panonska			
45 Samostoječa balvanska stena	mala plezalna stena	javno, brezplačno	Bakovska ulica, 9000 Murska Sobota
46 Plezalna stena Tadeja Goloba	mala plezalna stena	javno, brezplačno	Športnorekreacijski center Polena, Cesta Ivana Pirherja 5, 2230 Lenart v Slovenskih goricah
Primorska			
47 Plezalni center DEŠ	visoka in mala plezalna stena	javno	Osnovna šola Ivana Roba, Ulica Andreja Gabrščka, 15290 Šempeter pri Gorici
48 Plus Climbing Koper	mala plezalna stena, zunanja tekmovalna stena, stena za hitrostno plezanje	javno	Ljubljanska cesta 2b, Koper, Slovenia
49 Zavod za šport Ajdovščina	mala plezalna stena	javno	Cesta 5. maja 14, 5270 Ajdovščina
50 Plezalna stena v Kampu Tura	visoka plezalna stena	javno	Gradišče pri Vipavi 14a, 5271 Vipava
51 Društvo plezalcev Koper	mala plezalna stena	člani društva, javno	Spodnje Škofije 69 A, 6281 Škofije
Štajerska			
52 Klajmber	mala plezalna stena	javno	Valvasorjeva ulica 38, 2000 Maribor
53 Plezalni Center Celje	visoka in mala plezalna stena, stena za hitrostno plezanje	javno	Vrunčeva ulica 13, 3000 Celje
54 Šempetrska plezalna stena	visoka in mala plezalna stena	člani	Juhartova ulica 10 3311 Šempeter v Savinjski dolini
55 Plezalna stena na Polzeli	mala plezalna stena	člani	Vrtna ulica 22 (navigacija: Polzela 63), 3313 Polzela
56 Športna dvorana Ruše	ni podatka	ni podatka	Šolska ulica 16, 2342 Ruše
57 Univerzitetni športni center Leona Štuklja	visoka plezalna stena	javno	Koroška cesta 130, 2000 Maribor
58 Plezalni klub 6b Ptuj	mala plezalna stena	ni podatka	Jadranska ulica 6, 2250 Ptuj
59 Plezalni center Slovenska Bistrica	visoka in mala plezalna stena	javno	Prežihova ulica 4, 2310 Slovenska Bistrica
60 Plezalna stena Podčetrtek	visoka plezalna stena	za člane, javno po dogovoru	Škofja Gora 1, 3254 Podčetrtek
61 Društvena stena APD Kozjak	mala plezalna stena	člani APD Kozjak Maribor	Pekarna, Ob železnici 16, 2000 Maribor
62 Plezalna stena Rogla	visoka in mala plezalna stena	javno	Cesta na Roglo 15, 3214 Zreče
63 Plezalni klub Slovenske Konjice	mala plezalna stena	ni podatka	Cvetlična ulica 2, 3210 Slovenske Konjice
64 Plezalna stena Tadeja Goloba, Športno rekreacijski center Polena	mala plezalna stena	javno, brezplačno	Jurčičeva ulica 21, 2230 Lenart v Slovenskih goricah

Kladivo je bilo moja Himalaja

Pogovor z Miho Zupanom

Miha Zupan sodi v mlajšo generacijo alpinistov iz Trziča. Plezati je začel pri 21 letih in v 15 letih preplezal 77 prvenstvenih smeri v naših gorah, največ v Karavankah. Na plezalni zemljevid je postavil Kladivo (v Košuti), kjer je smeri nizal dobesedno po tekočem traku. V naših gorah jih ima tudi v Begunjščici, Trapezu, Možnici ter Mojstrovkah. Je avtor plezalnih vodnikov za Begunjščico, Trapez, Veliki Draški vrh in Mojstrovke. Bil je načelnik Alpinističnega odseka Trzič, je alpinistični inštruktor, več let je v Trziču vodil tudi alpinistično šolo.

Miha, tvoj sinček Ambrož bo kmalu star dve leti. Kako te je spremenilo očetovstvo? Kakšno vlogo v tvojem življenju še igra alpinizem?

Alpinizem je zdaj nastranskem tiru. Še vedno pomagam v šoli Alpinističnega odseka (AO) Trzič, vodim kakšen tečaj, ostalo bo pa za zdaj počakalo. Mislil sem, da bo težje odklopiti, a sem se z veseljem prepustil vlogi očeta.

Verjetno bo alpinizem čez nekaj let spet prišel bolj v ospredje?

Najbrž bo res. Tudi ostali alpinisti so nekoliko odnehali, ko so si ustvarili družine, in se čez čas vrnili. Težko pa bi mi bilo priti nazaj na prejšnji nivo. Tega niti ne pričakujem, kaj bom pa zagotovo še preplezal.

Kako si prišel med alpiniste? V Trziču je najbrž kar težko zgrešiti AO?

Vedno sem si želel doseči dve stvari, postati lovec in alpinist. Izhajam iz družine, v kateri nihče ni hodil v hribe. Včasih smo šli peš do kakšne planine, to je bilo pa tudi vse. Osvajanje vrhov – to je bilo pri nas nemogoče. Prelomni trenutek je bil na fakulteti, leta 2005, ko sem ponavljal prvi letnik in imel vse leto čas. Ugotovil sem, da lahko lovec postanem tudi, ko bom malo starejši, zato sem raje začel z alpinizmom. Šel sem na AO v alpinistično šolo, potem pa začel plezati.

Od kod je prišla želja po alpinizmu?

Pojma nimam. Moj brat je bil sicer športni plezalec, prav tako sestrična Nastja Guzzi. A mene to sploh ni zanimalo. Z muko sem gledal tekme in niti poskusil nisem. Ko smo bili v šoli v naravi na Zelenici in so prišli gorski reševalci, ki so nam pokazali cepine, dereze, zaustavljanje s cepinom in drugo, je bilo pa super. To je bilo to! Po tiho sem si želel, da bi tudi jaz nekoč to počel.

V Trziču najbrž ni bilo težko najti vzornikov, ki so ti pomagali naprej?

Prvi, ki me je potegnil iz tečajniške klopi, je bil Klemen Belhar. Naslednji je bil Matej Smrkolj, potem je bil še Martin Belhar, to je bilo do leta 2009 vse. Takrat pa me je našel sosed Filip Bence, malo nad mano je bil doma.

Vedno sem ga občudoval, vedno sem gledal za njim, ko je šel peš mimo mojega doma ali ko sem šel jaz mimo Doline. Ničesar nisem vedel o njem, le da je dober alpinist. On niti na *ferajni* ni hodil, jaz pa seveda nisem imel poguma, da bi šel k njemu in ga vprašal za plezanje. Potem je pa kar on predlagal, da bi šla skupaj plezat.

Kako to, da te je poiskal?

V tistem času sem začel pogosteje plezati v Begunjščici in začela so se mi odpirati nova obzorja, kaj vse bi se predvsem pozimi dalo preplezati. A so mi vsi govorili, kaj bom tam, da bom izgubil širino. Začelo se je z idejo, da bi na odseku naredili plezalni vodnik za Trzič; prvega, ki bi zajel vse hribe v okolici Trziča, in jaz sem se prav nadobudno javil za to delo. A vse se je podrlo, ko smo ugotovili, da bi bilo za enega samega človeka nemogoče to končati v nekem primernem času. Zato smo se odločili, da bomo izdali vodnik samo za Begunjščico. Tudi Bence je takrat zelo veliko plezal v njej, a se o tem ni nič vedelo. Veliko sta do

Čopova
prečnica
v Steni
Foto Miha
Zupan

Prvi raztežaj
tehnike v Tržiški
smeri v Trapezu
Velikega
Draškega vrha
Foto Maja Duh

takrat preplezala z Iztokom Tomazinom, midva pa sva potem začela plezati skupaj, da je zapolnil še vse linije, ki jih je imel ogledane. Žal nisva bila dolgo so-plezalca, kajti kmalu se je smrtno ponesrečil. Bilo je kratko, a precej intenzivno obdobje in skupaj imava nekaj prvenstvenih smeri. K njemu sem hodil tudi, da sva uredila zapise. Po kar dolgih mukah nam je uspelo izdati vodnik. Prej si nisem niti predstavljal, kako poteka priprava plezalnega vodnika.

Si mislil, da bo bolj preprosto?

Mislil sem, da bomo malo pobrskali, našli vse podatke; še poslikamo, vrišemo in bo rešeno. A ko sem poslikal del stene in prišel do Benceta, mi je rekel, da je neka smer malo bolj zadaj. Naj jo grem posnet na Ljubeljšičico. Tam pa je bil potem oblak ali sonce v smeri, in zato prežgana slika, pa sem moral iti še enkrat. Kot budalo sem hodil gor, da sem nabral vse fotografije. Bence je pri tem aktivno sodeloval, zelo si je želel, da bi vodnik izšel. Po njegovi nesreči je pomagal Iztok Tomazin. Tudi on je kar veliko preplezal v Begunjsčici in bil pri pri-

Severna stena
Kladiva
Foto Miha Zupan

pravi vodnika zelo aktiven. Jaz sem potem vse napisal v Wordu, narisal v Slikarju in sestavil skupaj. Ko sem vse prinesel tiskarju, pa mi je rekel, da nima s tem kaj početi. Napisano bi moralo biti v ne vem kakšnem programu, nam je pa zelo pomagal, da je knjižica leta 2009 le izšla.

Po tem vodniku si se lotil še drugih – Mojstrovke, Velikega Draškega vrha?

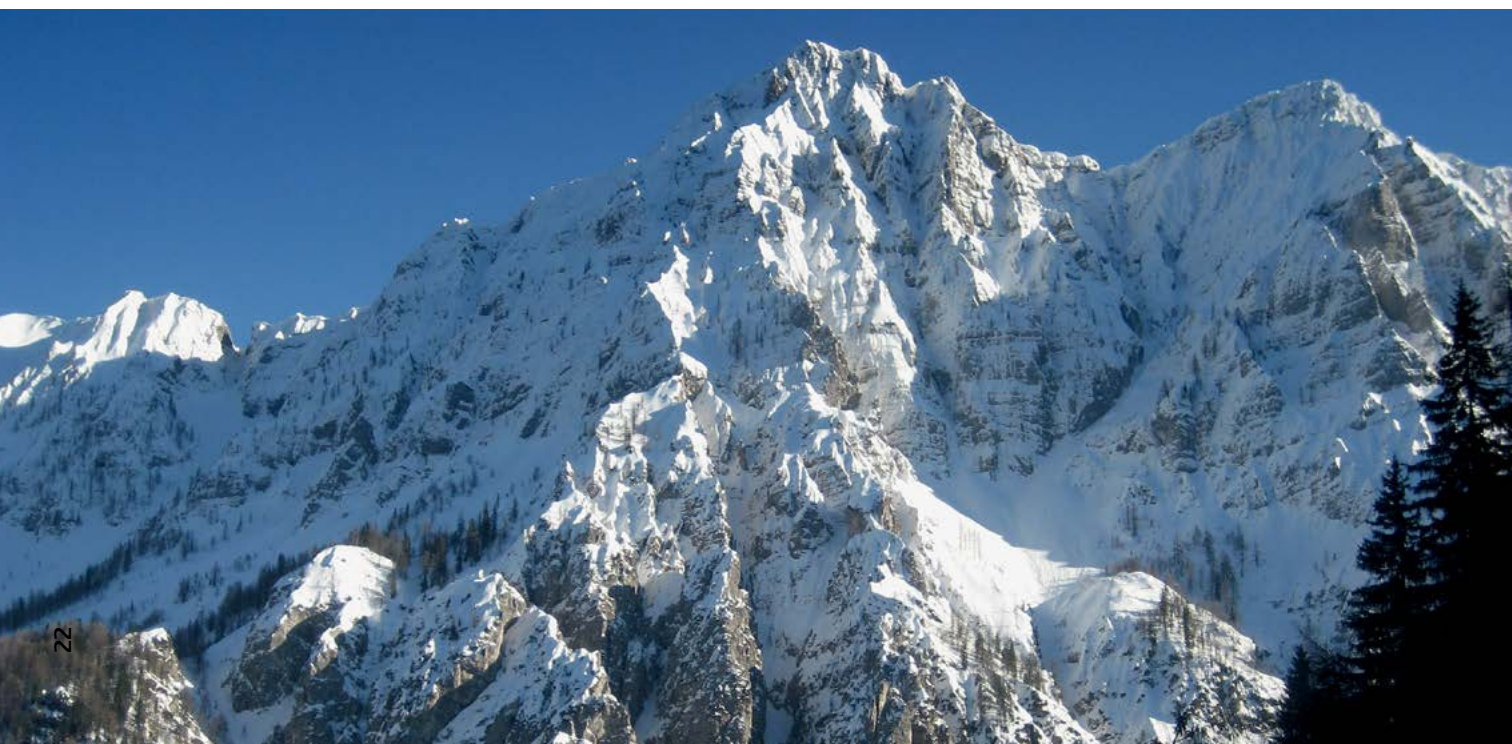
Najprej sem ga naredil za Trapez. Lotil sem se ga, ker je v tej steni kar nekaj Bencetovih smeri. Našel sem jih v *Alpinističnih razgledih*. Potem sem videl, da sta dva alpinista preplezala neko smer, gladko povozila Bencetovo in objavila, da je to njuna prvenstvena. Take stvari so me vedno zelo motile. Nikjer ni bilo prave baze, kjer bi lahko natančno preveril, kdo je naredil kakšen vzpon. Tu so še starejši alpinisti, ki plezajo za svoje veselje, a nihče ne pove kje. Kar naenkrat se podatki izgubijo. Pozneje sem ga naredil še za Veliki Draški vrh, da sem rešil Bencetove smeri, čeprav za vse niti nisem točno vedel, kje potekajo. Da bo, kdorkoli bo tam plezal, vedel, da tam že nekaj je.

Trapez je ena od sten, kjer si tudi sam pustil pečat?

Zanimivo, da je precej oddaljen od Trziča, a imamo Tržičani veliko smeri v njem. Bence, Brus, Slavc, Janko (Filip Bence, Janez Primožič, Slavko Rožič, Janko Meglič, op. p.) imajo tam prvenstvene. Jaz sem v njem videl še kar nekaj možnosti in skupaj z Majo (Duh, por. Hauptman) sva preplezala Slaparsko smer. Ime sva ji dala, ker je bila tam že Tržiška, Janko in Slavc sta splezala Lomsko, jaz pa sem doma s Slapa, zato sem rekel, naj bo Slaparska, da se bo tradicija nadaljevala. Z Janom Podgornikom sva si v njem ogledovala isti previs. Preplezala sva Pot do sonca, spominsko smer Ruth Podgornik Reš. Jan jo je posvetil svoji mami, ki se je tisto leto smrtno ponesrečila. Trapez je res stena, ki me je pritegnila.

Največ pa si preplezal v Kladivu?

Kladivo je zanimivo, ker je na avstrijski strani meje. Starejše generacije zato tam niso mogle plezati.

Možno je bilo *na šverc* ali z dovoljenjem, ki ga najbrž ni bilo lahko dobiti. Tomazin je plezal tam, tudi Željko Perko in Bence, sicer pa se v steni ni veliko dogajalo, saj Avstrijec ni zanimala. Zame je bila glavni poligon. Vedno sem govoril, da je to moja Himalaja. Ni mi bilo treba hoditi v Chamonix ali kam drugam, ker je tu 1000-metrška stena, in ko so se naredile zimske razmere, je bilo noro. V Sloveniji ni take plezarije!

Tam sem sistematično delal nove smeri. Pripravljaj sem se tako, da sem nekje dobil fotografijo stene ali pa sem jo sam fotografiral. Neštetokrat sem bil na tisti strani in gledal, kje bi se še dalo potegniti kakšno prvenstveno smer. Vsakič sem naredil projekt za tekoče leto, vrisal možne smeri in jih plezal. V to sem potegnil tudi Urbana Goloba. S soplezalci se nisem obremenjeval. Danes bi bilo precej drugače, takrat pa sem šel z vsakim. Pomembno je bilo samo, da me je varoval. Vedel sem, da bom sam plezal naprej, soplezalec bo že prišel za mano. V Kladivo sem šel prvič v življenju plezat z Andrejem Olipom iz Sel. On ti pride s kladivom in pove, da ga je kupil prejšnji dan. Vprašal sem ga, ali še ni zabijal klinov, rekel je, da ne. Preden sva vstopila v smer, sem mu zabil nekaj klinov, stolkel jih je ven in sva šla.

Za smer Svet, ki izginja me je soplezalec večer prej poklical, da je zbolel in ne more z mano, mi je pa našel drugega, ki ga še nikoli nisem niti videl. Zjutraj sva se dobila in preplezala smer. Res pa je, da sem imel tudi malce sreče, saj sem vedno naletel na koga, ki je dobro plezal. Nikoli nismo imeli nobenih težav, nobenih nesreč, nobenih pripetljajev, da bi morali obračati. Vedno se je vse nekako poklopilo. In kmalu je bila stena polna, vsak graben je dobil svojo smer.

Jih znaš prešteti?

Dosledno sem vodil dnevnik vseh vzponov, a na pamet ne znam povedati, koliko je bilo vseh. Prvenstvenih smeri, ki sem jih preplezal do leta 2020, je 77.

Kaj pa Mojstrovke?

Moja strast so bile tudi ponovitve pozabljenih smeri. Smeri, ki so jih nekoč preplezali in poimenovali, se hitro pozabijo, če niso zapisane v vodniku. V Mojstrovkah sem jih zato želel rešiti. Pozneje sem ugotovil, da jih je ostalo še malo morje, a vsaj za "tržiški" del sem bil zelo dosleden. Takšni sta na primer Pahljača in Golob-Juvan v Veliki Mojstrovki. Mojstrovka je še ena od sten, ki me je pritegnila. Alpinizem zame nikoli ni bil nekaj duhovnega, nisem verjel, da te gora pokliče ali kaj podobnega. So bile pa stene, ki so mi bile takoj všeč in v njih sem bil pripravljen narediti veliko več kot kje drugje. Nekaterih sten pa še povohal nisem. V Špik sem šel dvakrat in bilo mi je dovolj, tudi marsikatera druga stena me ni pritegnila.

Pritegnila pa te je Možnica?

To je moja četrta stena. Z Majo sva šla plezat v Jerebico, ko se obrnem naokrog in zagledam tisto steno. Doma sem nato gledal fotografije, klikal po internetu, gledal Kresalov vodnik zimskih vzponov, saj Podgor-

Vrh Ribežnov po preplezani prvenstveni smeri Gorenška direktisima z Miho Zupinom. Čaka naju še pet ur sestopa do Bovca. Foto Miha Zupan

nikovih Primorskih sten še ni bilo na spletu. Kar naenkrat so se začele kazati linije. Za Možnico sem najdlje iskal soplezalca in ga našel v Mihi Zupinu. Tam so že rasle trobentice, bilo je toplo, a sva si rekla, da greva vseeno pogledat. Prideva gor, razmere so bile odlične, samo popikala sva v nekaj urah do vrha in sva jo imela. V naslednjo sva šla z Nežo (Flajs, Mihova partnerka, op. p.). Rekel sem ji, da dobi za 30. rojstni dan prvenstveno smer, ki je še ni imela. Poimenovala sva jo Čez dve leti, ker sva jo preplezala dve leti pozneje, kot sva jo nameravala. Če zdaj pogledam tisto smer, ne vem, kje sem videl prehode, ampak točno tako, kot sem si jo zamislil in vrisal na sliki, sva jo tudi preplezala. Pozneje sem ugledal še eno linijo in z Miho sva potem preplezala Gorenško direktisimo.

V vse te smeri me ni vleklo, da bi me potem po *Alpinističnih novicah* "vlačili", ker sem nekaj preplezal. Največ mi je pomenilo, če me je poklical nekdo od *ta starih*, recimo Bence, Čopk, Tomazin, Peter Podgornik ali Torta (Slavko Frantar - Čopk, Marjan Gros - Torta, op. p.), mi rekel, da je bilo nekaj dobro in da je to pravi alpinizem. Če so vzpon opazili *ta stari*, ki so bili res dobri alpinisti, mu je to dalo pravo vrednost.

Rekel si, da je bilo Kladivo tvoj Chamonix. Je to vzrok, da nisi hodil na odprave v tujino? Kar je pravzaprav nenavadno, glede na to, koliko in kako težke smeri si plezal.

V Kladivu je bilo treba potegniti še toliko linij, da sploh nisem čutil potrebe po čem drugem. Več obetavnih alpinistov iz moje generacije se je takoj usme-

Na vrhu ene od mnogih igel v Black Hills v južni Dakoti Foto Slavko Rožič

Ekipa Road tripa po Ameriki na vrhu Devils Towerja. Od leve proti desni: Slavko Rožič, Miha Zupan, Jernej Kuhar in Miha Zupin Foto Miha Zupan

rilo v tuja gorstva. A meni to ni dišalo. Ta način, da prideš pod neko goro in pod njo čakaš, da boš splezal nanjo, mi ni bil všeč. Prideš, pogledaš in splezaš – ja; da bom pa tam nekaj čakal, obračal, hodil gor in dol – to pa ne. Himalajizem me preprosto ni potegnil, niti lotil se ga nisem. Vlekla pa me je Kanada. Tja sva šla leta 2011 za en mesec z Majo, ki je bila predvsem poleti moja stalna soplezalka. Šla sva v Calgary, najela avto in se vozila; ko sva videla steno, sva se ustavila in šla plezat. Ker nisva poznala ničesar, sva morala kupiti plezalni vodnik in potem sva po tistem vodniku *lezla* klasične smeri, ki jih plezajo vsi. To pa mi ni bilo v nobeno zadovoljstvo.

Veliko bolj mi je bilo všeč, ko je Slavc (Slavko Rožič, op. p.) leta 2013 organiziral odpravo v Črno goro. Takrat je šel z nami tudi Klemen Premrl, s katerim sva veliko plezala. Prišli smo v Žijovo, kjer so bili tudi alpinisti iz Srbije. S Premrlom sva vzela daljnogled v roke in rekla: "Tole greva," pa sva imela prvenstveno. Srbi so nas gledali, kot da bi z Lune padli. Samo *štepali* smo jih, vsak dan je padla kakšna prvenstvena. Nato smo se preselili v Prokletije, kjer so mi dodelili Katarino Manovski, perspektivno mlado alpinistko. Prideva pod steno, prvi graben je bil malce kratek, drugi je bil tako tako, tretji pa vse gor do grebena. Do vrha nisva vedela, ali plezava prvenstveno ali ne. A je bila. Poimenovala sva jo Sve ove godine. Sestopala sva po grebenu Prestola. Srbi so do njega čutili strahospoštovanje, midva pa niti vedela nisva, da sestopava po njem. Potem me je Premrl vprašal, ali greva naslednji dan v Koplje. V 70-tih letih so smer plezali več dni; ponovili so jo v 24 urah učinkovitega plezanja, ko so jim z vrha spuščali vodo. Midva s Premrlom sva prišla s setom *frendov* in desetimi klini za pasom v 11 urah čez smer. Temu načinu, da greš in plezaš, sem ostal zvest.

Leta 2018 si bil tudi v ZDA, v Coloradu in Wyomingu. Kako ste organizirali to odpravo?

Šli smo Slavc Rožič, Jernej Kuhar, Miha Zupin in jaz, a to je bilo bolj potovanje kot odprava. Naš edini cilj je bil Devil's Tower, sicer pa smo nameravali najeti avto, se voziti po ZDA in preplezati, kar bo prišlo na pot. Začeli smo v Koloradu, v Boulderju in Eldorado Canyonu, šli smo še v Vedawoo. Tja moraš iti, smeri so kratke, a v njih pustiš dušo, kot da bi preplezal celo Triglavsko steno. Smo se pa tudi hitro naveličali, saj smo ugotovili, da nam gre v granitu dobro. Premaknili smo se pod Devil's Tower, prvi dan preplezali klasiko do vrha, v naslednjem sva z Miho splezala na Matadorja. Nato nas je pregnal dež in našli smo Black Hills Needles. Šele ko smo prišli tja, smo videli, da so to tiste *ta hude* igle, kjer se vsi slikajo v šivankinem ušesu. Seveda smo se tudi mi. Ko splezaš na vrh vsake igle, moraš sinhrono *abzajlat* z nje. Vrv vrže skozi šivankino uho in oba hkrati se spustita vsak po svoji strani. Prvič smo se malo tresli, potem smo ugotovili, da se da. Šli smo še v Pingoro. Tam smo bili skupaj tri tedne in bilo je kar malo premalo.

A vendarle je na tvojem seznamu vzponov tudi zimski Eiger?

Tam sva bila leta 2011 s pokojnim Domnom Kastelecem. Bilo je februarja, pred nama so bili trije Francozi, ki so nama vse zgazili. Midva sva zadaj samo plezala. Prvič sva prespala na Bivaku smrti, drugič v bivaku Corti, saj se nama ni nikamor mudilo. Bilo je lepo vreme, lepše ne bi moglo biti. Vsak si misli: "Vau, Eiger!" A meni se je to zdel čisto nepomemben vzpon, brez kakršnegakoli presežka. Bila sva tam, vse je bilo jasno, idealno, nobene posebnosti. Čez sva prišla kot vsak drug, ki se ga loti. Če mi kdo reče, naj nastejem pet svojih najboljših vzponov, Eigerja zagotovo ni med njimi.

Katerih pa je potem tvojih pet najboljših?

Zagotovo je to Direktna v Kladivu, ki sva jo leta 2010 plezala s Samom Opalkom. Bil sem še čisti škorec, pojma nisem imel. Ugledal sem linijo, s Samom sva šla in padla je direktna smer na vrh. Potem je Jankotova, spominska smer Janka Megliča v Kladivu, ki sva jo plezala s Tomazinom. Tri ali štiri leta sva čakala, da se je naredila sveča čez previs. Niti pol metra dolga, a bila je ključna, da si prišel čez, saj se drugje ni dalo. Do vrha sva potegnili 1000-metrsko pravljičico, najdaljšo smer v Karavankah. Ena od teh je, tudi v Kladivu, Svet, ki izginja, ki sva jo preplezala z Robertom Karujem. V stilu prišel, videl, zmagal. In Ta črn kot z Urbanom Golobom. (Ta črn je bil vzdevek Filipa Benceta, op. p.) Za Benceta bi bila to idealna smer. Loviš gamsje stečine, iščeš prehode, in ko že misliš, da si čisto zafirnil, se kar pokaže prehod. Potem pa prideš v črni kot, kjer je skala čisto črna in je res težko, mislim, da je bilo VII-, šlo je na A0, da sem prilezel čez; potem so naprej spet neke gamsje steze do vrha. Tudi Urban je Filipa dobro poznal, zato sva rekla, da bo to njegova spominska smer.

Smeri v Trapezu v Velikem Draškem vrhu so tudi zelo lepe. Črna maša, Tržiška, Lomska ... To so bile pozabljene smeri. Našel sem jih v starih *Alpinističnih razgledih* in to je bil tudi glavni razlog za pisanje vodnička, da se vidi, kaj vse je tam notri. Potem Gorenjski nagelj in Gorenška direktisima v Možnici. Sicer jih je že več kot pet, a nič zato. To so smeri! Ne veš za deset metrov naprej, kaj bo. Samo zdi se ti, da je nekje mogoče prehod. Lahko pa prideš v take težave, da niti obrniti ne boš mogel. V Možnici ne moreš *abzajlati* dol, čeprav bi še tako rad. Ledne vijake v tiste trave in dva cepina, to je bilo varovališče. Niti psa ne bi mogel privezati na to, a drugega ne moreš narediti. Noter zabiješ klin, kakšen prime, večina ne in potem ledni vijak kar v trave zavrtaš, notri daš ledne kavljce; toliko, da nekaj imaš, ostalo moraš splezati. Najti prehod in splezati, to je bistvo vsega.

Kaj pa delo z mladimi? Nekaj časa si vodil alpinistično šolo, še vedno si aktiven pri učenju.

Meni so pomagali drugi alpinisti in že kot tečajnik sem si rekel, da želim postati tudi alpinistični inštruktor. Da nekaj vrneš generacijam za sabo, da jih lahko

pelješ naprej, kajti v nasprotnem primeru se vse ustavi. Če bi vsak alpinist samo plezal in ga ne bi brigalo za šolo, odsek ne bi mogel naprej. Nekaj let sem bil načelnik in nato vodja šole, vzgojil sem nekaj generacij. Trije so postali inštruktorji, šli so skozi moje roke in lahko rečem, da sem nekaj naredil. Če bodo tudi oni vzgojili tri ali štiri, bodo naredili vse. Zdaj pomagam takrat, ko me potrebujejo. Naredim kak zimski tečaj ali tečaj lednega plezanja. Z veseljem sodelujem in z veseljem grem tudi na kakšno turo. Trenutno je to tudi največ, kar lahko.

Kako gledaš na generacije, ki prihajajo?

Stanje ni najboljše in zanimivo je, da povsod pravijo isto. V Avstriji je tako že dvajset ali trideset let. Fantje imajo apetite, a ne vem, kje se je vse tako zataknilo, da je postalo *soft*. A niti ne vem, ali je to prava beseda. Vse je preveč *na zihl*, varno. V življenju sem naredil verjetno tisoč varovališč, za polovico sem prepričan, da niso bila nič vredna, a se boljnih ni dalo narediti. Danes bi najrajši povsod imeli svedrovce. Če bi bilo nasvedrano, bi vse preplezali. Ne vem pa, zakaj ne plezajo več prvenstvenih smeri.

Ni še vse preplezano?

Ne, kje pa. Pride nova generacija, ki gleda z drugimi očmi, linij je pa še pa še. Jaz jih še zdaj vidim cel kup. Ni stene, kjer se jih ne bi dalo. ●

Pod steno Pingore po viharni noči in 16-kilometrskem dostapu
Foto Miha Zupan

Janko Kos

Bled
Foto Franci Horvat

U slovenskih gorah je našel kraljestvo lepote

Sir Humphry Davy (1778–1829)

Več kot dve stoletji minevata od prvega obiska Sira Humphryja Davyja v naših krajih, čez dobra štiri leta pa bo minilo okroglih 200 let od njegovega zadnjega popotovanja in njegove smrti. Opisi lepote našega alpskega sveta, rek in kraških pojavov, živali in rastlin, krajev in ljudi so bili že večkrat objavljeni, tudi v *Planinskem vestniku*, na tem mestu pa poskušam njegova potovanja v njemu tako ljubo "Ilirijo" kronološko urediti.

Sir Humphry Davy
Vir Wikipedia

Sir Humphry Davy ni bil kdor si bodi, bil je eden najpomembnejših znanstvenikov 19. stoletja, med drugim je odkril devet kemijskih elementov. Je utemeljitelj moderne kemije in elektrokemije, filozof, izumitelj, bil je predsednik angleške akademije (Royal Society, katere član je bil tudi Janez Vajkard Valvasor), človek, ki je v svojem obdobju usmerjal ustvarjalne poti na stari celini.

Od sina rezbarja do plemiškega naziva

Njegova pot kot sina rezbarja v kraju Penzance v Cornwallu do najpomembnejših položajev v znanstveni srenji in plemiškega naziva je impresivna in kaže, da mu ob močni volji in genialnem umu nobene družbene prepreke niso bile previsoke. Poleg izrednih znanstvenih odkritij nas navdušuje njegova ljubezen do narave in iskanje življenjske biti v njeni lepoti, nas Slovence pa tudi to, da je v naših krajih, predvsem Gornjesavski dolini, prepoznal raj na tem svetu, "staro gnezdo", kamor se je vedno želel vrniti. V svojem zadnjem delu *Consolations in Travel or the Last Days*

Bohinjsko jezero
Foto Peter Strgar

of the *Phylosopher* omenja, da se je štirikrat mudil v Sloveniji, v resnici je bil še večkrat. To se je zgodilo na njegovih treh potovanjih po kontinentu, tako je bil pri nas leta 1818, 1819, dvakrat leta 1827 in dvakrat leta 1828.

Poleg znanstvenega dela so bila njegova strast potovanja. Ta so trajala tudi leto in več, potoval je s kočijo in s sabo tovoril knjige in opremo za eksperimentalno delo. Med potovanji je veliko pisal in bil v stikih s sodelavci, prijatelji in sorodniki.

Prvič v Evropo, srečanja z vrhunskimi znanstveniki

Na prvo potovanje na celino se je podal oktobra 1813 v burnih časih ob koncu Napoleonove vladavine, ko sta bili Anglija in Francija še v vojni. Ženo Jane in mladim asistentom Michaelom Faradayem, poznejšim imenitnim znanstvenikom, je odšel v Pariz prevzet medaljo, s katero ga je za delo na področju elektrokemije odlikoval sam Bonaparte. Ko so prispeli v Francijo, so jih zaprli zaradi domnevnega vohunstva, pa izpustili in nato Davyju v Parizu izkazali visoke časti, srečal se je z najuglednejšimi francoskimi znanstveniki, kot sta bila Ampère in Gay-Lussac. Decembra se je odpravil naprej v Italijo, obiskal Firence, Rim in Neapelj, naslednje leto se je ustavil v Milanu in se srečal z Alessandrom Volto. Želel je oditi še v Grčijo in Turčijo, pa se je zaradi pobega Napoleona z Elbe in novih napetosti raje skozi Innsbruck in München vrnil v Anglijo.

Prvič v naših krajih, očaranost z njimi

Davy se je 26. maja 1818 odpravil na drugo potovanje na celino. Preko Flandrije in Nemčije je potoval do Regensburga in 13. junija prispel na Dunaj. V Flandri-

ji se je srečal z rudarji, in kot piše v pismu materi, mu je bilo v veliko zadovoljstvo, da je s svojim izumom rudarske svetilke rešil življenja mnogim izmed njih. Na Dunaju je bil deležen velike pozornosti v uradnih in plemiških krogih. V prvem tednu julija se je odpravil najprej na Madžarsko, nato pa na avstrijsko Štajersko, Koroško in Kranjsko. To je bil njegov prvi obisk naših krajev.

Pokrajina in ljudje so ga navdušili, in kot pravi v *Consolations in Travel*, ne pozna lepših krajev, kot so alpska območja južne Avstrije, kamor prištevata južno Tirolsko, "Ilirijo", "Noriške" in Julijske Alpe ter Alpe na zgornjem Štajerskem in Salzburškem. Ob stoti obletnici njegove smrti leta 1929 je Griša Koritnik v reviji *Življenje in svet* takole prevedel njegovo navdušenje: *Ne poznam lepše dežele, nego je pokrajina, ki bi jo mogli imenovati avstrijsko alpsko ozemlje. Slikovita raznolikost, zeleni travniki in drevje, globoke doline, visoke planine, čista veličastna jezera in reke podeljujejo po mojem mnenju tej deželi odločno prednost pred Švico in njeno prebivalstvo je dosti bolj simpatično od*

Spominska plošča na Čošeljnovi hiši, takratni poštni postaji v Podkorenu
Foto Janko Kos

švicarskega: razlikujoč se po šegah in navadah, imajo vsi prebivalci, najsi so slovenskega (ilirskega), nemškega ali italijanskega pokolenja, isti preprosti značaj, odlično ljubezen do domovine, zvestobo do vladarja, toplino in čistost vere in poštenja ter (s prav neznačajnimi izjemami) visoko omiko in vljudnost do tujcev. V pomladi svojega življenja sem obiskal to deželo in našel v njej, ostavivši žgoče poletje Italije in silo nezdrave strasti, hlad, senco in mir: pozneje sem iskal tukaj tolažbe in zdravja po nevarni bolezni, posledici dela in duševne razrvanosti: tu sem našel duha svojih zgodnjih prividov. Tukaj bi rad preživel zadnje dni svojega življenja mirneje in prijetneje kakor v prestolnici svoje domovine, kjer me spominja londonska družba na vse tisto, kar je bilo nekoč, in kjer me polagoma ostavljajo telesne moči, opominjaje me, da sem le senca tistega, kar sem bil nekoč.

Natančnih podatkov glede njegovega bivanja pri nas v letu 1818 nimamo, iz njegovih zapiskov izvemo, da je tu ostal do konca poletja, obiskal Pulj, kar opiše v posebnem poglavju v *Consolations in Travel*, in se odpravil v severno Italijo, kjer je ostal do začetka oktobra. Nato je odšel v Rim in od tam v Neapelj, kjer se je lotil proučevanja rokopisov iz Herculaneuma. Februarja 1819 se je vrnil v Rim. Sprva se je do poletja nameraval vrniti v Anglijo, vendar ga je želja, da še enkrat obiše Alpe in naše kraje, premamila. Nekaj časa je preživel v toplicah v Lucci, 22. junija 1819 pa se je odpravil proti Veroni in Južni Tirolski. Občudoval je Gardsko jezero in ribji živelj v njem, 28. junija je bil že v Trentu in naslednji dan v Boznu. Od tam je, kot pravi, po "koroški" poti po Pustriški dolini nadaljeval do Brunecka in Silliana. Vso pot je vestno beležil temperaturo zraka, voda in preverjal, kakšni so pogoji za ribičijo. Tudi opis gostiln in poštnih postaj, pa hrane

Rateška Ponca. Kot zapiše Davy v dnevniku: "Najvišji, s snegom zaodeti vrhovi se tičejo neba, pod njimi pa se razprostira srednje gozdnato gorovje in lepe, zelene, globoke doline. Zares, ne poznam pogleda lepšega, kot je ta." Foto Franci Horvat

in pijače, ki so jo nudili, kaže zanimivo "turistično" ponudbo, ki je bila pred dvesto leti na razpolago predvsem tistim, ki so imeli nekaj pod palcem. 5. julija je prispel v Beljak, kjer mu je na jugu pogled zastal na lepi apneniški verigi Loikel (Karavanke) z Mount Craie (verjetno Kepa), kjer je na severni strani še vedno ležal sneg v grapah njenega koničastega vrha. Da je bil dovteten tudi za druge čare, opazimo iz njegove omembe lepote in kreposti Korošic.

Na Korenskem sedlu je zagledal lepoto Julijskih Alp

Kljub tem skušnjavam se je naslednje jutro, 6. julija, zelo zgodaj odpravil proti Korenskemu sedlu. Na vrhu se mu je odprl pogled na čudovite gore nad Zgornjesavsko dolino, zagledal je ogromne sklade apnenca, ki so se kopali v rumeni in rdeči barvi, ter zelene gozdove in pašnike, ki so jih obdajali. Vzhičenost nad to lepoto ga je spremljala do konca življenja. Ob naslednjem obisku, avgusta leta 1827, je te gore takole opisal v dnevniku (v prevodu A. Stresa v *Planinskem vestniku*, letnik III, november 1897): *Njih oblika je najplemenitejša, njih barvitost je mnogovrstna, in najvišji, s snegom zaodeti vrhovi se tičejo neba, pod njimi pa se razprostira srednje gozdnato gorovje in lepe, zelene, globoke doline. Zares, ne poznam pogleda lepšega, vzvišenejšega, nego na te Kranjske ali Noriške Alpe, in ni jih lepših rek, nego sta iz njih izvirajoča Sava in Soča."*

Podkoren – izhodišče za ogled pestre okolice

V Podkorenu se je zelo verjetno nastanil na poštni postaji pri Čošeljnu, ki jo je tisto leto od očeta Lorenca prevzel sin Alojz Rasinger. Pozneje jo omenja kot "svoje staro gnezdo" s čudovitim pogledom na bližnje

gore. Obišče izvir Save v Zelencih in navdušeno opazuje mehurčke, ki se sproščajo iz majhnih vrečev. Njihov izvor ga je še dolgo zaposloval. V Zelencih skrbno zabeleži temperaturo vode in zraka. Voda je imela 50–52 °F, zrak pa ob 2. uri popoldan 80 °F. Naslednji dnevi so bili v Zgornjesavski dolini po njegovem zelo vroči, do 91 °F (33 °C, danes je takih dni vedno več). Ugotavlja, da ima Zgornjesavska dolina odlično lego s povezavo tudi do Trbiža in Vidma, kar kaže v prihodnje izkoristiti. Domačini govorijo "slovansko" (Sclavonic), nobeden ni razumel italijanščine, komaj kdo pa nemško. Njegovi vodniki, ki jih je najemal, so bili tudi Slovenci, in razen tega, da jih ni mogel razumeti, pravi, da so bili odlični.

U notranjost Kranjske

Naslednji dan se odpravi proti Jesenicam in Radovljici. Vožnja ga je navdušila, bila naj bi ena najlepših, kar jih je doživel. Ravnina med obema gorskima verigama, ki obdajata dolino Save, ga spominja na angleški park, kjer so pašniki obdani z orehi, hrasti, jelšami, kostanji, lipami in bukvami, vmes pa ležijo njive z žitom, deteljo in koruzo. Nad njo se dviga skala s slikovitim gradom, v ozadju pa zasneženi Triglav (Terglon). Prenoči v Radovljici, naslednje jutro, 8. julija, se odpravi do Blejskega jezera, najlepšega malega jezera, kar jih je videl, in izkoristi čas še za ribolov na sotočju Bohinjske in "Kranjske" Save, prve prozorno modre in druge jezersko zelene. Še isti dan pride v Ljubljano in se nastani v gostilni Detela, ki je bila na današnji Nazorjevi cesti, kjer je zdaj hotel Union, na katero je ostal

navezan tudi pri poznejših obiskih. Nato je obiskal Cerknjsko jezero, Postojno in Vipavo. 12. julija je prišel v Gorico in za nekaj dni užival gostoljubje grofa Thunna, nato pa se je odpravil do Firenc, Luce, Rima in Neaplja.

"Stara gnezda" v Uzhodnih Alpah

Leta 1824 je Davy potoval po Švedski, Norveški in Danski, pozimi leta 1827 pa je preko Francije spet odpotoval v Italijo. Aprila se je iz Italije odpravil v "stara gnezda" v Uzhodnih Alpah. 15. aprila je prišel v Gorico, občudoval izbruh pomladi in mlečno modro pomladansko Sočo. 19. aprila je prišel v Ljubljano, kjer je ostal do 23. maja. Raziskoval je njeno okolico, ribaril in lovil, meril temperaturo voda in zraka, proučeval ribe, ptice in žuželke ter opažanja natančno zabeležil v dnevniku, kar bi bilo vredno posebne objave.

25. maja je bil v Gradcu, nadaljeval je potovanje po gornjem Štajerskem in Avstrijskem, odšel na Bavarsko in Švico ter se po Tirolski in Pustriški dolini vrnil na Koroško, 3. avgusta pa v njemu tako ljubi Podkoren. Obiskal je Mangartska jezera, žal se je začelo deževje, ki ga je spominjalo na Anglijo. Poslabšalo se mu je tudi zdravje, zato se je 6. avgusta odpravil v Ljubljano. Z zdravjem je šlo navzdol, imel je napade žolčnih kamnov in težave s srcem. Z nesebično pomočjo Detelovih se mu je stanje izboljšalo in 18. avgusta se je odpeljal na okrevanje v Gornjesavsko dolino. Spet zapiše v dnevnik, da je potovanje iz Ljubljane do Podkorena nekaj najlepšega, kar je videl

*Zelenci, ki so Davyja navdušili.
Foto Franci Horvat*

v Evropi. Natančno je raziskal Zelence in okolico, počutje se mu je v gorskem okolju bistveno izboljšalo. V Podkorenu je ostal do konca avgusta, nato pa se je odpravil preko Tirolske in Bavarske do Badna ter se 6. oktobra vrnil v Anglijo.

Zadnje potovanje na celino

Na svoje zadnje potovanje na celino se je Sir Humphry Davy odpravil 29. marca 1828, žal se v Anglijo ni več vrnil. Lepota alpske narave v avstrijskih in slovenskih gorah in mila zima v Italiji naj bi blagodejno vplivali na njegovo zdravje. Tokrat ga je spremljal sin njegovega dobrega prijatelja John J. Tobin, heidelberški študent medicine, ki je znal nemško, bil je dober risar in tudi dober pohodnik. Tobin je skrbel za Davyjevo zdravje, bil je njegov družabnik in tajnik, leta 1832 je izdal potopis s potovanja po naših krajih in Italiji, ki je bil večkrat predstavljen naši javnosti, prvič že leta 1861, zelo obsirno pa ga je v dveh delih v *Planinskem vestniku* leta 1984 predstavil Janez Šumrada. Tudi Davy je na potovanju zapisoval svoja opažanja, ta je delno objavil njegov brat Johna leta 1836. Obe poročili se marsikje razlikujeta, Davy je bil čustveno navezan na naše kraje in ljudi, zato jih opisuje v superlativih, poročanje Tobina pa je veliko bolj realistično. Tako Tobin pravi o Ljubljani, da ni v njej ničesar zanimivega, ulice da so ozke in temačne, Ljubljanica pa da je počasen in običajno kalen tok. Tudi za Podkoren, Davyjevo "staro gnezdo", pravi, da je bedna vasica z nekaj ducatov lesenih kolib. Za kmete pa, da so hlapčevski do nadrejenih, surovi in neolikani do tujcev in do skrajnosti nevedni, edini jezik, ki ga razumejo, pa da je slovenski ali kranjski. Očitno je bil odnos Tobina do domačinov pokroviteljski in tudi aroganten, zato je bil tudi njihov odziv drugačen kot do Davyja.

Prvotni namen Davyja je bil, da se s Tobinom ustavita v Bad Ischlu, kjer bi se Davy zdravil, vendar se je v Bad Ischlu odločil, da gresta takoj naprej proti Judenburgu in Celovcu do Ljubljane, saj je bil to pravi čas za lov na močvirske sloke na Ljubljanskem barju. 2. maja sta prispela v Celovec in se odpravila proti Ljubelju, vendar sta zaradi zapletov s poštnimi konji prenočila že v Kožentavri. Tobin nato podrobno opisuje njuno sedemurno potovanje čez Ljubelj in pohvali odlično cesto, ki je bila dobro vzdrževana (danes bi verjetno menil drugače). 4. maja sta prispela v Ljubljano in se nastanila pri Deteli, kamor so Davyja vlekla čustva in spomini s prejšnjega obiska, čeprav Tobin potoži, da so nekatera druga prenočišča boljša in na prijetnejših krajih. V Ljubljani sta ostala do srede maja. Davy je hodil na lov na prepelice in druge ptice, po večerji pa je tudi ribaril. 18. maja sta se odpeljala proti Bad Ischlu, vendar ne brez obiska Gorenjske in Podkorena.

Bled, Bohinj, slap Savice

Najprej sta bili na vrsti Blejsko in Bohinjsko jezero ter izvir Save Bohinjke. Na Jesenicah, kjer sta prenočila, so ju opozorili, da so ceste do Bohinja slabe in preozke

za njuno kočijo, zato je Davy najel manjši koleselj. Blejsko jezero in okolica je oba navdušila, prav tako vožnja do Bohinja, Davyja seveda tudi ribolov v Savi Bohinjki. V Bistrici ju je prijazno sprejel oskrbnik Zoisovega gradu. Tobin trdi, da se je bil Davy srečal z baronom Zoisom med prejšnjimi obiski in da ga je tudi on v Davyjevem imenu obiskal v Ljubljani. Lastnik bohinjskih fužin in gradu je bil takrat že nečak Žige Zoisa Karel, saj je Žiga Zois umrl novembra 1819. Ni jasno, ali se je Davy leta 1818 in 1819 srečal z Žigom Zoisom ali pozneje z njegovim nečakom.

Naslednji dan sta se odpeljala do Bohinjskega jezera s ciljem, da si ogledata slap Savice. Tobin se je skoraj do Ukanca prebil s kolesljem, Davy pa se je dal prepeljati s čolnom, naprej pa je jezdil ponija. Do slapu je priplezal le Tobin z vodnikom, ta zadnji del je zelo natančno popisal v svojem dnevniku. 21. maja sta zapustila Bistrico, prespala na Jesenicah in naslednji dan prispela v Podkoren. Kot pravi Davy v dnevniku, *v staro gnezdo, vzvišeno v kraljestvu alpske lepote, kjer se zasneženi vrhovi Julijskih Alp dvigujejo nad nevihtnimi oblaki, medtem ko pomlad v vsem svojem cvetju krasí obraz narave pod njihovimi namrščenimi krosnjami, kot da bi združil lepoto čela in oči Judite z usti Venere in treh gracij.*

Davy je spet užival v ribolovu v Zelencih in Savi, Toblin pa odkrival okolico, med drugim je obiskal tudi Mangartska jezera. 23. maja sta se s podkorenskim poštarjem odpeljala proti Trbižu in Rablju z željo, da prideta do izvira Soče. Poštar naj bi poznal pot in izvir, pa se je na koncu izkazalo, da so prišli le do Koritnice. 26. maja sta se iz Podkorena odpravila na Koroško in do Bad Ischla, kjer sta ostala do srede julija, nato potovala po Avstriji in 19. avgusta spet prišla na Koroško v Beljak, naslednji dan pa v Podkoren. Žal se je začelo deževno vreme in možnosti za nova odkrivanja okolice ni bilo veliko. Davy si je krajšal čas s pisanjem romantične zgodbe (*The last of the O'Donoghues*), ki se dogaja na Irskem ob zatonu rimskega cesarstva. Ali je dobil idejo zanjo med zdravljenjem v slanih kopelih Bad Ischla ali na Gorenjskem, ni znano. Zgodbo je dokončal v Ljubljani, kamor sta s Tobinom prispela 30. avgusta.

Smrt v Ženevi

V Ljubljani sta ostala do konca oktobra, Davy se je v mestu počutil že domače, v pismih bratu Johnu, ki je kot zdravnik v tem času služboval na Malti, mu je večkrat predlagal, naj pride v Ljubljano, kjer bi ga peljal na lov in ribolov, mu predstavil znamenitosti in predstavil svojo negovalko in muzo Papino (Pepco) Detela, na katero se je zelo navezal in jo omenja kot duha svojih prividov izpred desetih let, ko je zaradi zastrupitve zbolel za mrzlico. Dokončal je tudi nekatera druga literarna in strokovna dela, kot je knjiga *Salmonia*, za katero še danes velja, da je biblija ribarjenja z umetno muho. Vmes se je odpravil v Trst, kjer je na sveže ulovljenih skatih proučeval njihove električne lastnosti.

Po vrnitvi v Ljubljano je dokončal razpravo o izvorih elektrike pri živalih in jo poslal Royal Society v objavo, kar je bil žal njegov zadnji znanstveni prispevek. 31. oktobra sta se s Tobinom odpravila v Rim, kamor sta prispela 18. novembra. Zdravstveno stanje se je Davyju v Rimu spet poslabšalo, Tobinu je narekoval že omenjeno filozofsko knjigo (*Consolations in Travel*), kjer v razgovorih poudari kot najlepše trenutke svojega življenja tiste, ki jih je preživel v naših krajih. V enem od zadnjih pisem bratu Johnu načrtuje, da se bo marca vrnil v Ljubljano. Žal se to ni zgodilo, v Rimu sta ga obiskala brat in žena in konec aprila so se čez severno Italijo odpravili domov proti Angliji. Davy je zdržal le do Ženeve, kjer je 29. maja 1829 umrl, star 51 let, in kjer je tudi pokopan.

Sir Humphry Davy – njegov pomen danes

Pomembnost delovanja Sira Humphryja Davyja v našem prostoru je bila prepoznana že v 19. stoletju. V planinski in drugi literaturi niso ostali spregledani njegovi navdušeni opisi naših gora. Tudi *Planinski vestnik* ga omenja že v svojih prvih številkah. Manj je poznano njegovo raziskovalno delo, saj je tudi pri nas opravil vrsto poskusov in opazovanj, beležil in razlagal je naravne pojave, rastline in živali, od človeške ribice do ptic in rib. Tu bi se lahko v ohranjenih zapiskih našlo še marsikaj zanimivega. V Davyjevo čast so bile po svetu poimenovane mnoge ulice, šole,

minerali, kraji na Zemlji in Luni, tudi najuglednejša nagrada na področju kemije, ki jo že od leta 1877 podeljuje Royal Society, nosi njegovo ime.

Kranjska sekcija nemško-avstrijskega planinskega društva je ob 60-letnici njegove smrti postavila spominsko ploščo na Čošeljnovi hiši v Podkorenu, po prvi svetovni vojni so ploščo obrnili in vklesali slovenski napis. Po Siru Humphryju Davyju je ob 100-letnici njegove smrti poimenoval svoj zasebni protipotresni observatorij v Podhomu pri Gorjah dr. Albin Belar, začetnik seizmologije v svetovnem merilu; žal observatorija in dr. Belarja že dolgo ni več. Vsaj ob 200-letnici smrti bi si Sir Humphry Davy zaslužil, da mu postavimo primerno obeležje v spomin na njegovo delo in povezanost z našimi kraji in ljudmi. ●

Viri

- Humphry Davy: *Consolations in Travel or the Last Days of the Philosopher*. London, 1830.
- Griša Koritnik: Sir Humphry Davy med Slovenci. *Življenje in svet*, 1929, 671–673.
- Jožef Volc: *Podkoren – Črtice iz preteklosti vasi in gorenjske Doline*. Ljubljana, 1938.
- John J. Tobin: *Journal of a Tour made in the Years 1828–1829, through Styria, Carniola and Italy, whilst accompanying the late Sir Humphry Davy*. London, 1832.
- John Davy: *Memories of the life of Sir Humphry Davy*. London, 1836.
- Lavo Čermelj: Proteus, slovensko dekle in Humphry Davy. *Proteus*, 1963, XXVI, št.1.
- Humphry Davy: *Salmonia or Days of Fly Fishing*. London, 1828.

Mangartska jezera, zadaj masiv Mangarta
Foto Oton Naglost

Andrej Bandelj

Prerokba nepozabne gorniške pravljice

Sibiline gore/Monti Sibillini

*Cvetoča leča in Cima
del Redentore
Foto Andrej Bandelj*

V vročem poletnem popoldnevu se odpeljem iz zgodovinske Norcie. V Umbriji sem, tako rekoč v srcu Italije, a hkrati z delčkom srca pri vseh, ki jim je katastrofalni potres leta 2016 razrušil bivališča, starodavne utrdbe in umetnostne spomenike ... Pod vtisi uničujoče moči narave se vzpenjam proti cestnemu prelazu, za katerega še ne slutim, da me bo čez nekaj minut pospremil v gore, v katere se bom zaljubil in se vanje vračal. Pred menoj se namreč odpre gorsko kraško polje Piano Grande s slikovito vasico Castelluccio, za njo pa – meni in vsem, ki zdaj prebirate to besedilo – čudovito pogorje Monti Sibillini.

O gorovju

Apenini so hrbtenica Italije. Med Ligurijo in Padsko nižino se dotikajo Alp, potem pa v dolgem loku gradijo razvodje med Ligurskim in Tirenskim morjem na eni ter Jadranskim in Jonskim na drugi strani. Tisoč dvesto kilometrov je dolga cela veriga, zaključni se šele na konici Kalabrije, oziroma – po mnenju nekaterih geografov – prištevamo k Apeninom še pogorja vzdolž severne obale Sicilije. Kot človeška rebra se na to apeninsko hrbtenico pripenjajo številne italijanske dežele: od Ligurije in Piemonta na severozahodu, čez Umbrijo in Abruzzo v središču do že omenjene Kalabrije. Velik del gorske verige sicer ostane pod nadmorsko višino dva tisoč metrov, a v njem najdemo tudi številne gorske skupine, ki nam ponujajo čisto prave gorniške užitke v divjem skalnem okolju. Blizu slovitega narodnega parka Cinque Terre se dvigajo po carrarskem marmorju poznane Apuanske Alpe, v Abrucih nas očara mogočni Gran Sasso z vrhom Corno Grande, ki je z višino 2912 metrov najvišji apeninski vrh. Precej manj poznani, odmaknjeni, a očar-

ljivo divji so Apenini tudi na skrajnem jugu "škornja", kjer so narodni parki Pollino, Sila in Aspromonte.

Monti Sibillini nekako združujejo vse glavne apeninske značilnosti: povezujejo dežele z obeh strani, razvajajo z neskončnimi travnatimi pobočji in zaobljenimi hrbti, presenetijo s pravimi skalnimi stenami in v svojem naročju pestujejo starodavne vasice, ki so sicer doživele izseljevanje in potrese, a se počasi vračajo v življenje s svojo novo, turistično vlogo. Večji del Sibillinov pripada deželi Marke/Le Marche, obala Jadranskega morja je z njihovih vrhov lepo vidna. Malce manjši del kraljuje nad sosednjo Umbrijo – "zelenim srcem Italije", ki jo poznamo predvsem po zgodovinskih mestih, kot so Perugia, Assisi, Spoleto in druga.

Celotno pogorje je vključeno v narodni park, ki so ga ustanovili leta 1993. Zajema okrog 700 km² veliko območje v obeh sosednjih deželah. Poleg čudovitih gorskih grebenov in vrhov je bistvo parka tudi ohranjanje bogatega rastlinstva in živalstva. Osrednji Apenini so znani tudi po divjih zvereh, kot sta volk

in rjavi medved, a sta oba najbolj doma v narodnem parku Gran Sasso, v Sibilline pa se občasno podata samo na kakšen izlet.

Če si želimo ime pogorja nekako udomačiti, posloveniti, mu bomo rekli Sibiline gore. Sibile so bile v grški mitologiji prerokinje, napovedovalke človeške usode, ki so običajno živele na skritih mestih visoko v gorah.

In ena od njih naj bi si po verovanju domačinov našla svoje zavetišče v votlini nekje v gorah, ki jih opisujemo v tem besedilu. Čeprav je morda domačinom včasih napovedala nesrečo, bomo vseeno verjeli, da nas njeni glasovi danes vabijo v čudovit narodni park, ki vam bo – in to vam napovedujem jaz – ob obisku zagotovo podaril nepozabno lepa doživetja.

Na območju med Umbrijo in Markami (ter Republiko San Marino) so Apenini najprej nižji in manj izraziti, potem pa se vzhodno od Perugie in slovitega Assisija hitro vzpnejo. Nad mestecem Visso, ki je bilo pred potresom zelo slikovito, kraljuje severni del Sibillinov. S posameznih vrhov se na vse strani kot lovke raztezajo travnati, pohodniških poti polni grebeni, ki se počasi potopijo v nižja gričevja, posejana z vasicami in razrezana s soteskami rek ter potokov, ki odtekajo tako proti Jadranu kot proti reki Neri, pritoku Tibere, in s tem Tirenskemu morju.

Najvišji in najbolj obiskani vrhovi v tem delu so Monte Priora, 2333 m, Pizzo Berro, 2259 m, severni in južni vrh gore Bove, 2112 m in 2169 m, Monte Sibilla, 2115 m, ter Monte Porche, 2235 m. Če se po glavnem razvodnem grebenu pomaknemo južno, dosežemo slikovit venec vrhov okrog Pilatovega jezera/Lago di Pilato. Tam sta Monte Vettore, 2476 m – najvišji vrh Sibillinov in dežele Marke, ter Cima del Redentore, 2448 m – najvišji vrh Umbrije. Ob jugozahodnem vznožju slednjega se razprostirajo očarljiva visoka kraška polja okrog vasice Castelluccio, dolina reke Tronto pa le malo naprej zaključuje Sibilline. Apenini se jugovzhodno nadaljujejo s pogorji Monti della Laga in slovitim Gran Sassom. Tu smo na stičišču Umbrije, Mark, Lacija in Abrucev – zares v geografskem osrčju Apeninov in Italije.

Poti po Sibillinih so primerne za večino planincev, saj so po večini tehnično nezahtevne, hkrati pa izjemno razgledne in vabljive. Do nekaterih izhodišč nas

*Dolina potoka Ussita
in vrh Croce di Monte
Rotondo
Foto Andrej Bandelj*

Klasična zelena podoba pogorja
Foto Andrej Bandelj

precej visoko pripeljejo gorske ceste. Pod glavnimi vrhovi je nekaj zavetišč in planinskih koč. Najbolj obiskani so vrhovi Vettore in Redentore ter Pilatovo jezero med njima. Po mojih izkušnjah so – predvsem v severnem delu – oznake pomanjkljive, zato se moramo včasih zanesti kar na svojo stezosledsko žilico. A brez strahu – pobočja so izrazito travnata in v lepem vremenu zelo lepo pregledna. Seveda pa moramo biti pozorni na poslabšanja z meglo, ko lahko hitro zaidemo v orientacijske težave.

V teh gorah ne bomo srečevali dolomitskih množic. Ravno nasprotno – verjetno bomo na celodnevni turi uživali gorski mir in si pozdrave izmenjali z le nekaj naključnimi gorniki, ki bodo ubrali iste poti. Izjema je le območje okrog najvišjih vrhov v južnem delu Sibilinih gora. Tam je dostop na Monte Vettore preveč vabljiv in lahka pot nanj v poletnih mesecih hitro postane polna obiskovalcev. Dodaten magnet predstavlja še privlačno Pilatovo jezero, ki se velikokrat pojavlja na fotografijah in je s spletnimi družabnimi omrežji postalo nekakšen prepoznavni motiv Sibillinov. A že sosednji vrh Redentore je manj obiskan in na njegovih nekoliko ožjih grebenih bomo hitro doživeli in občutili gorsko svobodo.

Kam se lahko odpravimo **Imenitna razglednika na severu pogorja:** **Pizzo Berro in Monte Priora**

Za uvod v odkrivanje pogorja se podajmo na travnate vrhove njegovega severnega dela. Krožna tura čez Berro in Prioro nas bo očarala z neskončnimi zelenimi pobočji ter priostrenimi, a lahko dostopnimi vrhovi, s katerih se nam bo odprl lep pogled na oko-

Pozno poleti in jeseni leta 2016 je več močnih potresov premikalo osrednji del Apeninov. Italija je seizmično zelo aktivna dežela in pogorje Apeninov je zaradi gibanja Zemljinih litosferskih plošč razmeroma ogroženo območje, kljub temu pa se izrazito močni potresi vseeno ne dogajajo tako pogosto, da bi nas odvrnili od obiska. A s posledicami potresnih aktivnosti leta 2016 se bomo med obiskom Sibilinih gora in njihove okolice na žalost srečevali. Poškodbe v reliefu – kot so skalni podori in razpoke na pobočjih – so očiten znak potresne moči in premikov, do katerih je takrat prišlo. A prava tragedija so bile človeške žrtve in porušena naselja ter uničena zgodovinska dediščina. Če bomo obiskali mestece Norcia, bomo hitro videli, da je popotresna obnova v polnem teku. Znamenita mestna katedrala je obdana z gradbenimi odri in zagotovo bo še dolgo trajalo, preden bo dobila predpotresno podobo. Tudi znamenita vasica Castelluccio nad cvetočimi poljanami Piana Grande je močno ranjena in vprašanje je, ali bodo sploh obnovili vse porušene zgradbe, ki le od daleč nudijo slikovito podobo. Najodmevnejši primer rušilnosti potresa je sicer mestce Amatrice, ki leži nekaj deset kilometrov južneje od Sibilinih gora, v pokrajini Lacij/Lazio. Bilo je porušeno do tal in na kraju, kjer je nekoč stalo, je danes prazna uravnava, ki le še z obrisi temeljev nakazuje nekdanje življenje.

Marsikje bomo hitro opazili, da so stara mestna in vaška jedra zaprta za promet in se jim praviloma izognemo po obvozi. Značilno je, da so ob tako poškodovanih starih središčih postaviličasna montažna naselja ter vanje preselili tako domačine kot tudi vse potrebne storitve, od trgovin in zdravstvenih domov, do pošte in policije... V Casaliju bomo recimo lahko obiskali tudi montažno planinsko kočo.

To je žal tisti bolj tragični obraz naravnih sil, ki so oblikovale in še oblikujejo sicer čarobni svet osrednjih Apeninov. Nikakor nas ne smejo odvrniti od obiska, prav pa je, da smo pripravljeni na nekoliko bolečo podobo življenja pod prečudovitimi vrhovi gora, ki so naš tokratni cilj.

liška nižja hribovja, številne vasice, ki so posejane po njih, ter na obalo Jadranskega morja na vzhodu. Redki srečnizi, ki boste Sibilline obiskali ob posebno čistem ozračju, boste morda čez morje zagledali kakšnega od dalmatinskih otokov ali vrhov nad hrvaško obalo.

Dvoglavi Monte Bove – nekoč smučišče, danes gorska idila

Turo na Bove lahko združimo tudi z opisano turo na Pizzo Berro in Monte Prioro, če le imamo dovolj energije in nas ne moti lažje poplezavanje. Pri tem pa je najbolje izpustiti severni vrh in se z južnega vrniti na sedlo, na katero smo prišli iz doline potoka Ussita. Tako sem naredil tudi sam in se od tam povzpел neposredno proti Pizzu Berro, ki se dviga neposredno nad njim. Vzpon po travnatem pobočju je precej strm in označen le z redkimi možici. Ves čas nad sabo vidimo izrazito skalno zaporo, ki onemogoča lagoden "sprehod" do najvišje točke. Čez njo naj bi vodila tudi

Vasica Castelluccio in Cima del Redentore kraljujeta nad prostranstvi kraškega polja Piano Grande.

Foto Andrej Bandelj

krajša (zavarovana) plezalna pot, a je – po pripovedovanju domačih gornikov – malce pozabljena in je ne gre priporočati. Zato sem se odločil za prečkanje pobočja pod skalno zaporo proti severu, jo s krajšim lažjim plezanjem obšel in se priključil običajni poti na Berro. Kljub temu moram poudariti, da je prečenje strmih trav pod skalami vseeno malce neprijetno in v mokrem tudi nevarno, zato tovrsten pristop priporočam samo izkušnim.

Najvišja vrhova italijanskih dežel in njuni jezeri: Cima del Redentore in Monte Vettore

Ko stojimo na cvetočih poljanah kraškega polja Piano Grande pri Castelluccio, nad nami kraljuje zaobljeno

*Skrbno obdelana
kraška polja v gorovju
Sibillini
Foto Andrej Bandelj*

Turistične zanimivosti v okolici

Ture v Sibilinih gorah je, kot rečeno, zelo priporočljivo povezati z večdnevnim obiskom osrednjega dela Italije. Ker sta mesti Rim in Firenze vedno prepolni turistov in je potovanje tja vsaj malce stresno, je vedno dobra izbira čudovita dežela Umbrija. "Zelena srce Italije", "dežela svetnikov", pokrajina, prepolna čudovitih zgodovinskih mest, njeni kozarci naliti z najboljšim vinom, njene mize obložene z izjemno kulinariko ... Umbrija je ravno prav odmaknjena od glavnih avtocest in morja, da nam postreže s tisto čarobnostjo, ki se odlično poveže z gorsko pravljico Sibillinov. Pravijo celo, da ima Umbrija svojo posebno svetlobo, saj pogled čez njene zasanjane griče, zelena podlaga oljčnih nasadov, kamnita mesteca in modro nebo nad njimi prav zares ustvarijo nek poseben – recimo mu v sodobnem fotografskem jeziku – naravni filter. Obiščite starodavno Perugia – mesto jazza in čokolade. Labirint njenih ulic na razvejanih slemenih, etruščanska dediščina in mogočne palače ter izjemen glavni trg nikogar ne pustijo ravnodušnega. Potem je tu bližnji Assisi s Frančiškovo baziliko in Giottovimi freskami, ki pomenijo enega od vrhuncev v slikarski zgodovini. Spoleto nas vabi na svoj hrib, na katerem kraljujejo mogočna utrdba ter terasasto razporejenimi trgi, ki so polni zgodovine in italijanske očarljivosti. Ne čudi, da so tod snemali filmske uspešnice. Med manjšimi mesteci očarata Montefalco, ki mu – zaradi razgleda – uradno pravijo "balkon Umbrije", in Todi, osebno pa mi je najbolj pri srcu Spello, ki je tudi najbližje našim goram. Prelepo mestece na strmi vzpetini, obdano z mogočnim ohranjenim obzidjem, slikovite ulice in umetnost ter obilje domačih proizvodov na vsakem koraku ... v Umbrijo bi se človek nenehno vračal.

Zahodno od Piza Bero se razprostira travnati hrbet med severnim in južnim vrhom gore Bove. Foto Andrej Bandelj

široko pobočje gore, katere vrh se skriva za povprek potekajočo razpoko. Zadnji potres leta 2016 je namreč povzročil, da se je del pobočja dobesedno sesedel in za sabo pustil jasno vidno črto, ki v zgornjem delu poteka vzdolž celotnega jugozahodnega pobočja Cime del Redentore. Med Vettorejem in Redentorejem leži slikovito Pilatovo jezero/Lago di Pilato. Menda je jezero ime dobilo po Ponciju Pilatu,

ki naj bi bil pokopan pod njim. Ob nizkem vodostaju se razdeli v dve ločeni vodni površini. V tem primeru njuna oblika spominja na očala, med vrhovi položena v krnico, zasuto z melišči. Do njiju se lahko spustimo tudi od zavetišča Tito Zilioli, a je že pogled nanju s katerega od okoliških vrhov dovolj privlačen.

Informacije

Odštevanje kilometrov do izhodišč

Pogorje Sibillini je od Slovenije kar precej oddaljeno in si ga je za cilj priporočljivo vzeti, ko imamo vsaj nekaj dni časa ali pa v povezavi s počitnicami kje v osrednji Italiji. Večni Rim in renesančne Firenze sta samo slabi dve uri vožnje od tod. Izhodišča opisanih tur so pretežno na zahodni, umbrijski strani pogorja, na vrhove pa se seveda lahko povzpemo tudi z vzhoda, iz dežele Marke. V vsakem primeru nas do tja čaka med 550 in 650 kilometrov – računano od Trsta oz. zahodne meje Slovenije. Do Umbrije sta najbolj priporočljivi avtocesta Padova–Bologna–Firenze–Perugia ali pa hitra cesta med Forlijem in Perugia. Slednja je brezplačna, a običajno polna gradbišč in omejitev hitrosti. Obe različici nas pripeljeta do umbrijskega mesta Foligno, od koder potem nadaljujemo bodisi do mesteca Visso (izhodišče za severni del Sibillinov) bodisi do Norcie (južni del pogorja).

V Marke se pripeljemo po avtocesti mimo Bologne ter ob jadranski obali mimo Riminija in Ancone, potem pa moramo v notranjost polotoka do posameznih izhodišč (Montemonaco, Montefortino ...).

Spletna stran: www.castellucciodinorcias.it/fioritura-castelluccio-di-norcias/

Vodniki: Stefano Ardito: *Sentieri nel Parco dei Monti Sibillini*. Iter Edizioni, 2016.

Gillian Price: *Italy's Sibillini National Park*. Cicerone, 2009.

Rolf Goetz, Albrecht Ritter: *Umbrien*. Rother Wanderführer, 2021.

Zemljevida: *Monti Sibillini nel Parco Nazionale*, Kompass 2474, 1: 50.000

Monti Sibillini, carta dei sentieri, Societa Editrice Ricerche, 1: 25.000

Skrita pravljica v srcu Apeninov: Piano Grande

Strokovni izraz kraško polje se nam morda sprva zdi dolgočasen. Povezujemo ga z zaprto ravnino, ki je obkrožena z višjim svetom; skratka nečim, kar gornikom najbrž ni posebej zanimivo. A včasih nas terminologija lahko zelo zavede ... Castelluccio di Norcia je pozabljena vasica na vzpetini 1500 metrov nad morjem. Njene močno poškodovane hiše se po potresu le počasi obnavljajo, a je kraj sredi poletja vseeno prepoln obiskovalcev. Pozna se bližina večnega Rima, saj se v mali zaselek takrat zgrnejo preštevlni, ki tod nakupujejo mesne in sirarske izdelke ter ostale spominke. A glavni razlog za obisk je znamenita *fioritura* – nepopisno lepa pokrajinska podoba kraškega polja Piano Grande, ki takrat zacveti v živih rdečih, modrih in belih odtenkih maka, leče in drugih cvetov na obdelanih njivah ob vznožju gora. To igro barv je preprosto treba doživeti, zato morda ni odveč pokukati na spletne strani in spremljati, kdaj je najboljši čas za obisk: www.castellucciodinorcias.it/fioritura-castelluccio-di-norcias/. Gnečo in lokalne prometne omejitve moramo takrat vzeti v zakup, a obisk nam bo še dolgo ostal v spominu. Čudovito kraško polje Piano Grande se nam pokaže v najboljši podobi, če ga opazujemo z vrhov, ki ga obdajajo. Visoka kraška polja ob vznožju gore Redentore ter same vasice Castelluccio pa seveda lahko obiščemo v katerem koli letnem času. ○

Pizzo Berro, 2259 m, in Monte Priora, 2333 m

Apenini, pogorje Monti Sibillini

Do izhodišča vasice Casali, ki leži na pobočjih nasproti mogočne severne stene gore Monte Bove Nord, se pripeljemo skozi mestece Visso, ki ga intenzivno obnavljajo po rušilnem potresu. Pretresljiv je pogled na številnečasne montažne

objekte in bivalne zabojnike, ki trenutno prevzemajo vlogo lokalne uprave in storitev. V njih je tudi urad lokalne policije. Iz vasice Casali se bomo povzpeli na Pizzo Berro in nadaljevali na Prioro. Vrnili se bomo mimo zavetišča na sedlu Fargno.

Pizzo Berro. Skalna zapora pod njim zahteva nekaj lažjega plezanja, a se ji lahko izognemo po skrajnem levem robu. Foto Andrej Bandelj

Zahtevnost: Nezahtevna (ne)označena pot. Vzpon na travnat hrbet pod Pizzo Berro je slabo označen. Čez vrhove je pot dobro vidna, spust s Forcelle del Fargno pa lahko uvrstimo v kategorijo nezahtevnih neoznačenih poti.

Višinska razlika: 1243 m

Izhodišče: Vasica Casali, 1090 m. Do izhodišča se pripeljemo po asfaltni cesti iz naselja Visso, ki leži v deželi Marche/Le Marche na severozahodnem robu narodnega parka.

WGS: N 42,951176°, E 13,174945°

Koča in zavetišče: Koča Casali, 1090 m, telefon +39 389 563 71 74, odprta konec tedna; Zavetišče Fargno, 1820 m

Časi: Izhodišče–Pizzo Berro 2.30 h
Pizzo Berro–Monte Priora 45 min
Monte Priora–koča Fargno 1.30 h
Koča Fargno–izhodišče 1.15 h
Skupaj 6 h

Sezona: Maj–oktober

Vodniki: Stefano Ardito: *Sentieri nel Parco dei Monti Sibillini*. Iter Edizioni, 2016; Gillian Price: *Italy's Sibillini National Park*. Cicerone, 2009; Rolf Goetz,

Monte Bove Nord, 2112 m, in Monte Bove Sud, 2169 m

Apenini, pogorje Monti Sibillini

Še eno turo lahko opravimo iz Casalija (1090 m) – tokrat malce južneje, na goro Bove, ki ima dva vrhova. Severni (Monte Bove Nord) se mogočno dviga nad našim izhodiščem z eno tistih značilnih skalnih sten, ki prekinjajo sicer na videz neskonč-

na apeninska zelena pobočja, južni, na katerem so še ne tako dolgo nazaj smučali, pa je skrit v ozadju. Na južni vrh je bila do 90. let prejšnjega stoletja speljana gondolska žičnica iz vasi Frontignano, ki pa so jo zaradi nerentabilnosti ukinili in

odstranili. Za vrnitev imamo dve možnosti, pri čemer priporočam kar smer vzpona, saj nas druga – spust v vas Calcara na zahodu, na koncu "nagradi" z napornim pešačenjem po kilometrih razgretega asfalta do izhodišča.

Skalna ostrica nad apeninskim zelenjem – Monte Bove Nord Foto Andrej Bandelj

Pizzo Berro, 2259 m, in Monte Priora, 2333 m

Apenini, pogorje Monti Sibillini

PLANINSKI VESTNIK | oktober 2023

od tod vidimo celotno pogorje – preplet travnatih hrbtov, ki se zaključujejo z Monte Vettorejem – prvakom Sibillinov, tik pod nami pa se proti Jadrano spušča soteska Infernaccio (po naše pekeli). Z vrha sestopimo v približno 45 minutah čez vmesno sedlo do bližnje Priore, 2333 m, na vzhodni strani. Vrh je zašiljen, vmesni greben mestoma malce skalnat, a nas pot vseeno ne bo presenetila s kakšnimi posebnimi težavami.

Sestop: S Priore sestopimo na sedlo ter skoraj ravno nadaljujemo pod travnatimi hrbti do sedla Fargno/Forcella del Fargno, 1820 m, kjer stoji zavetišče, do katerega iz doline pripelje makadamska cesta. Globoko pod nami vidimo naše izhodišče – vasico Casali, do katere se bomo spustili po razgledni (in poleti vroči) poti, ki se v dolino odcepi kakih 500 metrov severno od zavetišča. Žal je odcep slabo označen, zato nam malce raziskovanja ne uide, a je pot pozneje hitro zelo lepo vidna.

Andrej Bandelj

Albrecht Ritter: *Umbrien*. Rother Wanderführer, 2021.

Zemljevida: *Monti Sibillini nel Parco Nazionale*, Kompass 2474, 1: 50.000; *Monti Sibillini*, carta dei sentieri, Società Editrice Ricerche, 1: 25.000

Vzpon: Naš tokratni cilj je še malce skrit, saj nas pot iz Casalija sprva vodi po makadamski cesti, nato pa čez široke travnike v dolini potoka Ussita. Pot ni najbolje označena, a vztrajno sledimo hitro vzpenjajoči se dolini, dokler ne dosežemo njenega pravljično

lepega zaključka med vrhovi okoliških gora. Tam se usmerimo ostro levo (severno) in sledimo posameznim močicem ter dobro vidni poti proti sedlu med vrhovoma Pizzo Berro južno in Pizzo Tre Vescovi (slov. vrh treh škofov) severno. S tem obidem strmo skalno zaporo, ki teče čez celotno zahodno pobočje Pizzo Berro, 2259 m. Z lažjim plezanjem jo lahko premagamo po brezpotjih, a je opisani pristop vseeno bolj priporočljiv. S sedla smo hitro na vrhu. Razgledi so izjemni, saj južno

Monte Bove Nord, 2112 m, in Monte Bove Sud, 2169 m

Apenini, pogorje Monti Sibillini

PLANINSKI VESTNIK | oktober 2023

Albrecht Ritter: *Umbrien*. Rother Wanderführer, 2021.

Zemljevida: *Monti Sibillini nel Parco Nazionale*, Kompass 2474, 1: 50.000; *Monti Sibillini*, carta dei sentieri, Società Editrice Ricerche, 1: 25.000

Vzpon: Pot iz Casalija sprva vodi po makadamski cesti, nato pa čez široke travnike v dolini potoka Ussita. Pot ni najbolje označena, a vztrajno sledimo hitro vzpenjajoči se dolini, dokler ne dosežemo njenega zaključka med vrhovi okoliških gora. Povzpemo se na neizrazit hrbet, po katerem nas neoznačena pot povede na greben med Pizzo Berro in Monte Bove Sud. Tu se nam odpre pogled na osrednje Sibilline na jugu, mi pa se mimo ostankov naprav na nekdanjem smučišču (stebri vlečnice) povzpemo na Monte Bove Sud, 2169 m. Pod nami so prostranstva Mark na vzhodu in Umbrije na zahodu. Pot nadaljujemo severno do Monte Bove Nord, 2112 m, s katerega zagledamo vasico Casali globoko pod seboj.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Bandelj

Zahtevnost: Nezahtevna (ne)označena pot. Oznake so pomanjkljive, zato jo lahko v osrednjem delu opišemo kot nezahtevno neoznačeno pot.

Višinska razlika: 1079 m

Izhodišče: Vasica Casali, 1090 m. Do izhodišča se pripeljemo po asfaltni cesti iz naselja Visso, ki leži v deželi Marche/Le Marche na severozahodnem robu narodnega parka.

WGS: N 42,951176°, E 13,174945°

Koča: Koča Casali, 1090 m, telefon +39 389 563 71 74

Časi: Izhodišče–Monte Bove Sud 2.30 h
Monte Bove Sud–Monte Bove Nord 1.30 h
Monte Bove–izhodišče 3 h
Skupaj 7 h

Sezona: Maj–oktober

Vodniki: Stefano Ardito: *Sentieri nel Parco dei Monti Sibillini*. Iter Edizioni, 2016; Gillian Price: *Italy's Sibillini National Park*. Cicerone, 2009; Rolf Goetz,

Cima del Redentore, 2448 m, in Monte Vettore, 2476 m

Apenini, pogorje
Monti Sibillini

Obiskali bomo najbolj priljubljen del pogorja, osvojili najvišja vrhova in občudovali slikoviti jezerci med njima. Zapeljemo se na prelaz Forca di Presta, 1540 m, nad Castellucciem, ki bo naše tokratno izhodišče. To je ena najbolj obljudenih točk v pogorju, a brez kakšne pretirane infrastruk-

ture, ki smo je vajeni kje na dolomitskih prelazih. Nobene planinske kočice ali restavracije ni tu, le kakšen prodajalec odličnih lokalnih suhih mesnin in sirov običajno prepriča s svojo ponudbo. Tudi kakšno hladno pivo, ki nam bo zelo prijalo po turi brez sence, bomo našli pri njih.

Zahtevnost: Nezahtevna (ne)označena pot. Vzpon na Redentore zahteva nekaj pozornosti na ponekod ozkem grebenu.

Višinska razlika: 936 m

Izhodišče: Prelaz Forca di Presta, 1540 m. Sem se pripeljemo bodisi iz

Piano Grande in Cima del Redentore z izrazito razpoko na pobočju, ki je nastala pri potresu leta 2016. Foto Andrej Bandelj

Monte Calarelle, 1658 m, in Poggio di Croce, 1833 m

Apenini, pogorje
Monti Sibillini

Poleg manjših in skritih Piano Piccolo/Malo polje ter Piano Perduto/Izgubljeno polje je tu predvsem največje – Piano Grande, ki ga zaznamuje zanimiv Bosco Italia – nezgrešljivi in od daleč vidni smrekov gozdiček na pobočju, zasajen v obliki Italije. Privoščimo si lahko čudovit sprehod po polju ali pa opravimo

krog z vzponom na okoliške vrhove. Gre za prijetno travnato pohajkovanje, ki ga lahko kjerkoli skrajšamo ali podaljšamo ter ves čas uživamo v prelepih razgledih. Številni kolovozi in makadamske ceste kar vabijo tudi h kolesarskemu obisku, vrhovi sami pa so zelo priljubljena vzletišča jadralnih padalcev. Predlagamo lah-

ko krožno turo, ki jo začnemo sredi kraškega polja.

Zahtevnost: Nezahtevna (ne)označena pot in nezahtevno brezpotje. Predlagana tura je povsem nezahteven potep po lahko prehodnih pobočjih in kopastih vrhovih.

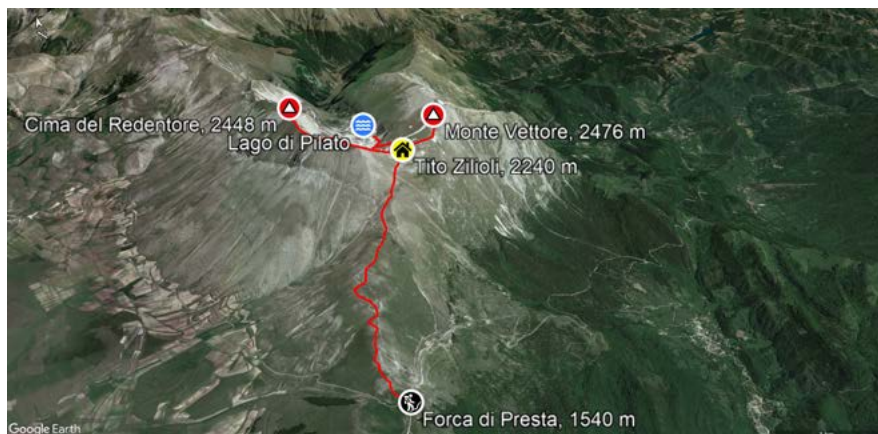
Piano Grande s travnatih hrbtov nad njim Foto Andrej Bandelj

Cima del Redentore, 2448 m, in Monte Vettore, 2476 m

Apenini, pogorje
Monti Sibillini

PLANINSKI VESTNIK | oktober 2023

je dobro uhojena in nas vodi proti že od daleč vidnemu zavetišču na sedlu Sella delle Ciaole, 2240 m. Večina lokalnih gornikov se od tod nameni na najvišji vrh, sam pa pred tem predlagam še obisk "preklane" gore Cima del Redentore, 2448 m, zato zavijemo zahodno in občasno rahlo poplezamo po ponekod ozkem grebenu visoko nad Castellucciem. Razgled z vmesnih vršičev, ki jih prečkamo, je ves čas izjemen. Daleč južno vidimo pogorji Monti della Laga in najvišji vrh celotnih Apeninov – Corno Grande v pogorju Gran Sasso. Po dobri uri grebenskega užitekovanja dosežemo Redentore – najvišji vrh dežele Umbrije, "zelenega srca Italije".

Do zavetišča na sedlu Ciaole se vrnemo po isti poti, nato pa nadaljujemo vzhodno, čez travnike do vrha gore Vettore, 2476 m. Pod nami so celotni Sibillini in dežela Marke.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Od zavetišča Tito Zilioli lahko sestopimo še do Pilatovega jezera, pot tja in nazaj nam bo vzela dodatno uro in pol.

Andrej Bandelj

Norcie mimo Castelluccia bodisi iz Ascoli Picena v Markah.

WGS: N 42,78989°, E 13,260465°

Zavetišče: Koča Tito Zilioli, 2240 m, prevzem ključa je mogoče po spletni rezervaciji.

Časi: Izhodišče–sedlo Ciaole 1.30 h

Sedlo Ciaole–Cima del Redentore–sedlo Ciaole 2 h

Sedlo Ciaole–Monte Vettore–sedlo Ciaole 1.45 h

Sedlo Ciaole–izhodišče 1 h

Skupaj 6.15 h

Sezona: Maj–oktober

Vodniki: Stefano Ardito: *Sentieri nel Parco dei Monti Sibillini*. Iter Edizioni, 2016; Gillian Price: *Italy's Sibillini National Park*. Cicerone, 2009; Rolf Goetz, Albrecht Ritter: *Umbrien*. Rother Wanderführer, 2021.

Zemljevida: *Monti Sibillini nel Parco Nazionale*, Kompass 2474, 1: 50.000; *Monti Sibillini*, carta dei sentieri, Società Editrice Ricerche, 1: 25.000

Vzpon: S prelaza se napotimo severno in hitro zagrizemo v strme travnike. Pot

Monte Calarelle, 1658 m, in Poggio di Croce, 1833 m

Apenini, pogorje
Monti Sibillini

PLANINSKI VESTNIK | oktober 2023

Società Editrice Ricerche, 1: 25.000
Opis: Z izhodišča na parkirišču in okrepčevalnicah nedaleč od gozdčička Bosco Italia po ravnem prečkamo zahodni rob polja v jugozahodni smeri, nato pa se čez prostrane travnike povzpne-
mo na vrh Monte Calarelle, 1658 m, od koder se usmerimo severno in uživamo v hoji čez vrhove Monte Vetica, 1714 m, Colle Tosto, 1777 m, in Poggio di Croce, 1833 m. Na zadnjem imajo svoje vzletišče jadralni padalci, zato le nekaj metrov pod njega pripelje makadamska cesta iz Castelluccia, ki nudi tudi čudovit pristop turnim kolesarjem. Od tu kar po brezpotju sestopimo severovzhodno, dokler ne dosežemo omenjene ceste, ki nas nato privede do vasice Castelluccio. Do izhodišča se vrnemo po dobro vidnem kolovozu, mimo najlepših cvetočih njiv in gozdčička Bosco Italia.

Andrej Bandelj

Višinska razlika: 563 m

Izhodišče: Parkirišče ob glavni cesti, ki prečka Piano Grande, 1270 m.

WGS: N 42,80518°, E 13,195834°

Koče: Ob poti ni planinskih koč in zavetišč, so pa okrepčevalnice in gostilne v vasi Castelluccio.

Časi: Izhodišče–Monte Calarelle 1 h

Monte Calarelle–Poggio di Croce 1.30 h

Poggio di Croce–Castelluccio–izhodišče 1.30 h

Skupaj 4 h

Sezona: Maj–oktober

Vodniki: Stefano Ardito: *Sentieri nel Parco dei Monti Sibillini*. Iter Edizioni, 2016; Gillian Price: *Italy's Sibillini National Park*. Cicerone, 2009; Rolf Goetz, Albrecht Ritter: *Umbrien*. Rother Wanderführer, 2021.

Zemljevida: *Monti Sibillini nel Parco Nazionale*, Kompass 2474, 1: 50.000; *Monti Sibillini*, carta dei sentieri,

Požar v Zadnji dolini pod Triglavom

"Uf, danes si pa res tečna! Nehaj no drezati vame," je gospodična že tretjič prhnila proti Dixie. Ta je čudno buljila proti nebu in s smrčkom še četrtič dregnila gospodično v bedro. Nemirna psička je za povrh pomignila z glavo proti goram in tedaj je gospodična končno doumela, kaj ji želi povedati pametna živalica. Brž je pograbila telefon, odtipkala 112 in se podvizala nesreči naproti.

Na gozdni jasi je vladal strašanski nemir. Vse živali so se stiskale druga ob drugo in se prestrašeno pogledovale, nobena pa ni vedela, kaj naj stori. Celó vila Aliv, ki je krožila nad njimi s svojo čarobno paličico, je ostala nemočna ob strašnem prizoru. Le kaj se je zgodilo?

Takole bom zapisala: ljudje lezemo, se plazimo, plezamo, letimo, plavamo, tečemo in hodimo vsepovsod, medtem pa počnemo marsikaj. Celó med vzpenjanjem v gore, ko bi morali biti še posebno pazljivi in opremljeni s pohodno palico v obeh rokah – in ne le v eni, kot je to počel mestni gospod Kadilko, ko je sopihal po Zadnji dolini. Na gozdni poti si je malo oddahnil, si prižgal cigareto in z njo v desnici odkorakal naprej. Cigaretne ogorek je potem kar med hojo odvrigel na tla, saj se mu je očitno zelo mudilo.

"O, to pa bo veselica," se je razvnel ogorek, ko je med frčanjem po zraku pod seboj opazil suho travo in dračje. Brž se je še bolj stisnil vase in ohranil toliko ognjene energije, da je kar zacvrčalo v senu, kjer je pristal. Neprevidni gospod Kadilko pa je strumno korakal svojemu gorskega cilju naproti, ne da bi slutil, kaj je povzročil.

Suho travje je le za hip zajel mrtvaški strah, saj je že v naslednjem trenutku zagorelo in izdihnilo. Navdušenega ogorka pa to ni niti najmanj ganilo. Nasprotno: povabil je prijatelja vetra in s skupnimi močmi jima je uspelo zanetiti prve plamenčke. Sredi belega dne je postalo še svetleje, pa tudi še bolj vroče, čeprav je že itak vladalo visoko poletje.

Plamenček je prva opazila zvedava veverica, pranečakinja stare veverice Vere. Sprva se je veveričji mladenki zdelo prav zabavno opazovati nevsakdanji prizor, ko pa ji je postalo prevroče,

je skočila na bližnjo vejo in se skrila v smrečju. Mimo je v tistem prisopihal volk. Star kot je bil, je nekaj podobnega nekoč že doživel, zato se je pošteno vznemiril in pobrskal po možganih: "Hm, tole pa nič dobrega ne obeta. Ali ni to ogenj?" se je vprašal in se živčno popraskal za ušesi.

"Au, au, au, požar je tuuuuu," je glasno zatulil in se prihulil na mahovnata tla ob obronku gozdne jase.

Kdo nas bo rešil?

Raztreseni jelen Len, pred katerim se je kot iz pravljice iz gozda prikazal volk, se je močno ustrašil, čeprav je bil trikrat večji in močnejši od zveri pred seboj. A tudi on je poznal zgodbo o Rdeči kapici, zato je tako hitro odskakljal na varno, da požara še opazil ni. Ko se je zasukal, da bi videl, ali mu volk sledi, pa je zagledal plamenčke, ki so pred njegovimi očmi rasli v plamen. Še hitreje je poskočil in se oddaljil od nevarnosti.

Le še vprašanje časa je bilo, kdaj se bodo plameni razplamteli in se razširili po gozdu.

Ogorek je užival, kot še nikoli. Še nikdar mu ni uspelo zanetiti ognja, zato je ves navdušen prigovarjal vetru, naj se nikar ne ustavi in naj še bolj zapiha. Tudi veter je bil še mlad in neumen, zato mu ni bilo treba dvakrat reči. Nemudoma je tako močno pihnil, da se je začel dim valiti vse naokoli in so lačni plameni z užitkom obliznili bližnje grmovje, podrast in drevesa. Živali, ki so živele v bližini, so pritekale, priskakale, priletele in se priplazile na jaso, kjer so začele iskati rešitve. Ampak ogenj jih je že povsem obkolil in le ptičem je uspelo odleteti na varno.

"Kaj bo z nami?" so se spraševale nemočne živali.

Ptičja kakofonija

Ptiči k sreči niso pišmeuhovsko odleteli in se potuhnili, saj so čutili odgovornost do svojih manj srečnih živalskih prijateljev in znancev brez kril. A kaj ko se niso domislili, kako bi lahko pomagali nesrečnežem. Njihovi kljunčki niso mogli zajeti dovolj vode, da bi z njimi pogasili požar. Ampak slednjič se jim je posvetilo, da so kljunčki vseeno zelo uporabni. Poleg zaljubljenega kljunčkanja s kljunom nabirajo hrano, pijejo, čivkajo, pojejo, žvrgolijo, zlahka pa tudi zavreščijo in se tako predirljivo zaderejo, da se jih zasliši v deveto vas. Srake in vrane so brž izkoristile svojo nadarjenost za dretje, zato se je vsa dolina napolnila z njihovim vreščanjem. Za njimi so se začele glasno oglašati še vse ostale ptice in hrup je prekril travnike, gozdove in gore, da se je celo Triglav čudil, kaj se dogaja pod njim.

Iz svojih votlin so na jaso prilezli zaspani škratje in škratovke, saj jih je poleg vpitja prebudil zadimljeni zrak, ki je silil v njihove tople postelje, ko so sladko spali.

"Kakšen šment pa je to?" so se spraševali vsevprek in kmalu dojeli, da to ni šala, ampak zelo resna reč. Zato so brž utihnili tudi najbolj nergavi med njimi. Z brati in sestrami so se stisnili skupaj, kot to počnejo ovce, in prestrašeni čakali odrešitve.

Gozdar Srečko je ravno označeval drevesa za sečnjo, ob nenadnem trušču pa se je zazrl v nebo, saj je njegov nos zavohal dim.

"Kjer se dimi, tudi gori," si je rekel in z gasilno jeklenko v roki odhitel po stezi, ki jo je določil njegov nos. Ta ga je privedel prav na mejo z risom, ki so jo ustvarili plameni, in v njem zagledal ujete živali. "Glej, glej, kako pametne so živali, da so se vse zbrale tu na jasi," si je rekel, ko jih je zagledal.

Poleg živali so na jasi s svojimi zobki šklepetali tudi škratje, ki pa jih človek Srečko seveda ni niti slišal niti videl.

Zdaj pa gasimo!

Kmalu sta se ob Srečku pojavili Dixie in gospodična, ki je v vsaki roki nosila vedro, polno vode. Ampak s tako malo tekočine ni bilo mogoče pogasiti tako obsežnega požara! Saj jim niti gasilni aparat, s katerim se je plamenov lotil gozdar, ni bil kos.

"Saj bodo gasilci najbrž kmalu tu!" je še vsa zadihana od hitenja vzkliknila gospodična. Zavijanje policijskih, gasilskih in reševalskih siren se je res že oglašalo po dolini in kmalu se je skozi odprto zapornico po Zadnji dolini pod Triglavom usul cel konvoj intervencijskih vozil.

Nesreča se je kmalu zatem prevesila v srečo. Gorelo je namreč na takem mestu, da so se po-

licisti, reševalci in gasilci pripeljali prav do požara. Policisti in reševalci so sprva le opazovali, kako so gasilci izvlekli brizgalke in začeli gasiti, slednjič pa so tudi sami poprijeli za delo. Voda je počasi krotila plamene, ko pa jo je iz zraka izpusil še helikopter, ki jim je priskočil na pomoč, so zublji izgubili vso svojo moč. Veter se je umiril in akcija se je zaključila, kot bi mignil. Ob tem ni bil nihče poškodovan in tudi vse živali so ostale čile in zdrave, le nekaj rastlin jo je skupilo. Škratje so se brž odpravili nazaj v svoje postelje, rešene živali, drevesa in grmovje pa so si planili v objem in vse se je srečno končalo. No, malo manj sreče so imeli le policisti in reševalci, saj jim je ob odhodu ponagajala zapornica na cesti iz Zadnje doline, ki se ni hotela dvigniti. A jim je prišel na pomoč najbližji sosed, ki je zapornico odklenil s ključem, soseda pa jim je postregla s slastno kavo in doma pečenimi piškoti. Kar dolgo so se gostili policisti in reševalci in bi se še, če ne bi v tistem zazvonil komandirjev telefon, da so se morali brž zahvaliti in se posloviti, saj jih je že čakala nova reševalna akcija prehitrega motorista, ki se je znašel v obcestnem jarku.

Ogorek je užival, kot še nikoli. Še nikdar mu ni uspelo zanetiti ognja, zato je bil ves navdušen.

Ilustracija Jernej Myint

"Kako neprevidni so nekateri," se je ob tem hudoval najmlajši policist, ostali pa so le bistro prikimali, se stlačili v avtomobile in odbrzeli novemu reševanju naproti.

U poduk

"No, pa sem le uspešno dosegel vrh," se je svojega podviga veselil gospod Kadilko, ko je kratke sape vendarle prisopihal na Pihavčev vrh. Ugnezdil se je med skale, izvlekel čutaro iz nahrbtnika, iz zavojčka pa potegnil novo cigareto. Srknil je požirek, si z velikim užitkom prižgal cigareto in začel občudovati svet pod seboj.

"Le kaj se dimi tam doli?" se je začudil, ko je sredi oddaljene gozdne jase pod seboj ugledal dim. Ko so po dolini začela drveti gasilska, policijska in reševalska vozila in so njihove sirene tulile kot za stavo, pa si je zamomljal v sive brke: "Glej, glej, spet požar. Gotovo ga je zanetil kakšen neprevidni kadilec." Ošvrknil je cigareto, ki mu je dogorevala med prsti, potegnil še zadnji dim, potem pa krepko stisnil ogorek ob skalo.

"Meni se kaj takega že ne bi moglo primeriti," je še zabrunjal samovšečno, potem pa iz vrečke izvlekel malico in se okrepčal pred sestopom v dolino. Ko pa se je med potjo nazaj ustavil na črnem pogorišču, je vanj zavrtala zelo neprijetna misel.

"Kaj pa, če si bil ti tisti, ki je povzročil to strašno rano naravi?" ga je vprašalo njegovo srce. Na mah mu je postalo neznansko nerodno pred samim seboj in nikoli več ni odvrigel ogorka v naravi. Še več: od takrat je za vedno prenehal kaditi.

Ob letu osorej pa so gozdne živali, škratje in vile Pravljčarije na gozdni jasi ob že zaraslem pogorišču priredile veliko spominsko zabavo, kjer se je jedlo, pilo in pogovarjalo, kako srečno se je izteklo tisto nesrečno dejanje.

"Ljudje so res čudna, nepredvidljiva, sebična in neprevidna bitja, po drugi strani pa so tudi srčni, predani, dobri in radi pomagajo. Le kdo bi jih razumel," je zaključno misel na koncu zabave povzela sova uharica.

Od kod mi vsi ti podatki, se sprašujete? Iz prve roke, saj mi jih je v sanjah zaupala sama vila Aliv. In ona prav gotovo ve, saj je vila, ali ne!? ◉

Petindvajset let Ustanove Sklad Okrešelj

Franci Vrankar – pogovor s predsednikom uprave Sklad Okrešelj

Okrešelj je lepa polkrožna kotanja pod severnimi ostenji Brane, Turske gore, Rinka in Mrzle gore ter se z visokim skalnim pragom, ki ga razpira slap Rinka, spušča v Logarsko dolino. Je pojem za lepoto in mir, vendar z grenkim, tragičnim priokusom. Pred 25 leti, točneje desetega junija 1997, se je v severnem ostenju Turske gore pripetila huda nesreča na zvezni vaji slovenskih gorskih reševalcev, pri kateri je sodeloval tudi helikopter¹. Pri tem je umrlo pet gorskih reševalcev, pet družin ter celotna slovenska planinska javnost so bili oviti v žalost.

V luči letošnje 25-letnice obstoja Ustanove Sklad Okrešelj (USO), ki je bila ustanovljena po nesreči, smo se pogovarjali s predsednikom Sklada Okrešelj, Francijem Vrankarjem, članom DGRS Kamnik od leta 1975. V upravi Sklada je od leta 2018, kot predsednik pa od leta 2019 in trenutno opravlja drugi mandat. Je eden od sedmih članov uprave Sklada, ki skrbi za delovanje in izvrševanje namena Sklada, kot predsednik pa vodi, koordinira in usmerja vse aktivnosti Sklada. Prvi predsednik je bil Dušan Polajnar, ki je svoj mandat ponovil še dvakrat, z enim mandatom so mu sledili Zvone Korenjak, Miha Dolinar in Drejc Karničar.

Kot pravi Vrankar, je "okrešeljska tragedija vse nas, slovenske gorske reševalce, za nekaj trenutkov ohromila". Preiskovali so vzroke nesreče in iskali rešitve in ukrepe, da se takšna nesreča ne bi več zgodila. Nato je stopila v ospredje skrb za preživele. Družine in otroci ponesrečenih so bili tisti, ki so potrebovali pomoč.

Takoj po nesreči: helikopter s tremi zdravniki na krovu je poletel proti ponesrečenim reševalcem v vznožju severne stene Turske gore. Takrat je še obstajalo skromno upanje ... Foto Martina Zupančič

Na Okrešlju kmalu po nesreči: zgroženost preživelih, prvi poskusi ugotavljanja, kaj je šlo narobe.

Foto Marjan Ručigaj

In to ne trenutno in enkratno. Vsi otroci ponesrečenih so bili mladoletni, zato so gorski reševalci razmišljali o načinu dolgoročne pomoči, ki bi zagotovila njihovo šolanje in izobrazbo ter jim pomagala stopiti na samostojno življenjsko pot. Eden glavnih pobudnikov Sklada in aktivni organizator ter tudi največji donator med fizičnimi osebami je bil pokojni Albin Vengust. Na Zboru slovenskih gorskih reševalcev v Žalcu aprila leta 1998 je bil sprejet sklep o ustanovitvi Sklada, oktobra leta 1998 je bil Sklad tudi uradno ustanovljen z odločbo takratnega Ministrstva za šolstvo Republike Slovenije. Namen Sklada je bil, da bo otrokom vseh gorskih reševalcev, ki so se ali se bodo smrtno ponesrečili pri reševalnem delu, omogočeno šolanje na vseh izobraževalnih stopnjah. Ustanovitev Sklada

¹ Nesreča in dogajanje po njej sta podrobno opisana v knjigi Iztoka Tomazina, *Tragedija v Turski gori* (samozal., 2007).

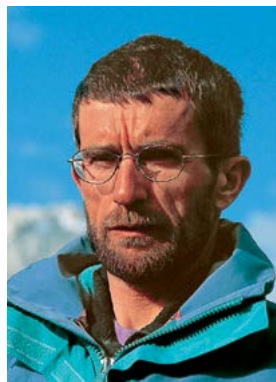
Mitja Brajnik
Foto Robert Kralj

Boris Mlekuž
Arhiv Mirka Kunšiča

Dr. Jani Kokalj
Arhiv družine Kokalj

Luka Karničar
Foto Drejc Karničar

Rado Markič
Foto Drejc Karničar

so podprli slovenska javnost, gospodarstvo in politika. Aktivno so ustanovitev in v nadaljevanju delovanje Sklada podprli Planinska zveza Slovenije, Radiotelevizija Slovenije, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje in Nova Ljubljanska banka s svojimi predstavniki v upravi Sklada. Po ustanovitvi Sklada so se na njegov transakcijski račun zbirala donatorska sredstva pravnih in fizičnih oseb iz vse Slovenije, ki so zadoščala za zagon sklada, kot tudi donacije prvih podpornic: PZS, RTV, URSZR, FIHO in NLB. Občutno donacijo so takrat prispevali tudi kolegi gorski reševalci iz Furlanije Julijske krajine.

Časovni odmik od nesreče je povzročil upad donacij in počasi je sklad postal finančno odvisen predvsem od akcije "nalepka Podpornik GRS". V dogovoru z Gorsko reševalno zvezo Slovenije (GRZS) in društvi/postajami, ki GRZS sestavljajo, vsi člani reševalci sami poskrbimo za minimalni donacijski prispevek pri širjenju in prodaji nalepk. Seveda je v splošni in še posebej v planinski javnosti prisotna želja pomagati, kar se tudi odraža v podpori prodaje nalepk Podpornik GRS."

Sklad je samostojna pravna oseba, njegov ustanovitelj je GRZS. Sklad vodi 7-članska uprava, enega člana predlaga PZS, enega URSZR, pet je gorskih reševalcev, ki jih predlagajo društva GRS in so izvoljeni na zboru reševalcev za dobo štirih let. Mandat je lahko ponovljiv. Na zboru reševalcev se izvoli tudi tričlanski nadzorni svet in enega nadomestnega člana nadzornega sveta. Uprava med svojimi člani izbere predsednika, tajnika in dva člana Komisije za štipendije. Predsednik uprave mora vsako leto pisno poročati na zboru reševalcev.

"Takratna zakonodaja ni predvidela oziroma ni imela pravil za ustanovitev takšne vrste ustanove oziroma fundacije, zato so na nek način naši predhodniki iz uprave Sklada orali ledino pri iskanju rešitev za pravno podlago za ustanovitev takšne organizacije. Potrebni so bili Notarski akt o ustanovitvi, Pravila Ustanove Sklada in Pravilnik o dodeljevanju štipendij in drugih finančnih pomoči. Ti akti regulirajo delo Ustanove, določajo način izbiranja in število članov organov Sklada, način zbiranja donacij in način odobranja finančne pomoči (štipendij). Delo sklada spremlja nadzorni svet. Sklad je kot pravna

oseba deležen systemskega državnega nadzora in kontrole. Med člani uprave s štiriletnim mandatom, ki je voljena na zboru reševalcev GRZS, si izberemo tajnika. Ta vodi osnovno administracijo, kot so sklici sej, pisanje zapisnikov, pisarna GRZS nam je v pomoč in podporo pri izvedbi drugih aktivnosti, kot so razpisi, pošta, arhiv ... Knjigovodske in računovodske storitve nam že od same ustanovitve Sklada dalje brezplačno vodi strokovna služba PZS, ki ji na tem mestu izrekam vso pohvalo in zahvalo. Sklad s svojim delovanjem ne ustvarja stroškov. Vsi člani organov Sklada sprejete aktivnosti opravljamo prostovoljno in brezplačno. Edini stroški, ki nastajajo s poslovanjem Sklada, so bančni stroški in drobni administrativni stroški," Vrankar še dodatno pojasni organiziranost in delo Sklada.

V nesreči nad Okrešljem so se smrtno ponesrečili gorski reševalci Jani Kokalj, Rado Markič, Mitja Brajnik, Luka Karničar in Boris Mlekuž. Sklad je z redno mesečno pomočjo v obliki štipendije spremljal mladoletne otroke, ki so jih ponesrečeni zapustili, do zaključka šolanja ali študija. Trenutno Sklad štipendira še enega otroka takrat ponesrečenega reševalca. V ustanovitvenem aktu in pravilih Ustanove je zapisano, da so finančne pomoči upravičeni otroci gorskih reševalcev, ki se smrtno ponesrečijo v reševalnih aktivnostih – pri reševalnih intervencijah ali usposabljanjih. Pomoč – štipendije prejemajo do zaključka svojega iz-

Spominska slovesnost
na Okrešlju, 2021
Foto Vladimir Habjan

Počastitev
25. obletnice
ustanovitve Ustanove
Sklad Okrešelj je
bila 4. oktobra
v Izobraževalnem
centru za zaščito in
reševanje RS na Igu.
Foto Vladimir Habjan

branega izobraževanja. Leta 2019 so v pravila dodali, da so do takšne pomoči upravičeni tudi otroci gorskih reševalcev invalidov I. in II. kategorije.

Konkretna sprememba in dopolnitev akta o ustanovitvi in pravil Ustanove, ki so začele veljati v letu 2022, so omogočile Skladu, da vsako leto z enkratnim denarnim nakazilom, ki ga je poimenoval kot Miklavžev darilo, pomaga mladoletnim otrokom do dopolnjenega 18. leta starosti tudi tistih gorskih reševalcev, ki so umrli izven organiziranih reševalnih dejavnosti oz. aktivnosti GRZS. Lani so tako obdarovali deset otrok, letos jih bo dvanajst.

Takratno nesrečo so slovenski gorski reševalci in reševalke doživljali vsak na svoj način, kako pa se je dotaknila Francija Vrankarja? "Spomnim se, da smo kar malo zastali, onemeli. Saj se zavedaš, da se ti v reševalnih akcijah ali na vajah hitro lahko kaj zgodi, ampak smrt, in to kar petih mož hkrati! Tudi to, da se je zgodilo na helikopterski vaji, je nastavilo cel kup pomisli in zadržkov. Mi, kamniški reševalci smo leto prej v reševalni akciji na Brani izgubili dobrega prijatelja Janka Plevela. Mogoče smo zato okrešelsko tragedijo doživljali še bolj intenzivno. Poteze, narejene po nesreči, so GRS usmerile na pravo pot. Tu mislim na analizo nesreče, reorganizacijo GRS in tudi ustanovitev Sklada Okrešelj. Marsikateri od reševalcev je sam pri sebi na novo postavil svoje osebne meje tveganja in izpostavljanja. Tudi manj zagretosti pri mlajših se je lahko zaznalo. Vse to je razumljivo in življenjsko. Ampak poslanstvo GRS se je v polni meri izvajalo naprej, v dobrobit ponesrečenim."

Osebni spomin na preminule ohranjajo družine, svojci, prijatelji in znanci. Na kakšen način se tudi drugi spominjajo preminulih, je razložil Vrankar: "Na velikem balvanu na melišču pod Tursko goro je postavljena spominska plošča ponesrečenim. Ob njej se vsako leto v začetku junija izvajajo spominske obeležitve te nesreče z mašo. Udeležujemo se jih reševalci, policisti, svojci ponesrečenih in tudi mnogi drugi. Na GRZS smo se dogovorili, da spominsko slovesnost pripravi

vsako leto drugo društvo/postaja GRS, ki jih je v Sloveniji 17. Na ta način poskušamo ohranjati spomin in zavedanje v vseh naših okoljih, in ne samo v društvih, ki jim je nesreča vzela sočlane. Tako seznanimo s takratno situacijo tudi naše mlajše člane, ki so bili v času okrešelske tragedije premladi. Mnoga društva GRS organizirajo svoje spominske pohode, spominska tekmovanja in podobne prireditve, kjer obudijo spomin na vse svoje prijatelje reševalce, ki so umrli v preteklih obdobjih. Slovenski policisti v spomin policistu Mitji Brajniku vsako leto izvedejo eno najtežjih vzdržljivostnih tekem v državi. Udeležujejo se je tudi ekipe GRS."

V teh 25 letih je bilo tudi nekaj sprememb v delovanju Sklada, na katere je Ustanova Sklad Okrešelj ponosna; od razširitve upravičencev na otroke invalidnih reševalcev in na mladoletne otroke reševalcev, ki so umrli izven aktivnosti GRZS, do spremembe aktov, ki so se prilagajali zakonodaji, novim dejstvom in okoliščinam. Sedanja uprava Sklada sledi namenu, ki je zapisan v aktu o ustanovitvi, da je "namen ustanovitelja Ustanove gmotno pomagati otrokom vseh reševalcev, ki so se ali bodo ponesrečili pri reševalnem delu". Predsednik Vrankar nadaljuje: "Dejstvo je, da so otroci ponesrečenih nad Okrešljem že odrasli in samostojni. Misliti moramo na jutri, kajti nesreča ne počiva, zgodi se lahko kadar koli in vsakomur izmed nas. Gorsko reševalno delo je tvegano, vrsta nevarnosti v reševalnem delu je neskončna. Zgodovina gorskega reševanja na Slovenskem nam govori kruto dejstvo, da se je do zdaj v reševalnih akcijah in reševalnih vajah v gorah smrtno ponesrečilo dvanajst gorskih reševalcev in dva policista, skupaj štirinajst mož. Pri tem moramo vsekoli misliti na to, da ne gre za nesrečo enega, za njim ostajajo otroci, žene, svojci. Pripravljeni moramo biti na takšne situacije in slovenski gorski reševalci smo z USO pripravljeni in ga razumemo kot neke vrste dolgoročno zavarovanje. Družine gorskih reševalcev morajo vedeti, da v nesreči ne bodo ostale same. Dolgoročno bomo spremljali znane upravičence s finančno pomočjo ter nadaljevali s finančnimi aktiv-

*Predsednik uprave Ustanove Sklad Okrešelj
Franci Vrankar Foto Irena Mušič Habjan*

nostmi v korist Sklada. Hitro in učinkovito se bomo odzivali na bodoče dogodke med gorskimi reševalci in seveda sodelovali v vseh aktivnostih, kjer bomo obveščali in širili namen Sklada. USO je pobudnik ideje, da GRZS postavi trajno spominsko obeležje vsem v gorskem reševanju smrtno ponesrečenim gorskim reševalcem. Za ta namen ustanovljen odbor že aktivno dela na tem področju. V USO želimo, da bo obeležje postavljeno na primernem mestu, ki bo dosegljivo vsem, svojcem, prijateljem in drugim zainteresiranim. Ob njem bi lahko izvajali spominske prireditve, daje pa tudi možnost za informiranje javnosti in vzgojo naših mladih."

V začetku meseca oktobra je potekala tudi slovesnost ob 25-letnici delovanja Ustanove Sklada Okrešelj. Kakšen je bil njen namen, nam je pojasnil Vrankar:

"Leta 2008 je bila na Jezerskem obeležitev 10-letnice Sklada, tri leta pozneje je bilo v Mojstrani srečanje s svojci na Okrešlju ponesrečenih reševalcev in z donatorji Sklada. Takrat so podelili priznanja tistim, ki so v organih Sklada aktivno delovali vsaj dva mandata oziroma osem let. Obe prireditvi je organiziral takratni predsednik Dušan Polajnar. 20-letnico smo zamudili, zdaj ko gre za četrtno stoletja, pa je prav, da opozorimo javnost na opravljeno delo.

Predvsem želimo izkazati hvaležnost ustanoviteljem Sklada ter pozornost dolgoletnim članom njegovih organov. Želimo se srečati s svojci ponesrečenih in deliti njihov pogled na Sklad in izkušnjo z njim. Predvsem pa želimo med gorskimi reševalci in širšo javnostjo vzbuditi zavedanje, kaj lahko skupaj pozitivnega storimo, kar Slovenci znova in znova dokazujemo."

Francija Vrankarja smo tudi vprašali, kaj mu osebno pomeni biti član uprave Sklada: "V aktivno delo sklada sem vstopil naključno. Leta 2017 je umrl moj prijatelj, reševalec Janez Volkar. Bil je član uprave Sklada in o njem mi je veliko govoril. Ko so bile leta 2018 volitve, sem razmislil in kandidiral, da bi lahko na tak način nadaljeval njegovo delo. Bil sem izvoljen, prvo leto se ni dogajalo nič posebnega, nato pa je leta 2019 tedanji predsednik uprave odstopil. Na tisti seji smo kar nekaj časa vsi 'gledali v strop' in čakali, kdo se bo javil za novega predsednika. Dolgoletni zunanji član URSZR je pripomnil v smislu, ali želite, da sklad, ki je namenjen reševalcem, vodi nekdo, ki ni gorski reševalec. Tako sem prevzel predsedovanje. V teh nekaj letih sem delal v smeri, da smo sprejeli nekaj pomembnih dopolnil in sprememb v delovanju Sklada. Pridobiti privolitve za te spremembe med člani uprave, nato na upravnem odboru GRZS in nazadnje še na zboru reševalcev je bila zame zanimiva izkušnja. Predvsem sem pa zelo vesel, da je uresničena ideja Miklavževega darila." ◉

*Prejemniki priznanj
Ustanove Sklad
Okrešelj
Foto Irena
Mušič Habjan*

Uez med reševalci in družinami je kot vrv

Ob 25-letnici delovanja Ustanove Sklad Okrešelj

Desetega junija leta 1997 se je med usposabljanjem s helikopterjem na Okrešlju ponesrečilo pet gorskih reševalcev – je bila novica dneva na televiziji. Tudi sam naj bi bil na tem usposabljanju, vendar smo v službi zaključevali delo. V službi so sicer imeli razumevanje za moje odsotnosti pri reševalnem delu, včasih pa je bilo delo pomembnejše.

Do nesreče so usposabljanja za helikopterska reševanja – to so bila srečanja na seminarjih za inštruktorje GRS, nudila tudi možnosti utrjevanja znanj, izmenjave mnenj in medsebojnega spoznavanja. Z Borisom smo bili skupaj tudi na orožnih vajah, pred vojno in po njej. Z Mitjem smo bili na smučarskih tekmovanjih in na vrhu Triglava, ko smo razobešili zastavo v čast osamosvojitve Slovenije. Z Radom smo se srečevali na smučarskih tekmovanjih in vajah postaje GRS Jezersko. Srečevanje z Lukom je bilo pogostejše. Skupaj sva bila v Nepalju kot inštruktorja v šoli za nepalske gorske vodnike. Kot inštruktorja sva uspešno vodila tečaj vodenja turnega smučanja v gorah z ledeniki za naše gorske vodnike, saj smo bili sprejeti v mednarodno organizacijo gorskih vodnikov IFMGA. Večkrat me je povabil na tečaje GRS Jezersko, kjer smo preizkušali različne postopke reševanja. Posebnih načrtov nisva delala, saj je vedno rekel: "Živeti je treba za sproti." Jani je bil mojih let, živel je polno, raznoliko in hitro, srečevala sva se na akcijah, ali kadar me je kaj bolelo. Bil je moj zdravnik in raznovrstne bolezni sva kar spotoma pozdravila. Ko je zbolela moja babica, ki nikoli ne bi šla k zdravniku, kaj šele v bolnico, sem Janija prosil za pomoč. Ko sva prišla k njej, sta se hitro zapletla v sproščen pogovor, v katerem mu je mimogrede naštel svoje težave. Hitro ji je postavil diagnozo. Šele ob odhodu sem ji povedal, da je doktor. Rekla je: "Ti trepč, takle pa že ne more biti dohtar."

Na zboru reševalcev leta 1998 sem bil izvoljen za načelnika Komisije za GRS pri PZS in tudi za predsednika Ustanove Sklad Okrešelj. Za reševalce je bilo treba v tem letu podaljšati zavarovanje za primer nesreče. O tem sem se želel bolje poučiti, zato sem za pomoč prosil poznavalca tovrstnih zavarovanj. Podrobno mi je razložil, kako to poteka v praksi. Predvsem pa mi je ostal podatek, da so gorski reševalci "rizična skupina", v kateri je možnost dogodka večjih nesreč ocenjena na starost 65 let. Zavarovanje smo podaljšali pri isti zavarovalnici.

Za Sklad smo imeli že pripravljena pravila o delovanju, le v življenje jih je bilo treba spraviti preko državnih ustanov. Pri tem delu sta mi pomagala Bine Vengust, častni predsednik GRS, in notarka Nevenka Tory, ki je oblikovala notarske listine. Ker takrat še ni bilo dovolj prakse z ustanavljanjem in delovanjem ustanov, so bile uradne institucije zadržane pri izdajanju soglasij. Tako se je bilo treba pogosto usklajevati, preden je notarski zapis podpisal minister za šolstvo in šport dr. Slavko Gaber. Objavljen je bil dne 6. 11. 1998 v ULRS 1998/76 z zapisom: "Soglašam z aktom o ustanovitvi Ustanove – sklada Okrešelj, s katerim je ustanovitelj Društvo Gorska reševalna služba Slovenije pri Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana, ustanovila Ustanovo Sklad Okrešelj, s sedežem v Ljubljani, Dvoržakova 9, o čemer je notarka Nevenka Tory iz Ljubljane dne 23. septembra 1998 izdala notarsko listino pod opr. št. SV-810/98."

Uredili smo še račun na izbrani banki, ki nam je na račun nakazala otvoritveni znesek 850.000 SIT (približno 3.600 EUR). Organizirali smo sestanek z družinami ponesrečenih, na katerem smo jih obvestili o postopku ustanovitve Sklada Okrešelj in začeli nakazovati pomoč in štipendije.

V notarski zapis smo morali vpisati vse člane uprave in tudi namestnike. Pozneje je eden izmed podpredsednikov GRZS to komentiral, da smo se člani morali počutiti hudo pomembne. Vpis vseh članov pa je bil potreben zaradi pridobitve soglasja. V razlagi namena Sklada smo se omejili le na pomoč otrokom staršev, ki so se smrtno ponesrečili v gorah pri reševalnem delu. Pozneje sem želel, da bi bilo reševalno delo podrobneje opredeljeno, saj so se v gorah ponesrečili tudi drugi prijatelji, vendar ne pri reševanju.

Ljudje in organizacije so s finančnimi donacijami pomagali polniti Sklad. Otrokom smo redno izplačevali podpore in štipendije v skladu z cenzusom, ki je veljal v državi. Med prvimi so v Sklad nakazali sredstva v višini 10.000.000 LIT (945.080 SIT, približno 4.000 EUR) gorski reševalci iz Furlanije - Julijske

krajine, in ta smo razdelili med otroke ponesrečenih reševalcev.

Ko smo že imeli stabilno finančno konstrukcijo, smo se odločili za razpis štipendij za tiste študijske smeri, ki lahko obiskovalcem pomagajo k varnejšemu gibanju v gorah in tudi pri analizi nesreč ter predlogov za zmanjšanje vzrokov nesreč. Skupaj je bilo narejenih pet diplomskih nalog, ki smo jih ocenili in finančno nagradili. Ena izmed prejemnic nagrade je zaradi nje izgubila finančno podporo. Tudi pri takih stvareh je država takoj pristavila svoj lonček.

Septembra 2013 sem na sestanku uprave predlagal, da bi del depozita namenili za nakup intervencijskih vozil za gorske reševalce. Člani so bili proti takemu predlogu in o tem se nismo več pogovarjali. Razlog predloga je bil v obvestilu skrbnikov depozita dveh bank, da sta banki na "trhlih nogah". Naši depoziti

Leta 2015 se je med usposabljanjem gorskih reševalcev na avstrijskem Koroškem zgodila nesreča, v kateri sta v plazu umrla inštruktor in tečajnik. Z Jožetom Martinjakom sva se udeležila pogreba v Kötschach-Mauthnu. Deželni vodja GRS Otmar Striednig je v razgovoru poudaril, kako dobro imamo pri nas za take primere urejeno pomoč s Skladom.

Ko sem kot član predsedstva ICAR obiskoval različne reševalne organizacije, ki so se pripravljale na organizacijo kongresa, smo se pogovarjali tudi o našem Skladu. Nikjer nimajo česa podobnega.

Werner Munter je raziskoval preostalo tveganje pri turah na plazovitih področjih. Ugotovil je, da kljub upoštevanju varnostnih ukrepov obstaja še vedno en odstotek možnosti, da nam gre kaj narobe. Pri plazovih je to definiral kot količnik med naravo in človekom. Naravo je opisal s stopnjo nevarnosti snežnih

*Predstavniki družin
Karničar, Kokalj,
Mlekuž, Markič
v mestu Pinzolo
leta 2005
Foto Rada Polajnar*

so bili vezani do sredine oktobra. Na srečo sta vezavi sredstev prej potekli in so nam sredstva nakazali na naš račun, preden so eno izmed bank zaprli.

V Italijanskem kraju Pinzolo podeljujejo od leta 1972 priznanja za humanitarno delo Premio Internazionale di Solidarietà Alpina – Targa d'Argento (srebrna plaketa) in zlate medalje, ki jih prejmejo družine smrtno ponesrečenih gorskih reševalcev. Leta 2005 so medalje prejele družine na Okrešlju ponesrečenih gorskih reševalcev. Leta 2017 je srebrni krožnik prejel Žarko Trušnovc iz GRS Tolmin, zlate medalje pa družine petih članov posadke helikopterja, ki so v tem letu umrli pri reševanju v italijanski pokrajini Abruzzo. Na slavnostnem kosilu je bila priložnost, da sem kot v spodbudo povedal nekaj besed o naši nesreči izpred dvajsetih let, ki nas je reševalce in še posebej družine močno pretresla, ter o Skladu. Naše reševalno poslanstvo smo po nesreči nadaljevali z zavedanjem, da bi to želeli opravljati tudi ponesrečeni, in bili hkrati hvaležni, da smo imeli priložnost preživetih del življenja z njimi.

plazov, človeka pa s poznanimi ukrepi za gibanje v takem terenu, tehniko vodenja in tudi intuicijo. Za nizko oceno tveganja mora biti varnostnih ukrepov več, kot je stopnja nevarnosti. Ta nasvet je uporaben tudi v vsakdanjem življenju.

Z družinami ponesrečenih smo se srečevali predvsem na vsakoletnih spominskih svečanostih na Okrešlju. Pripravili pa smo tudi posebna srečanja in izmenjali izkušnje. Otroci so zdaj večinoma že odrasli in so si ustvarili svoje življenje. Vez med reševalci in družinami naj kot vrh ostane tudi naprej, saj je vrh povezovala tudi ponesrečene.

Składsem vodil tri mandate (1998–2002 in 2006–2014). V opisu sem izpostavil le del delovanja v tem obdobju. Sedanjemu vodstvu Sklada najprej zahvala za opravljeno delo in želim, da delo prvih 25 let nadaljuje v zadovoljstvo prejemnikov podpor in štipendij. Finančna sredstva ohranjajte živa s pomočjo sponzorjev in donatorjev. Reševalke in reševalci – skrbno polnite Skład z donacijo Podpornik. Želim vam uspešno reševalno delo in srečno na vaših poteh. ○

Vladimir Habjan

Alpinizem približati ljudem

Pogovor z Alenom Marinovičem, alpinističnim inštruktorjem

Vzgoja alpinistov je zahtevna stvar, saj je tudi samo plezanje resno. Kdor se ukvarja z vzgojo alpinistov, mora biti tudi sam resen in dosleden do znanja, ki ga kandidati pokažejo na izpilih. Kot kaže, se je vodja izobraževanja alpinistov pri Komisiji za alpinizem (KA) našel v pravi vlogi.

Alen Marinović
Foto Vladimir Habjan

Alen Marinović je na tej poziciji že lep čas. Priporočili so mi ga za pogovor, češ da mu ta vloga odgovarja in da je dober v tem poslu, kar je v razgovoru tudi potrdil. Doma je iz Velenja. Alpinistično šolo je opravil v Alpinističnem odseku Celje - Matica. V Šaleškem alpinističnem odseku (ŠAO) je bil več let načelnik, kar enajstkrat pa je bil vodja alpinistične šole (AŠ). Izpit za alpinista je opravil leta 2004, nekaj let pozneje tudi za inštruktorja. Leta 2008 je prvič sodeloval na izpilih za alpiniste. Kot vodja izobraževanja je tudi član Komisije za alpinizem. Povedal je, da si je nekaj inštruktorjev razdelilo delo; eden skrbi za začetne tečaje, drugi za licenčne seminarje, sam pa za izpite za alpiniste. Letos so po dolgem času izvedli tečaje in izpite za nove inštruktorje. Njegova funkcija ni vezana na mandat. Sam izbira ekipo. Pravi, da poskuša izbrati najbolj primerne inštruktorje, saj ni isto, če si inštruktor za odsek ali na izpilih za alpiniste ali inštruktorje: "Gledam na to, da inštruktorji karakterno odigrajo svojo vlogo, govorim o zrelosti, o problemih, ki jih lahko imajo sami s seboj."

Preživlja se z delom na višini. Kot je povedal, se mu zdi to nekakšna nadgradnja alpinizma, saj je dokaj podobno kot pri plezanju: ves čas vozlaš, ves dan si tam, to počneš s kolegi, ki so vsi plezalci, na koncu pa si prav tako *zmatran* kot po preplezani smeri. So torej vzporednice. Alen ima družino in štiri otroke.

Po kakšnem programu izvajate alpinistično šolo?

Osnova je *Alpiročnik*, ki je objavljen na spletni strani AO Rašica. To je osrednja literatura, ki jo poskušamo po najboljših močeh posodobljati.

Kako se je izobraževalni sistem za pridobivanje naziva alpinista spremenil od časov, ko si sam hodil v AŠ, pa do danes?

Zdi se mi, da imajo danes inštruktorji bolj pedagoški pristop. Šole so večje in zahtevajo dobro organizacijo. Morda je šlo včasih bolj za to, da se nekoga integrira v odsek. Če je bilo deset tečajnikov, so izvedli vaje in vse je šlo organsko skozi življenje odseka. Danes je to drugače, alpinistična šola je ločena od odseka, saj je tudi tečajnikov več, odsek pa živi svoje življenje.

Slovenski izobraževalni sistem za pridobivanje naziva alpinista je v Evropi edinstven. Se ti zdi primeren? Kje so možnosti za izboljšave?

Seveda se ga da izboljšati. Je pa naš sistem res unikat in je fantastično, da ga imamo, zato ker je v primerjavi s tujino pot do znanja sorazmerno enostavna. Tam gre vse preko gorskih vodnikov, pri nas pa se vključiš v odsek in hitro pripadaš skupini ter zoriš z njo. To je zelo dobro, to je treba vzdrževati in negovati, ker je vrednota. Nadgraditi se ga da tako, da bi bilo obdobje od tečajnika do alpinista bolj kontinuirano, da bi šlo za koncentrično, dlje časa trajajoče podajanje znanja. Zdi se mi, da je pogosto skrb za tečajnike večja, pozneje, ko so mlajši in starejši pripravniki, pa ta del ni sistematično rešen in je pripravnik pogosto prepuščen samemu sebi ali sošolcem, tako da se skupaj preko napak razvijajo. Če se izide, se da iz napak učiti, vsake toliko pa pride do tragedije. Določeni odseki imajo mentorske sisteme, a je dotok tečajnikov tako velik – vsako leto jih je več –, da potem

zmanjka kadra za plezanje s pripravniki. Program je narejen za tečajnike, za pripravnike pa ne več.

Kako se odzovete na neznanje na izpilih? Morda o temah neznanja poročate odsekom?

Vsako leto objavimo dokument splošnih napak na izpilih, ki se posodablja. Ugotovil sem, da ko smo uvedli spust po poškodovani vrvi, je bilo popravnih izpitov na to temo približno 50 odstotkov, letos sta le še dva ponavljala manever. Ugotovili smo torej, ko na izpitu uvedemo neko noviteto, potem se to znanje razširi na odseke in se po nekaj letih na koncu prime.

Kako narediti pedagoški proces varnejši? Kako manj tvegati, če koga spustiš plezati naprej?

Po novem smo izpitne ture prenesli na odseke. Letos ni bilo več izpitnih tur pri KA; to mora kandidat opraviti na domačem odseku ali z inštruktorjem iz sosednjega kluba. Inštruktor v preteklih letih ni poznal kandidata, s katerim je šel na izpitno turo, tako sta se lahko oba znašla v okolju, ki ni bilo najbolj zdravo. Prisotna je bila trema in kandidati so lahko sprejeli odločitev, ki je sicer ne bi, in so zato nastale težave. Do sedaj smo na izpitnih turah imeli že tri nesreče, zaradi tega so bile uvedene spremembe. Nekateri odseki še imajo alpiniste in inštruktorje, ki so sposobni povedati kandidatu, da še ni zrel za alpinista, čeprav ima opravljene že vse potrebne vzpone. Marsikje pa jim je lažje podpisati prijavnico, ohraniti lepe odnose in odgovornost preložiti na KA. Letošnja generacija je izpitno turo opravila med poletjem, naslednje jo bodo opravile že pred pristopom na izpit na svojih odsekih.

Zdi se, da je velik preskok od tečajnika do vrhunskega alpinista. Kje vidiš priložnosti?

So možnosti. KA poskuša z različnimi tabori, skupinami perspektivnih alpinistov in reprezentanco.

V službi Arhiv Alena Marinovića

*Plezanje v Arcu
Arhiv Alena
Marinovića*

A tu je še kar nekaj rezerve. Mislim, da so odseki podhranjeni s "klasičarji". To je s tistimi, ki redno in veliko plezajo spodobne klasične smeri. Predstavljajo zdravo alpinistično jedro, iz katerega potem lahko zrastejo zelo dobri ali vrhunski alpinisti. Včasih je bilo takih šest, osem ... v vsakem klubu. Danes pa se mi zdi, da takih manjka. Veliko je plezalcev, ki plezajo po navdihu, športnoplezalne, navrtane in krajše smeri. Malo to, malo tisto. Brez pravega fokusa. Na primer nekateri odseki imajo na leto dva tabora v Paklenici in samo en vikend tabor v naših hribih. Zato mladi težje zorijo in je posledično tudi alpinistično jedro na odseku manjše.

Kaj po tvojem mnenju manjka pri razvoju posameznika na poti do alpinista?

Kot rečeno, to obdobje po izpitu tečajnika do alpinista bi bilo treba bolje pokriti. Torej mlajši in starejši pripravniški mentorski sistem, plezanje s solidnimi alpinisti, kjer srkaš znanje, mogoče plezanje smeri na drugačen način. Sedaj pa je vedno stiska s časom, vsak, ki gre plezat, le sledi izkušenejšemu, vendar je treba novincem dati priložnost, da sami sprejemajo odločitve.

Torej obstaja možnost, da pridejo do naziva alpinist tudi takšni, ki niso popolnoma odgovorni in samostojni? Imajo tehnična znanja, ne pa izkušenj?

Verjetno se pri nekaterih tudi to zgodi. To je podobno kot šoferski izpit, to je treba priznati. Izpit ni vrhunec. Do izpita nabereš okoli 50 alpinističnih smeri in od tu naprej bi moral začeti samostojno plezati. Pri nas se marsikje ta faza zgodi že z dobo mlajšega pripravnika. Če bi imeli nekakšen mentorski sistem ali plezanje z bolj izkušenimi, bi mogoče sproti odpravljali napake in ne bi bili tolikokrat v nevarnosti zaradi slabih odločitev.

Ali se strinjaš z omejitvami, koliko lahko tečajniki in pripravniki plezajo samostojno naprej doma in v tujini?

Mislím, da je to v redu zastavljeno. Ko prideš v šolo, se ti hitro zdi, da zmoreš vse ali pa marsikaj. Dobro je, da je nekdo zadaj, ki postavi pravila igre, da se ne zaletiš prehitro v stvari, ki so večje od tebe.

Ali obstajajo še druge priložnosti za pridobivanje alpinističnih znanj?

Manj priljubljene so knjige, danes ima to vlogo tudi internet, vendar je tam preveč informacij brez pravega filtra. To gledaš doma na kavču in pogosto niti ne preveriš informacij, prava šola se dogaja v praksi, to je treba poskusiti. Ti viri so kvečjemu dodatni, niso pa osnovni.

Kakšen je profil ljudi, ki se priključijo alpinističnim šolam? Se z leti spreminja?

Glavna razlika je pri tečajnikih. Ko kandidat pride do izpita za alpinista, se že oblikuje, prevzame nove navade, se nauči novih stvari. Pri tečajnikih danes ni več pravega planinskega ozadja, ampak gre pogosto za odločitev – s kavča na plezanje. Torej instantna preobrazba. Naš paket pa je precej kompleksen in tako nastanejo problemi s hojo, s pakiranjem nahrbtnika, z branjem vremenske napovedi ... Danes sem ugotovil, da bi rad plezal, jutri pa že plezam. Žal to ne gre tako lahko.

Plezanje je vse bolj popularno, mnogi alpinistični kolektivi so primorani omejevati vpise v šole. Kje vidiš rešitve?

Na mestu bi bile prijavnice, kjer bi zahtevali osnovne planinske veščine; nekemu je treba razložiti, da preden začne plezati, se mora najprej normalno

gibati v gorskem svetu. Podobno, kot je prijavnica za izpit za alpinista, kjer imaš določene pogoje. Tudi za udeležbo v šoli bi morale biti podobne, a seveda lažje zahteve.

Se že kaj dela na tem?

Ne.

Ali je problem, da se nekateri prijavijo v šolo le z namenom učenja, nimajo pa namena nadaljevati v smeri vrhunskega alpinizma?

Ne, to v principu sploh ni narobe, že zaradi same preventive v hribih. Znanje je vedno koristno. Seveda je težava s prevelikim številom prijavljenih, a je vsakdo dobrodošel in bi moral biti dobrodošel. Moja izkušnja v prvi alpinistični šoli je bila, da mora biti inštruktor najprej učitelj. To je osnovno poslanstvo, ne pa, da je selektor. V prezgodnji fazi je to slabo. Lahko se ti potem zgodi, da daješ prednost komu, ki ga čez tri mesece sploh ne bo več na odseku, ker je že zamenjal aktivnost. Drug pomemben element je odsek, ki je skupnost ljudi, v kateri se rešuje cel kup zadev, človeški viri pa s seboj prinesejo tudi rešitve. Eden obvlada internet, nekdo naredi delovno akcijo v plezališču, navrta novo smer ... Ne gre soditi ljudi prehitro. Na začetku šole vseh ljudi še ne poznaš.

Kako alpinizem približati ljudem, ki jih to zanima? Ali je to sploh potrebno?

Tistim, ki so zainteresirani, seveda. Tečajniki pridejo v dobri veri, z zaupanjem in lahko se zgodi, da inštruktor izbere pretežko smer, ki ga preveč obremeni. Tukaj velja načelo postopnosti. Težavnost lahko reguliramo z dolžino smeri, oceno, izpostavljenostjo ... Inštruktor je učitelj in mora stremeti k temu, da nekoga usposobi, da bo to počel. Pravzaprav sploh ni težko pripelja-

Izpiti za alpiniste pod
Prisojnikom, 2013
Arhiv Alena
Marinovića

ti tečajnika v situacijo, kjer je zanj vsega preveč, in se potem umakne. Naloga inštruktorja je alpinizem približati ljudem. In to se da, sicer bi mnogi po 50. letu odpadli, a si prilagodijo cilje. Naloga inštruktorja je pokazati razpone alpinizma, da se ljudje najdejo.

Zate so mi povedali, da si se zelo našel v učiteljski vlogi. Je tako?

Ne poznam nikogar, ki bi se začel ukvarjati s plezanjem z namenom, da bo načelnik odseka ali da bo učil tečajnike. Po navadi se pojavi potreba na odseku in najprej samo vskočiš. Potem ni nikogar na obzoru, ki bi te zamenjal, in zato nadaljuješ. Kdaj bi bilo bistveno lažje in bolj pametno narediti kaj zase. Vendar ko nase prevzameš odgovornost za nekaj, potem kar rineš in vztrajaš naprej. Daš delček sebe na stran in si deležen drugačnih sadov. Včasih srečam tečajnike iz mojih prvih šol in smo vsi veseli, ker se vidimo. Marsikdo od njih je še vedno aktiven.

Kako koordiniraš vse obveznosti z družinskim življenjem?

Težko. Trudim se. Ne vem, koliko časa bo še slo.

Od kod in od kdaj veselje do plezanja?

To je neki kontinuum otroškega iskanja pustolovščine, izzivov. Rad sem v naravi in tu se izzivi združijo. Najprej bereš knjige, potem pa ...

Kaj misliš o ustanovitvi nacionalne alpinistične šole?

Ne zdi se mi dobra ideja, kajti srž so alpinistični odseki. Nacionalna šola lahko poda znanje, ki pa obvisi v zraku. Odsek je skupnost, kjer ne gre le za vozle in plezanje smeri, pač pa gre za povezovanje. Marsikdo je v odsekih dobil prijatelje za celo življenje, ki so zbrisali druge prijatelje iz otroštva. Globina doživetja in povezovanja je na odsekih bolj intenzivna. Ta šola pa bi bila zgolj podajanje znanja. Kot nekakšen tečaj brez ozadja.

Kaj misliš o festivalu alpinizma?

To pa je fenomenalno. Upam, da bomo to speljali, ker ta prostor ga potrebuje. Zbori alpinistov so dobili svoj domet, sedaj pa lahko dodamo še drugo. Ideja je, da bi organizirali festival za dan, dva ali tri dni, kjer bi bili koncerti, delavnice, predavanja, novitete ..., pa plezali bi, seveda. Idejo sem dobil na *reggae* festivalu.

Kje vidiš prihodnost alpinističnih šol? Komu bodo sledile, PZS, družabnim omrežjem, komu drugemu?

Nekaj časa se verjetno ne bo še nič spreminjalo. Sistem je dobro zastavljen in ima dodano vrednost za celotno skupnost. Vendar pa smo sedaj že nekaj časa na nekakšnem prehodu od prostovoljstva k profesionalizaciji. To verjetno čutimo vsa društva na vseh področjih. Nekoga se plača, drugega nagradi, tretji pa delajo zastonj. Profesionalizirati šolo ni težko, profesionalizirati odsek z vsemi akcijami pa je verjetno nemogoče. Pa saj tega niti nočemo – sistem deluje dobro, ker je tak, kot je, dobra celota.

Na kakšen način bi lahko po tvoje najbolj učinkovito izobraževali začetnike? Kaj lahko naredi PZS? Kje začetnik najlažje pridobi znanja?

Planinska zveza je organizem, ki se razvija s časom. Če bo pridobil več agilnosti, se nimamo česa bati. Če pa se bo *fossilizirala* ... Treba je iti s časom naprej. Tako kot športno plezanje z olimpijsko medaljo predstavlja nove zahteve za PZS, tako se tudi sama planinska družba spreminja. Vendar če obstaja v lokalnem okolju dobro delujoče planinsko društvo, je večina vprašanj glede učinkovitega izobraževanja rešena (šole, tečaji, skupne ture, predavanja ...). Nekaj se naredi še na prepoznavnosti in zadeva je rešena. Težje je to v okoljih, kjer so društva slabše delujoča in kadrovske podhranjena.

Govori se o nacionalnem plezalnem poligonu za usposabljanje v alpinizmu ...

To je tudi moja ideja. Upam, da jo bo KA sprejela. Moteče je, ko imaš šolo in greš na teren, običajno v plezališča. Objaviš, da boš tam, potem pa je pol plezališča zasedenega, hrupno je ... težko je delati. Potrebujemo poseben prostor, namensko pripravljen, kjer bi izvajali izpite. Tam bi alpinistični odseki vadili in nikogar ne bi motili. Najbolj primeren kraj za to se zdi Vipava, ki je tudi klimatsko ugodna. AO Vipava se strinja. Bo pa še trajalo do izvedbe.

Zaključna misel?

Vse dobro. ○

*Izpiti za alpiniste v Vipavi, 2021
Arhiv Alena Marinovića*

Klemen Belhar

Prisluhnimo tišini

Tokrat začnimo z nečim lepim, s tišino.¹ Gore, se zdi, so kraj miru in tišine. So kraj in čas, ko človek zaduha s polnimi pljuči, vdihne dober zrak, se naužije lepih razgledov, odvrže preganjavico vsakdana, se osami od ljudi, ki mu niso prijetni. Vse to lahko naredi v tišini, ki blagodejno vpliva na duha in telo.

Različne študije in članki trdijo, da tišina izboljšuje čuječnost, dviguje samozavedanje, stimulira možganske celice, zmanjšuje stres, pomaga misliti, spodbuja ustvarjalnost in olajša koncentracijo. Podobna je tudi moja izkušnja. Ko v avtu prestavim v vzratno prestavo, se glasnost glasbe samodejno zmanjša. Prej sem to počel ročno. Resnično zberemo se lahko le v mirnem okolju.

Tenisar zahteva tišino na stadionu. Ko plezalec želi opraviti z zahtevno smerjo, se zdi, da z lastno koncentracijo utiša okolico. Himalajski modreci so se umikali v odmaknjene jame, da so imeli meditacijski mir. Tišina je ne nazadnje tisto, kar omogoča jezik, glasbo in ritem sveta. Če želimo iz zvoka ustvariti kakršenkoli smisel, ga moramo smiselno prekinjati s tišino. Vešč javnega govorjenja vem, da je mnogo težje molčati kot govoriti. Kot obupen pevec in plezalec vem, da je brez izdelanega posluha najteže ujeti ritem in ritem je ustvarjen iz zaporedja zvokov ter tišine. Svet je tako poln zvočnih dražljajev, da občasno čutimo potrebo po bežanju od njih.

¹Prisluhnimo tišini je legendarna oddaja nacionalne televizije. Njen naslov je postal splošno uporabljan frazem, zato upam, da ustvarjalci oddaje ne zamerijo uporabe imena. Boljši naslov si je nemogoče izmisliti.

Marsikdo pravi, da gre v gore poiskat svoj mir. Ko sebe in druge sprašujem, kaj naj bi bil ta mir, ugotovim, da z njim najpogosteje mislimo prav tišino. Seveda se mnogi izogibajo tudi drugih ljudi, a še to pravzaprav bolj zato, da bi ubežali njihovim zvokom, ne prisotnosti. Najsamotnejši in tihi kraji so gotovo jame in brezna, a le malokdo ima možnost, da se prebije v njihove globine. Drugi najbolj tih prostor so verjetno prav gore. Morda v njih vse več ljudi išče svoj mir, zato so vse bolj polne in vse manj mirne. Toda še vedno so tako prostrane, da tam najdemo tišino, če se le ne odpravimo na Triglav ali na Malo Mojstrovko.

Žal tudi gore postajajo vse bolj hrupne. Če dobro razmislimo, niti niso tako zelo tihe, vendar je večina zvokov takšnih, da se nam zdijo del tišine in del običajne zvočne slike gora: zavijanje vetra, čivkanje ptičev, kotaljenje kamnov na melišču. Zvok, ki je precej bolj hrupen in skoraj stalen, je brnenje letal, ki nas neprestano preletavajo. Pogosto tudi v gorah slišimo oddaljeni promet in druge zvoke, ki se iz doline dvignejo do planin. Sodobno življenje je povezano z ustvarjanjem hrupa in zvočnega onesaženja, zato je skoraj neizogibno, da hrup ustvarjamo tudi v gorah, pri tem pa je pomembno, kdo ga ustvarja, zakaj ga ustvarja in kdo to posluša.

Od tu nadaljujem z manj lepim. Nisem nekdo, ki bi bil obseden z mirom in tišino, vendar zagotovo obstaja mera hrupa, ki me začne motiti. Iz reakcij soljudi sklepam, da pri teh reakcijah spadam v povprečje. Med opazovanjem povzročanja in dojemanja hrupa sem ugotovil, da je bistvena razlika v tem, na kateri strani hrupa smo. Ga povzročamo ali ga zgolj slišimo. Smo tisti, ki v sicer mirnem kampu prepevamo pozno v noč, ali smo tisti, ki zaradi dretja žurerjev ne moremo spati.

Če začnemo z dolino ... Živim v neposredni bližini farne cerkve in pokopališča. V času odprtih oken sploh ne slišim več trobente, ki zaigra pogrebno *Tišino*. Postala je zvok poznega popoldneva. Tudi zvonjenje ob polnih urah dneva komaj zaznam. Po skoraj dvajsetih letih se še vedno nisem navadil na zvonjenje zjutraj, opoldne in zvečer. V času tega zvonjenja je nemogoče telefonirati, poslušati glasbo, gledati televizijo, brati, stati, ležati, živeti. Verjetno je podobno zvoku, ki bi ga bili deležni, če bi glavo vtaknili v letalski motor. Ker sem vendarle precejkrat letel z letalom, celo menim, da so motorji tišji. Bil sem na koncertu najglasnejšega *benda* na svetu, kjer je organizator delil čepke za ušesa. To ni bilo nič proti ponosnemu zvonu naše cerkve. Človek se navadi vsega huđega in nekako pač preživimo. Razen za veliki šmaren, ko moramo zapustiti dom in se odpraviti v osamo gora. Takrat nekdo cel božji dan pritrkava, v čemer gotovo uživa, a gotovo sorazmerno s tem trpi okoliško prebivalstvo.

Če nadaljujemo s planino. Naš družinski vikend je kočica na zapuščeni planini, ki je ne najdejo niti domačimi s pomočjo GPS-koordinat. Ljubi mir. Dokler se brat ne odloči, da bo pokosil travo. Na obrazu mu piše, da uživa, ker bo trava ukročena, a drugim gre na živce, ker mir prekinja s hrupom. Vloge se lahko tudi obrnejo, užitek in trpljenje sta povezana s tem, na kateri strani hrupa ste. Travo je vendarle treba po-

kositi. Razumem tudi hrup motornih žag, ki morajo požagati drevo. Razumem hrup letala, ki me preleti. Manj razumem hrup motorjev za motokros, ki se v naravnem okolju sploh ne smejo voziti. Verjamem, da je takšna vožnja lahko užitek in da kdo to celo počne zaradi ropota, ki prihaja iz motorja med nogami. Manj razumem, da ne pomisli, kako ves ta ropot doživi okoliški ljudski in živalski živelj.

Če se zatečemo v gore. Pred kratkim je hči s soplezalcem preplezala Bavarsko smer v Triglavski severni steni. Gre za mlado deklo v zadnjem letniku gimnazije. Pripadnico generacije, ki v zvočnem smislu stežka preživi brez zvočnika Bluetooth in brezžičnih slušalk. Kljub temu se je domov vrnila precej osupla. S soplezalcem sta prehitela navezo, ki je v nahrbtniku tovorila zvočnik in nabijala Slakove melodije. Nad pripovedjo sem osupel tudi jaz, ki si sploh ne znam predstavljati motiva za takšno početje. Veselje, strah, nezmožnost obstoja brez stalne glasbe, napačno prepričanje, da gre za dobro idejo? Še najbolj me osupne pomanjkanje čuta za druge.

Priznam, da ne razumem, kako je sploh mogoče plezati s slušalkami v ušesih, ki preglasijo zvoke okolice. V gorah vendarle moram slišati kamen, ki leti proti meni, vzklike soplezalca, veter; zvok oddaljene nevihte, helikopter, ki rešuje v bližini. Poslušanje zvokov okolice je eden od temeljnih dejavnikov varnosti. Enako ne razumem plezanja ob zvokih zvočnika, ki gotovo skoraj enako zmanjša sposobnost za poslušanje okolice. Toda nekdo s slušalkami vendarle moti in ogroža le sebe in morda soplezalca. Nekdo z zvočnikom to počne več ljudem. In vsi ti drugi morda niso navdušeni nad glasbenim okusom lastnika zvočnika.

Če nadaljujemo *ad absurdum*. Si predstavljate, da plezanje ob zvočnikih postane moda in jih vsi začnemo uporabljati? V priljubljenih smereh naše Stene se nabere nekaj navez. Ena *nabija* Slaka, druga

"Samo tišina je velika, vse ostalo je slabost." De Vigny
Foto Dan Briški

Sepulturo, tretja Irreversible Entanglements in četrta DJ Umeka. V sosednji smeri sta samo dve navezi. Stara *fotra* šibata ob zvokih Pankrtov, mladince pa ju zasledujeta ob popevkah Severine, Jelene Karleuše in Bube Corellija. Pri bivaku pod Luknjo se usidra pretkani heker s posebej močnim Bluetoothom, ki se priklopi na vse zvočnike hkrati in jih poveže v enoto. Čez trenutek ali dva iz vseh zvočnih naprav Triglava odmeva:

Tziganzatia, tziganzatia
Tziganzatia, tziganzatia
Disco disco partizani
Disco disco partizani
(Shantel, Disko Partizani)

Ena od navez se zmede in popolnoma zgreši smer. Druga je tako navdušena, da jima uspe odličen prosti vzpon. Tretja je jezna in začne kričati, naj ju nehajo posiljevati s to komunistično glasbo. Dogodek prodre v medije, v katerih se slovenski politiki prepirajo o silah kontinuitete komunističnega režima in obsodbi vseh totalitarizmov. Naposled pod pritiskom EU sprejmemo zakon o boju proti zvočnemu onesnaženju in splošni prepovedi modrozobih zvočnih naprav. In tako spet nastopi tišina.

Ugasnimo absurd, vrnimo se v resnični svet. Resnični svet je onesnažen, zaradi česar trenutno mnogi trpijo velike in celo usodne posledice. Sodobni način življenja je takšen, da bomo le z izjemno veliko truda in časa prekinili različne vrste onesnaževanja. Prav zato smo se kot družba in civilizacija odločili, da nekatere občutljive kraje in ekosisteme zaščitimo in čim manj onesnažujemo. Eno od onesnaženj je tudi zvočno onesnaženje. Zdi se, da zvok nima takšnega vpliva kot na primer kakšni toksini, a sodobne raziskave kažejo drugačno sliko. Zvočno onesnaženje neugodno vpliva na srčno-žilne bolezni, viša pritisk, povzroča stres, gastritis, depresijo, anksioznost (pri ljudeh in živalih), agresivno vedenje in tako dalje. Močno in neugodno vpliva na vedenje živali. Še posebej slabo je, če do zvočnega onesnaženja prihaja na sicer mirnih in zakonsko zavarovanih območjih. V Sloveniji so to pogosto gore.

Rešitve nimam, saj večine opisanega ne smemo početi. Kar bi prepovedali, je že prepovedno. Policija ne more ujeti vsakogar na motorju za motokros ali med *nabijanjem* glasbe v Steni. Sistemsko gledano bi se verjetno lahko vzdržali organiziranja glasnih veselic v planinskem in gorskem okolju. Vse drugo je stvar naše odločitve. Pozivam nas, da večkrat prisluhnemo tišini in to omogočimo drugim. Ostanimo na pravi strani hrupa in tišine. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

ZDRAVILNE
RASTLINE

Tina Mele¹

Zdravilna prebivalka gora

Plahčica (*Alchemilla* spp.)

Ko se v planinah s hrepenečim srcem podaš vršcem naproti, ne hiti preveč. Kar hitro lahko namreč spregledaš pravi gorski zaklad, ki te čaka skorajda na vsakem koraku. V skalnih razpokah sredi gorskih trat in na pašnikih te čakajo pravi diamanti.

Marijin plašček, rosnica, hribja resa, sv. Valentina – vse to so lahko njena imena. Kapljice rose, diamantna svetlikajoča esenca, se pogosto še dolgo v dan zadržujejo v njenih nedrjih, v njenih plaščku podobnih listih. Že samo ta lep pogled je dovolj, da za hipec postojiš ob njej. A plahčica ti lahko nudi še veliko več. V Sloveniji raste skoraj 30 vrst plahčic in razlikovanje med vrstami je celo za strokovnjake zelo zahtevno. Vrste se med seboj pogosto križajo, prav vse vrste pa so uporabne in v zdravilne namene podobno uporabne, tako da to niti ni pomembno. Mehke spomladanske liste plahčic lahko uporabljamo v kulinarčne namene. Surovo plahčico si lahko popestrimo gorsko malico, jo uporabimo v solatah in namazih ali pa jo dodamo kuhanim jedem. Kasneje, ko so listi bolj razviti, postanejo trpegega okusa in niso več tako primerni za uživanje. Plahčica med drugim vsebuje veliko vitamina C, fosforja in čreslovin.

Plahčica se v ljudskem zdravilstvu najpogosteje omenja kot rastlina za zdravljenje ženskih težav. Naravnost blesti kot krepčilo za ženski reproduktivni sistem. Ta zel lajša prekomerne menstruacijske krvavitve (tudi ob prehodu v menopavzo), pomaga pri bolečih menstruacijah, odpravlja pretiran izcedek iz

¹ Dr. Tina Mele, doktorica veterinarske medicine, doktorica medicinskih znanosti, zeliščarka.

Uporabljamo jo lahko v obliki čaja, tinkture, oblog ali kot kopel.
Vir Erik Agar
(Getty images)

nožnice, koristna je pri miomih² in endometriozii,³ uravnava menstrualni ciklus ter spodbuja plodnost. Plahtica ima mnogo vrtilin tudi za kvaliteto poporodno nego, tako za splošno okrevanje po porodu kot tudi za bolj specifične težave. Zgodovinsko se je plahtica uporabljala pri poporodnih krvavitvah, vendar je to stanje lahko življenjsko ogrožajoče, zato je v takem primeru treba poiskati medicinsko pomoč.

Neka škotska zeliščarka je že v 18. stoletju opisala, da obloge plahtice (krpa, namočena v močan čaj) krepčilno delujejo na dojke in jim dajo večjo čvrstost tako po laktaciji (dojenju) kot pri normalnem staranju. Poleg odpravljanja omenjenih težav pa so v preteklosti plahtico uporabljali tudi za celjenje ran ter pri zdravljenju blagih nespecifičnih drisk.

Uradna znanost priznava uporabo plahtice le za zdravljenje nespecifičnih drisk in prebavnih težav. Kljub temu pa je iz rezultatov raziskav v laboratoriju mogoče sklepati tudi na njeno blagodejno delovanje pri celjenju ran ter pri bolečih menstruacijah, kar sovpada s tradicionalnimi zapisi.

Nabiranje

Plahtico nabiramo skozi celotno sezono od aprila do septembra. Mladi listi so uporabni predvsem v kuhinji, v zdravilne namene pa so plahtico tradicionalno nabirali med cvetenjem, vendar so z raziskavami ugotovili, da je kasneje v sezoni še bogatejša s tanini, ki delujejo krepčilno.

Uporaba

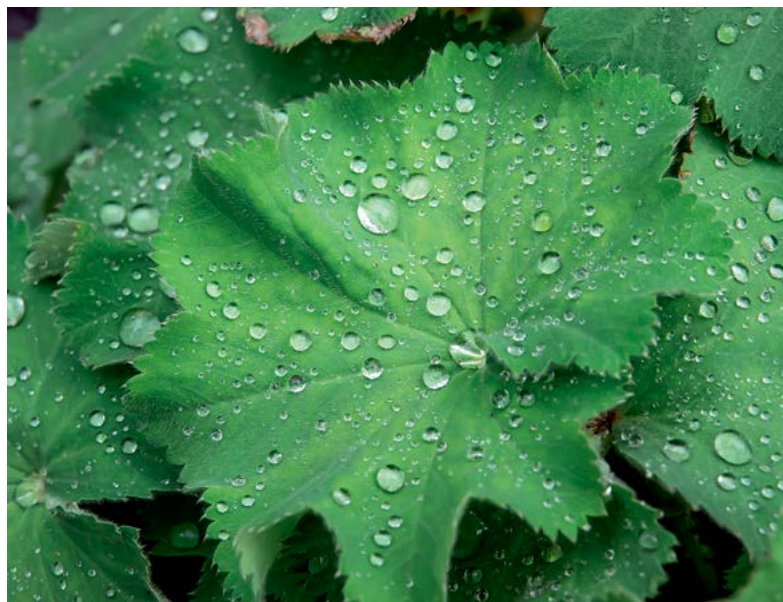
Uporabljamo jo lahko v obliki čaja, tinkture, oblog ali kot kopel. Čeprav je doziranje v zeliščarstvu zelo zahtevna naloga, na splošno velja za plahtico uživanje

5–15 g posušenih listov in cvetov na dan, če se uporablja v obliki čaja. Posušeno plahtico prelijemo z vrelo vodo in pokrito namakamo 10–15 minut. Tinkturo (alkoholni izvleček – zelišča, namočen v alkohol) pripravljamo iz sveže rastline v razmerju 1 : 2, in sicer 50 g drobno narezanih listov in cvetov plahtice namočimo v 100 ml alkohola. Namakamo 4 tedne v temnem prostoru pri sobni temperaturi in nato precedimo. Zaužijemo 3–5 ml tinkture 3 x na dan. Tinkturo dodamo v malo vode ali čaja ter spijemo.

Previdnostni ukrepi

Plahtica je načeloma varna za vse in ni poznanih omejitev pri njeni uporabi. Vsekakor pa se je v primeru zdravstvenih težav treba posvetovati z zdravnikom. Je pogosta rastlina v gorskem svetu in njeno zmerno nabiranje za lastno uporabo (izven zavarovanih območij seveda) ne predstavlja prevelikega posega v naravo. ●

Kapljice rose, ujete v plahtico
Vir Erik Agar
(Getty images)

² Benigni tumorji maternice iz mišičja in veziva.

³ Pojav tkiva z značilnostmi endometrija (sluznice maternice) zunaj maternične votline.

Franci Ekar

Centralni Kavkaz 1963

Ob 60-letnici jubileja alpinistične odprave

Dne 2. avgusta 1963 je v Sovjetsko zvezo v Centralni Kavkaz odpotovala Prva jugoslovanska alpinistična odprava, v kateri so bili sami Slovenci. Zato lahko zapišemo, da je bila to popolnoma slovenska alpinistična odprava.

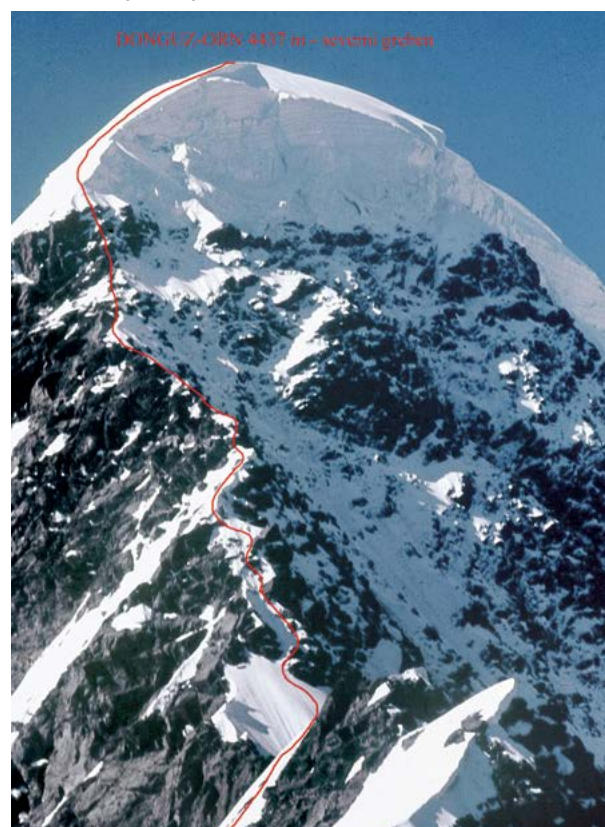
Odhod v gorovje Kavkaz je bil rezultat dobre diplomacije Planinske zveze Slovenije, ki ji je uspelo, da je sovjetska Športna federacija pristala na deset-člansko izmenjavo alpinistov.

Ekipa se je hitro oblikovala iz takratnih večinoma odličnih alpinistov z vodjo dr. Mihom Potočnikom, avtoriteto slovenskega planinstva in gorskega reše-

vanja, tudi vplivnim politikom. Člani odprave so se obvezali, da bodo aktivno sodelovali, ko bo v Slovenijo v okviru dogovorjene izmenjave prišlo deset ruskih alpinistov. Odprava je iz Ljubljane odpotovala z vlakom.

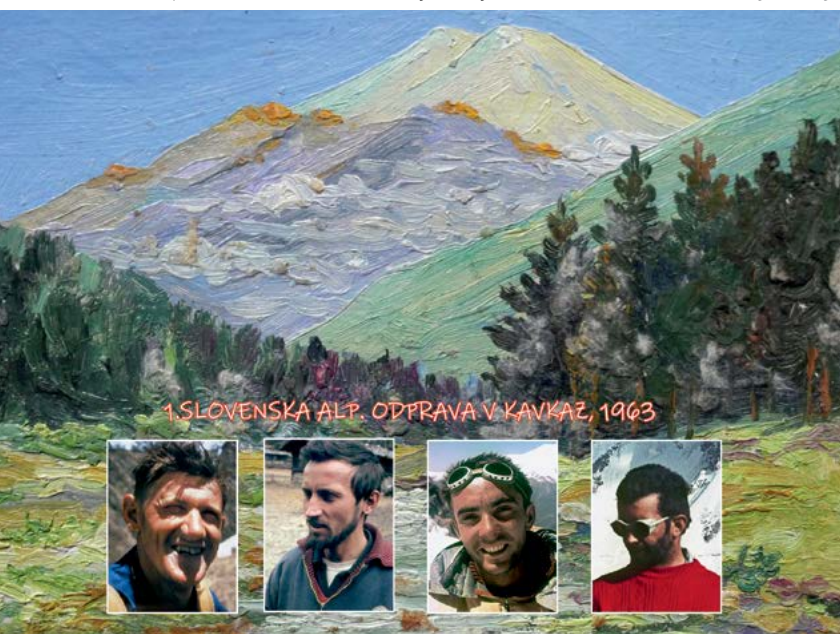
Dne 10. avgusta so vsi člani odprave po predpisanem ruskem programu uspešno izvedli kondicijsko-aklimatizacijski vzpon na Zahodni vrh Elbrusa. Rusi so zaznali, da imajo opraviti z moštvom kondicijsko in tehnično izoblikovanih alpinistov. Ko je ob sestopu z vrha 5633 metrov visokega Elbrusa četverica alpinistov – Mahkota, Juvan, Šteblaj in Ekar – "pobegnila" in se povzpela na kondicijsko zahteven vzhodni vrh Elbrusa, 5595 m, brez poprejšnje ruske odobritve in dovoljenja, so nas uradni ruski spremljevalci strogo opomnili, da predpisov ne smemo kršiti. Vendar so morali Sovjeti priznati, da slovenske skupine ne sestavljajo turistični avanturisti, temveč zreli, zaupanja vredni alpinisti, od katerih se da tudi kaj naučiti.

Vzpon po severni strani in grebenu na vrh Dongus Orna
Arhiv Francija Ekarja

Elbrus (2-4850-4417 m - severni greben)

Ti štirje člani (Mahkota, Juvan, Ekar in Šteblaj) so 10. 8. 1963 stali na obeh vrhovih Elbrusa. Za spomin so dobili v bazi narejene oljne slike Elbrusa. Arhiv Francija Ekarja

Ulu Kara Arhiv Francija Ekarja

Po vrnitvi z Elbrusa v bazni tabor smo se ponovno seznanili s tabornim redom in pravili "osvajanja" plezalnih smeri, z dokumenti – napotnicami, dovoljenji, s točnimi opisi in navodili, na katero goro in v kateri smeri se sme plezati ter do kdaj se je treba vrniti.

Navezi Ljubo Juvan in Ante Mahkota ter Peter Ščetin in Milan Valant sta bili določeni za plezanje v vzhodni steni Šelde. Njen vzhodni vrh, 4320 m, je najvišji v tej široki gori, ki jo imenujejo Predstraža lepotic, kraljice Užbe. Pod steno so bivakirali, naslednji dan še pred zoro vstopili v steno in priplezali na vrh ob 14. uri, to je 24 ur prej, kot so predvideli Rusi v svoji dokumentaciji. Spust z vrha je potekal tudi po vrveh, z vmesnim bivakom do Užbinega platoja, s katerega so se povzpeli še na vrh Pik Ščurovskega. Vsekakor jim je uspel težak, vrhunski vzpon v rekordnem času in z velikim presenečenjem nad rekordi presenetil sovjetsko vodstvo tabora.

Z enakim zanosom in hitrostjo sta omenjeni navezi opravili tudi vzpona po ostenjih, ozebnikih, stolpih in grebenih na štiritisočak Nakra Tau; na Dongus Zoun pa Franci Ekar, Peter Jamnik, Peter Keše in Alojz Šteblaj. Nekoliko lažji vzpon na Ulo Karo Tau, 4302 m, so opravili Franci Ekar, Peter Jamnik, Peter Keše, Miha Potočnik, Milan Valant in Jože Žvokelj.

Ekar in Valant sta do vrha Ule Kare Tau preplezala prvenstveno, okoli tristo metrov dolgo smer po strmem, zasneženem in ledenem ozebniku. Navezi Juvan-Mahkota in Ščetin-Šteblaj sta preplezala vzhodno steno Pika Svobodne Španije, 4200 m. Ker je slovenska odprava tudi zaradi odličnih vremen-

Lojz Šteblaj v Severnem ostenju Dongus Orna
Arhiv Francija Ekarja

*Vzpon na Baš Karo in prečenje po grebenih štiritisočakov
Baš kara- Gadil Leksyr Arhiv Francijaj Ekarja*

Greben Gadila s severne strani Arhiv Francija Ekarja

Po bivaku na vrhu Dogus Orna (Keše, Ekar, Jamnik) Arhiv Francija Ekarja

Voljna Španija,
na katero je
eden najbolj
zahtevnih
in nevarnih
vzponov
Arhiv
Francija Ekarja

Peter Jamnik, Lojz Šteblaj in Franci Ekar
Arhiv Francija Ekarja

skih razmer predčasno in nad pričakovanji v celoti uspešno uresničila alpinistični načrt, so jim gostitelji ponudili, da smejo izpeljati še vzpon na Dgantugan, 3991 m, III.-IV. težavnostne stopnje. Opravili so ga Ekar, Jamnik, Keše in Valant. Na vrhu se jim je odkril pogled na slikovite vrhove Baš Kara, 4241 m, Gadyla, 4120 m, Lekzysirja, 4100 m. To mogočno, dokaj zahtevno grebensko prečenje sta v rekordnem času, tudi

Ženska softshell jakna **HEATHER CANYON**
Ženska flis jakna **PARK VIEW**
Ženska majica **SUN TREK**
Ženske pohodne hlače **PEAK TO POINT**

Moška softshell jakna **PANTHER CREEK**
Moška flis jakna **TRIPLE CANYON**
Moška majica **ROCKAWAY RIVER**
Moške pohodne hlače **TRIPLE CANYON**

Ženska pohodniška obutev
TRAILSTORM WP 23

Moška pohodniška obutev
VAPOR VENT

Več informacij o artiklih na **WWW.HERVIS.SI**

Edina še živeča alpinista veterana, člana odprave 1963, Peter Ščetinin in Franci Ekar Arhiv Francija Ekarja

s številnimi vravnimi spusti, opravila Ekar in Valant. Pri tem sta porabila zadnje ledne in skalne kline. Vsi vzponi so bili v čistem alpskem slogu.

Odprava Kavkaz 1963, ki sta jo v največji meri financirala Občina Kranj in Izvršni svet Republike Slovenije, je utemeljila in odprla pot slovenskim alpinističnim odpravam po pravilu tako imenovanih izmenjav rusko-slovenskih alpinistov v tedanja sov-

jetska gorstva, tudi v Pamir. Odprava, ki je v 18 dneh dosegla 14 vrhov, je bila zaradi nadpovprečne uspešnosti odmevna tako v slovensko-jugoslovanskem kot tudi v ruskem medijskem prostoru.

Na ta jubilejni dogodek sta obudila spomine Peter Ščetinin in Franci Ekar, ki sta žal še edina živeča člana te alpinistične odprave.

Odpravo Kavkaz 1963 so sestavljali vodja dr. Miha Potočnik, Franci Ekar, Peter Jamnik, Ljubo Juvan, Peter Keše, Ante Mahkota, Peter Ščetinin, Alojz Šteblaj, Milan Valant in Jože Žvokelj.

Po predavanju Milana Valanta o odpravi PZS na Kavkaz leta 2014: Milan Valant, Tone Škarja, Franci Ekar Arhiv Francija Ekarja

Popoln obrok za vse hribolazce

VIR BELJAKOVIN
 LJAKOVIN
 JAKOVIN
 AKOVIN
 KOVIN
 KOVIN
 AKOVIN
 AKOVIN
 AKOVIN
 AKOVIN
 AKOVIN
 VIR BELJAKOVIN
 VIR BELJAKOVIN

Več o hribih, ribah in našem sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije, ulovite na povezavi!

Za dobro pot in dober tek v nahrbtnik spakirajte nove ribje solate Delamaris.

Zdenka Mihelič

Naj koči 2023 sta koči PD Preddvor

Deveta akcija PZS in Siola pod streho

Obiskovalci gora so v deveti sezoni akcije naj planinska koč PZS in medija Siol.net za zmagovalki okronali planinski postojanki PD Preddvor. Naj planinska koč 2023 je Planinska koč na Sv. Jakobu (961 m), naj visokogorska planinska koč 2023 pa Zavetišče v Hudičevem borštu (1328 m).

Oskrbnik Zavetišča v Hudičevem borštu Rajko Fende in oskrbnica Planinske koč na Sv. Jakobu Mojca Markun
Foto Ana Kovač/Siol.net

V akciji, ki je trajala od 31. maja do 5. septembra, je sodelovalo 152 planinskih koč. Letos sta prvič obe lovoriki odromali v isto planinsko društvo, v PD Preddvor. "Planinsko društvo Preddvor je po članstvu srednje veliko društvo in vesel sem, da tako uspešno upravljate dve planinski koči, za kar vam lahko izrečem veliko pohvalo. Kot je videti in čutiti, ste prava ekipa in ob takšni ekipi je jasno, da boste vztrajali tudi naprej. Znotraj planinske organizacije imamo veliko izzivov z iskanjem oskrbnikov, zato še enkrat iskrene čestitke, da ste našli način za dobro delo in zadovoljne obiskovalce, ki se radi vračajo," je ob predaji plaket društvu prizadevnim članom in oskrbnikoma zmagovalnih koč čestital podpredsednik Jože Bobovnik.

Akcija naj planinska koč promovira planinarjenje in spodbuja aktivno preživljanje prostega časa v naravi, varnejše obiskovanje gora, spodbuja pa tudi odgovorno ravnanje do gorskega sveta.

Ob zmagoviti novici je bil predsednik Aleš Drekonja izjemno navdušen: "Zelo smo se angažirali na obeh

kočah in obiskovalce povabili k sodelovanju, tudi ves kraj je dihal z nami. Delamo dobro in to se vidi navzven. Imamo urejene koč in ves čas vlagamo vanje – koč na Sv. Jakobu smo tudi s sredstvi z razpisa ministrstva povsem obnovili. Izpostavil bi še odlično sodelovanje z občino Preddvor in županom Rokom Roblekom. Odlikujejo nas pestra ponudba in prijazne cene. Poleti, ko je sicer pri nas mrtva sezona, saj gre večina v visokogorje, prihajajo turisti in se čudijo nizkim cenam. Pomembna je tudi dobra, kakovostna hrana; trudimo se na vseh področjih."

Zelo velik izziv je oskrbovanje. Za oskrbovanje Zavetišča v Hudičevem borštu jim kmet, sicer tudi prijatelj, pripelje robo kolikor je mogoče visoko, potem pa jo v krošnjah znosijo do koč. Tako pozimi oskrbujejo tudi koč na Jakobu. Njeno oskrbovanje je v kopnem delu leta ponovno spet malo lažje, ker je po lanskem požaru na Potoški planini, ko je bila cesta uničena zaradi tovornjakov, sedaj obnovljena in je koč normalno dostopna. "Obračamo se po vremenski napovedi in pred napovedanim sneženjem napolnimo zaloge na obeh kočah. V Borštu je pozimi plazovito in če je preveč snega, zavetišče preventivno zapremo, to je naša moralna odgovornost." Torej tudi pri oskrbniškem delu ne pozabijo postaviti varnost na prvo mesto.

Koč na Sv. Jakobu s široko ponudbo jedi in širnim razgledom

"Zdajle še ne vem, kaj mi pomeni naziv naj planinska koč," je vtise še zbiral Mojca Markun, oskrbnica Planinske koč na Sv. Jakobu, "zagotovo je to pohvala, da dobro delamo in da so to opazili tudi obiskovalci. Koči dajejo pečat res lep razgled, dobra hrana in prijazni ljudje. To je zame sanjska služba! Pa tudi dobre cene, marsikdo nam reče, da še v dolini nimajo takšnih. Imamo najboljšo kuharico, zato se lahko pohvalimo z vsem iz naše kuhinje. Obiskovalci imajo zelo radi ričet in domače štruklje, saj res stavimo na domačo hrano in sveže sestavine. Potem je tu še velik nabor od jote do palačink, vse leto pečenice z zeljem, pa klobase, imamo Jakobovo pito in Jakobovo pivo,

razne zavitke in za otroke kakšen posladek za trud, da so prišli do nas," je bila vesela oskrbnica. "Dodana vrednost je, da se dobro poznamo – dobro delujemo kot družina in skupaj tudi dobro delamo. To je nekaj najlepšega, takšne službe nima vsak," je poudarila oskrbnica Mojca. V času epidemije koronavirusa je ostala brez službe v gostinstvu, ponudila se je priložnost za oskrbniško delo in sta jo zgrabili skupaj s hčerko Leo, podpira pa ju tudi mož in oče, predsednik PD Preddvor. Koča stoji na razgledni točki na zahodnem grebenu Potoške gore zraven cerkve sv. Jakoba in je odprta vse dni razen ob ponedeljkih.

Zavetišče v Hudičevem borštu želi ponuditi tudi jedi

"Kot kaže, smo pravi, da nas imajo ljudje radi. Tisti, ki prihajajo, so zadovoljni, zagotovo ne bi bilo tako, če ne bi dobro delali. Urejamo okolico, vzdržujemo kočo, elektriko imamo prek električnih celic in pomembna pridobitev je nov hladilnik, ki smo ga prinesli do zavetišča, da bo pijača bolj ohlajena. Zdaj ponujamo le tople in hladne napitke ter prenočišča, da bo koča še bolj zaživela, pa si želimo, da bi lahko ponudili vsaj osnovno hrano za zunanje obiskovalce, kakšne klobase, zaseko. Ob koncu tedna ostanem v zavetišču in si nekaj skuham in če pride kdo lačen, mu tudi odstopim svoj krožnik, če nima svoje hrane," je pojasnil Rajko Fende, oskrbnik Zavetišča v Hudičevem borštu. Zavetišče, ki stoji na južnem pobočju Cjanovce, na spodnji strani Hudičevega boršta, ki je del gozdnega rezervata Zaplata, je odprt ob sobotah, nedeljah in praznikih, če vremenske razmere to omogočajo.

Letošnja sezona zmerno dobra

Planinske koče so uporabniki ocenjevali po treh kriterijih: urejenost, gostoljubje in ponudba. Oddanih je bilo več kot 22 tisoč glasov, glasovalo pa je skoraj 7900 različnih obiskovalcev. Naj planinske koče so se za zmagovalko na Sv. Jakobu uvrstile Koča na **Žavcarjevem** vrhu (PD Maribor - Matica) na drugo mesto, Planinski dom na Boču (PD Poljčane) na tretje, Lavričeva koča na Gradišču (PD Šentvid pri Stični) na četrto in Dom planincev v Logarski dolini (PD Celje - Matica) na peto mesto. Med visokogorskimi planinskimi kočami je bila drugouvrščena Kamniška koča na Kamniškem sedlu (PD Kamnik), Pogačnikov dom na Kriških podih (PD Radovljica) na tretjem, Dom na Komni (PD Ljubljana - Matica) na četrtem in Češka koča na Spodnjih Ravneh (PD Jezersko) na petem mestu.

Letošnjo poletno planinsko sezono je strokovni sodelavec PZS Dušan Prašnikar v splošnem ocenil kot zmerno dobro: "Obisk gora in planinskih koč je v veliki meri krojilo nestabilno vreme, posebno v prvi polovici poletne sezone. Stabilno vreme v septembru pa je idealno tudi še za obisk visokogorja, kjer so koče povečini odprte do konca septembra. Na območju Kamniško-Savinjskih Alp in Koroške, kjer je bilo zaradi poplav in nedostopnosti veliko koč zaprtih, je v tem času večina planinskih koč spet odprtih. Veseli smo, da je ponovno odprta Mozirska koča na Golteh, ki je v letu 2021 pogorela, zdaj pa na istem mestu stoji nova modernejša koča, njena lesena podoba daje vtis domačnosti, ki jo dopolnjujeta dobra ponudba in prijazno osebje. Glede odprtosti koč priporočamo, da predhodno preverite na spletni strani PZS." ●

PD Preddvor je prejelo plaketi za naj planinski koči 2023.
Foto Ana Kovač/Siol.net

Franci Horvat

Po požaru odprta nova Mozirska koča

Zaživela četrta Mozirska koča

Potem ko je 24. februarja 2021 zgorela že tretja, nedolgo predtem obnovljena Mozirska koča na Golteh (1356 m), že nova mozirska lepota samo po dobrih dveh letih od uničujočega požara znova nudi varno zavetje planincem in ostalim obiskovalcem gora.

Domačini iz Mozirja, predvsem krajan Šmihela pod Boskovcem s številnimi prijatelji ter z ekipo PD Mozirje pod vodstvom gradbenega odbora Boštjana Goličnika, so zavihali rokave, v tednu dni pospravili pogorišče, nato pa vložili več sto ur strokovnega in prostovoljnega dela v izgradnjo novega doma. Pripravili so tudi odlične načrte doma in preskrbeli investicije, pri čemer se je izka-

zala območna Upravna enota Mozirje, arhitektka in vodja projekta Darja Bezovnik Planovšek pa je s svojo strokovnostjo opravila veliko delo. Projekt in pomoč je podprla tudi PZS. Precej denarja se je zbralo iz zavarovanja pogorelega objekta, od PZS ter donatorjev KSL Ljubno in BSH Nazarje ter bližnjih občin Mozirje, Rečica ob Savinji, Velenje in Šoštanj; slednja občina je med lokalnimi skupnostmi prispevala največ. Zbrali so 110.000 evrov donacij, prispevala so še društva s prostovoljnimi akcijami, koncerti in udarniškim delom, pa tudi posamezni ljubitelji gora in planinci iz različnih krajev. Manj kot dve leti in pol po požaru, 23. julija, so kočo skupaj z okoli osemsto ljubitelji Mozirskih planin slovesno odprli in jo predali svojemu namenu. Številni gosti in govorniki so počastili odprte četrte Mozirske koče, predsednik PZS Jože Rovnan pa je med drugim dejal: "Zrasla je prelepa planinska vila, moderen, požarno kar najbolj varen objekt. Vsem domačinom in tu zbranim planincem želim, da bi tako imenitni dom pogosto uporabljali, zaposleni v njem pa imeli odlične delovne razmere."

Ni bilo prvič

Najvišji vrh Mozirskih planin je poraščeni Boskovec (1587 m). Z nekaj metrov nižjega Medvedjaka (1578 m) so enkratni razgledi predvsem proti osrednjim Kamniško-Savinjskim Alpam, Peci, Uršlji gori in drugim nižjim vrhovom. Vrhove Mozirskih planin je nekoč pokrival gozd, ki so ga v preteklosti močno izsekali ter uredili pašnike in planine. Obsežnost gozda pa je na vršini občutno zmanjšal gozdni požar leta 1950, ki je uničil gozd na južni strani Boskovca, prizaneseno pa ni bilo niti Mozirski planinski koči, ki je takrat pogorela. Do požara je prišlo, ko je vol padel v prepad, polili so ga z bencinom in sežgali. Močan veter je ogenj razširil, gozd je gorel več dni. Za ta požar sta bila kriva konjederec in pastir; slednji je dobil eno leto zapora, saj je zaradi njegove malomarnosti pogorelo okoli sto hektarjev gozda.

Sicer pa je bila prva koča postavljena že leta 1896. Zaradi izjemne priljubljenosti in velikega obiska je

Mozirska koča
tik pred požarom
leta 2021
Foto Franci Horvat

Ostanki po požaru Foto Franci Horvat

Nova Mozirska kočča
Foto Franci Horvat

nekajkrat spremenila svojo podobo. Koča je bila povečana leta 1920, leta 1942 je bila požgana, leta 1946 je bila zgrajena nova, sedanja je tako že četrta kočča.

Čudoviti in boleči spomini

Leta 1970 so nas osnovnošolce peljali na zaključni izlet na Mozirsko koččo. Takrat nam je razrednik demonstriral, kako se pravilno pleza. "Vedno s tremi opornimi točkami!" je bil jasen. Te besede so se me zelo dotaknile in čez čas sem zašel med alpiniste, kjer sem še danes. Z leti se je moja plezalna aktivnost nekoliko spremenila. Še vedno rad poplezam v kakšni lažji smeri, vendar sem se bolj osredotočil na gorsko fotografijo. Torej v Mozirski koči sem bil prvič leta 1970, pozneje pa sem jo obiskoval vsaj enkrat letno. V svojem arhivu sem našel digitalne fotografije iz leta 2006 in 2012. Zaradi težav z zunanjim diskom pa se je izgubilo kar nekaj pomembnih posnetkov.

S kolegom sva Mozirsko koččo obiskala 4. februarja 2021, ko je kazala prenovljeno podobo. Slabe tri tedne zatem, 24. februarja, me je vest, da je kočča pogorela, močno pretresla, saj so bili še sveži spomini na pogoreli koči na Korošici in Okrešlju zelo boleči. Na pogorišču na Golteh, do katerega sem se podal čez štiri dni, se je še vedno nekoliko kadilo. Videl sem, da je bilo uničenje žal popolno. Večkrat sem se še podal tja gor in spremljal gradnjo nove kočče, ki je rasla izjemno hitro – kot rastejo gobe po dežju. 23. julija letos sem izvedel, da so Mozirsko koččo ponovno odprli. Zaradi turbulentnega vremena v tem času je bilo z obiskom treba nekoliko počakati. Prekrasna možnost se mi je ponudila že 28. julija, ko sva z ženo obiskala Braslovško jezero, kjer so bili odlični svetlobni pogoji za fotografiranje in jih je bilo treba izkoristiti. Skočila sva

domov se prebleč, nato pa sva se odpeljala do Alpskega vrta na Golteh, kakor se to območje imenuje.

Novi biser

Nova Mozirska kočča je pravi biser sredogorja v Sloveniji. Oblečena je v macesnov les, kar daje stavbi enkraten videz. Tudi notranjost, ki je prav tako vsa v lesu, nič ne zaostaja. Lončena peč v jedilnici je, vsaj zame, kot češnja na torti. Oskrbnica priljubljene postojanke je simpatična Alenka Vetrih, ki je to delo opravlja že v stari koči. Najprej sem stavbo fotografiral od zunaj, nato še od znotraj, na koncu se mi je v objektiv nasmehnila še oskrbnica. Ko je bilo delo opravljeno, sva naročila ajdove žgance in gobovo juho, za posladek pa sva izbrala orehove štruklje. Slastne dobrote so kmalu izginile s krožnikov. Preden sva zapustila Mozirske planine, sva si pogledala še bližnji hotel, ki je prav tako lepo vzdrževan. Domov sva prišla kot prerojena. Zato pravim, da so najlepše spontane poti, ki niso načrtovane, podobno kot pri fotografiji. ●

Jedilnica
Foto Franci Horvat

Teja Školč

Kjer tišina (še) ne šepeta

Zadnje čase v medijih pogosto zasledimo izpovedi žensk, ki so se opogumile in javno spregovorile o izkušnji spolnega nadlegovanja ali nasilja. Kot so ugotovili v vseevropski raziskavi, je spolno nadlegovanje splošno razširjena in pogosta izkušnja številnih žensk v Evropski uniji. Z njim se je vsaj enkrat srečala vsaka druga ženska nad petnajstim letom starosti. Spolno nadlegovanje je zelo širok pojem, ki sega od fizičnih oblik, verbalnih dejanj do neverbalnih oblik. Tako moški kot ženske so lahko bodisi žrtve bodisi storilci, vendar je dejstvo, da je pretežni del žrtv ženskega spola. Pri spolnem nadlegovanju pogosto igra ključno vlogo pozicija moči in nadvlade.

Ob tem se zvedavi osebi skoraj samo po sebi postavi vprašanje, ali lovke spolnega nadlegovanja sežejo tudi do gora, med planince in plezalce, ali pa druženje visoko nad dolinami ostaja v okviru nedolžnega spogledovanja in kakšnega *dobacivanja*, kakor je na tovrstno vprašanje odgovoril eden od kolegov. Ameriška raziskava na to temo je pokazala, da so razmere v plezalski skupnosti v precejšnji meri odsev razmer v družbi. Po podatkih spletne ankete, v kateri je leta 2018 sodelovalo več kot pet tisoč tristo plezalcev iz več kot šestdeset držav in ki so jih objavili v ameriški plezalski reviji *Alpinist*,² se je s spolnim nadlegovanjem srečalo 16 odstotkov plezalcev in 47 odstotkov plezalk. Pri tem je treba poudariti, da je bila zastopanost spolov pri izpolnjevanju ankete približno uravnotežena, da se je večina sodelujočih označila za dvoranske oziroma športne plezalce ter da je bilo skoraj 70 odstotkov odgovarjajočih iz Združenih držav Amerike. Med neželenimi dejanji je tako pri moških kot pri ženskah prevladovalo besedno nadlegovanje, neželjeno dotikanje in zasledovanje. Neprimerno razkazovanje so v večjem deležu doživeli moški. Manj kot pet odstotkov oseb obeh spolov je izkusilo tudi spolni napad.

V času mojega klatenja po stenah na to temo nisem ujela niti šepeta. Morda se dandanašnje generacije o tem pogovarjajo malo bolj na glas, a tega ne vem, saj sem iztirila iz plezalske orbite. Zato lahko izhajam le iz lastnih izkušenj.

V alpinistično šolo sem se vpisala mlada, slabi dve leti oddaljena od polnoletnosti. Skoraj sto *gušterjev* se nas je tisto leto drenjalo na predavanjih. Gneča je bila tudi v preddverju alpinistične sobe, kjer so se zbrali stari alpinistični mački in mlajši mucki, ki so prišli pokukat, kakšna je tečajniška bera. Tako je pač bilo na tistih *ferajnih*, ki so organizirali šole – v začetku oktobra so običajno beležili povečan obisk na sestankih, ker so si fantje prišli ogledat nove tečajnice. Morda si je tudi kakšna alpinistična mačka ogledovala tečajnike, ampak ker je bilo žensk med izkušenimi *ferajnovci*

neprimerno manj kot moških, so gnečo povzročali v glavnem ti.

Z mojo mladostjo vstric je korakal zelo naiven pogled na svet. Danes se zahihitam v brk, ko se spomnim ogorčenja, ki me je preplavilo, ko me je na zabavi po uspešno opravljenih izpitih za pripravnike vodja šole pod vplivom maliganov zelo neposredno seznanil z javno skrivnostjo: "Ne delaj si utvar, večina teh tipov, ki sodelujejo pri alpinistični šoli, to počne samo zato, ker iščejo priložnost, kam ga bodo lahko namočili!" Morda je bila ta njegova izjava dobronamerno opozorilo, ki pa si ga nisem vzela kaj dosti k srcu – saj mentorju preprosto nisem verjela.

¹ Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava - rezultati na kratko. Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2014.

² <http://www.alpinist.com/doc/web18c/wfeature-shsa-survey-results>.

V naslednjih letih sem se znašla v marsikateri situaciji, ki bi si jo moji alpinistični kolegi lahko razlagali narobe in izkoristili priložnost – pa je niso. No, vsaj v veliki večini ne. Tisti pa, ki so sklepali napačno in poskusili srečo, so se ob nalitju čistega vina kavalirsko umaknili. Tako ne v svojih najranljivejših letih ne pozneje, ko sem zlezla po alpinistični lestvici na višje kline, nisem imela nobene hudo neprijetne izkušnje s plezalskimi kolegi. (Če odmislim predloge za znižanje ocene kakšne smeri, ki sem jo zmogla preplezati prosto – to me je seveda razjezilo ter mi podžgalo trmo in za-grizenost, toda resnejših posledic na duševnem zdravju mi vendarle ni pustilo.)

A ljudje smo različni in tisto, kar sem sama spustila skozi eno uho noter in skozi drugo ven, bi morda kakšna druga duša dojela popolnoma drugače. Mogoče sta že tisti znani predelani slogan, da "GRS pomaga vsem, ki so potrebne", ali pa po(ne)srečen oglas za alpinistični odsek "kjer vsaka poka najde klin", nekaj, ob čemer ena plezalka s pomilovalnim pogledom zavije z očmi in odmahne z roko, druga pa skoči do stropa in razpravlja o spolnem nadlegovanju. Gre torej za zelo občutljivo in izmuzljivo temo, saj zelo različno dojemamo, kaj sodi med spolno nadlegovanje, kar je odraz prevladujočih družbenih in kulturnih vrednot ter stališč o vlogi spolov in primerni komunikaciji med njima.

Vsi, ki zahajamo v gorski svet, vemo, da so gore okolje, ki zbližuje, plezanje pa aktivnost, ki nas izjemno poveže. Zato ni nič neobičajnega, da se pogosto rodijo simpatije – ali zbudijo prvinski nagoni, kakor hočete. Če je kemija obojestranska, se zgodi romantika, če ne, pa – kaj? Pravočasno obrzdan neuspeli poskus približevanja ali grobo poseganje v intimo posameznika/-ce? Če bi livade in balvani pod stenami, pa police, lope in votline v stenah govorili, bi morda slišali zanimive zgodbe. Kdo ve, kaj bi povedale tečajnice in tečajniki o prenočevanjih pod milim nebom ali v bivakih pod steno, pa o "nenačrtovanih" bivakih v steni. Kaj bi povedali o kavalirstvu izkušnejših kolegov in kolegic, ki so jim ponudili mentorstvo? Kaj bi dejali alpinisti in alpinistke o deljenju iste vrvi, o sobivanju na odpravah?

Upam, da se ne motim, če rečem, da ima alpinistična srenja kljub temu, da v vsakem okolju najdemo posameznike vseh mogočih vrednot, prepričan in vedenj, vendarle "zdravo" jedro. Upam, da kljub znani krilatitici, da nad tisoč metri nadmorske višine ni greha, in pregovorno radoživi naravi alpinistov ni veliko takih plezalk in plezalcev, ki bi imeli slabo izkušnjo z vidika spolne nedotakljivosti. Če se to nikoli ni zgodilo meni, še ne pomeni, da se take stvari med plezalci ne dogajajo. Ne nazadnje upam, da mi morebitna raziskava omenjenega splošnega družbenega pojava v plezalski skupnosti ne bi snela rožnatih očal. ●

Gore so okolje, ki zbližuje, plezanje pa aktivnost, ki nas izjemno poveže. Zato se pogosto rodijo simpatije.
Risba Lorella Fermo

Zaključek poletja je prinesel kar nekaj lepega in predvidljivega vremena ter s tem dobre razmere za plezanje v velikih stenah. Plezalci so preplezali nekaj zahtevnih prvenstvenih smeri in tudi ponovili nekatere najzahtevnejše smeri pri nas.

Prvenstvene

Marko Volk, Žiga Rojs in Samo Supin so pri Matkovem oknu preplezali novo 200-metrsko smer. Smer sta predhodno tehnično preplezala Marko in Žiga, vsi trije pa so nato opravili prosti vzpon. Težave konstantno segajo do V+. Detajl smeri je krušljiva previsna plošča, ki preide v žleb, težavnost so ocenili s VII. Novo smer so poimenovali **Uvid resnice** (VII/V+, 200 m), ponavljavcem priporočajo set metuljev in nekaj klinov. Po mnenju avtorjev je smer primerena za ljubitelje samote in neokrnjene narave, kar omenjeni avtorji zagotovo so, saj vseskozi poročajo o novih odkritjih v manj znanih stenah na njihovem koncu. Možnosti za odkrivanje novih, lepih in zahtevnih prehodov še ni zmanjkalo niti v vsem znani Ojstrici. V njeni vzhodni steni sta Samo in Žiga preplezala novo smer v menda zelo kompaktni skali,

ki spominja na pakleniško. Novo smer sta poimenovala **Stopinje angelov** (VI/V, IV, 300 m), kar verjetno pove še nekaj več o njunem doživljanju smeri. Lepoto stene sta pohvalila in jo po zanimivosti postavila ob bok večji severni sosedi. V obeh najdemo zahtevne moderne smeri v dobri skali, ki še nimajo veliko ponovitev. Plezala sta tri ure. Novice prihajajo tudi iz severne stene Škarij. Patricija Verdev in Robert Skumavc sta zamisel za novo smer dobila potem, ko sta hotela najti alternativo mokremu prvemu načrtu. Nova smer poteka v desnem delu severne stene Škarij. Poimenovala sta jo **Šepet vetra** (V-/IV, 200 m).

Preselimo se v Julijske Alpe, kjer so bile v Kriškem robu v zadnjih tednih poletja preplezane štiri prvenstvene smeri. Severna stena Kriškega roba predstavlja podaljšek Razorjeve stene in leži v zatrepu Krnice. Skozi desetletja je bila večkrat obiskana, plezalci so predvsem iskali prvenstvene smeri, medtem ko je število ponovitev smeri še danes nizko. Večkrat je svoj poligon tam našel Franček Knez, ki je plezal sam ali z različnimi soplezalci. Nove smeri je plezal tako navzgor kot v sestopu. Družbo mu je kdaj delal tudi Silvo Karo, ki je letos ponovno obiskal omenjeno steno. Z Alino Ledinek je 26. avgusta preplezal prvenstveno smer v levem delu stene. Tam sta najprej plezala po stebru desno od

izrazitega žlamborja in se više se priključila izraziti zjadi, ki se vleče do vrha stene. Po njej se ob deževjih spuščajo slapovi vode in jo čistijo odvečnega materiala, zato je skala v njej odlična. Smer sta poimenovala **Ognjeni krst** (VI/V, 450 m). Za seboj sta pustila en klin, prva ponavljavca iz AO Železničar nekaj dni pozneje pa še dva. Naslednika sta pohvalila skalo in okolje, v katerem je stena, tako da bo verjetno v prihodnje postala priljubljen cilj za ljubitelje samote. Dve uri dostopa in neopremljenost bosta zagotovo poskrbela, da ne bo gneče. Vzporedno z Alino in Silvom sta istega dne plezala Gregor Šegel in Lara Nikolič. Začela sta plezati v območju Frančkove smeri Totem, se nekoliko više odcepila proti desni in se pod robom stene ponovno priključila Totemu. Smer sta poimenovala **Prvi program** (V+/IV-V, 320 m). Tudi tam je skala kakovostna in po šestih urah sta stala na robu stene. O ponovitvah za zdaj še ni nič znanega. Kot pomoč morebitnim ponavljavcem Frančkovih smeri v tej steni je treba omeniti, da je smer Totem Franček ocenil s III+. Gregor in Lara sta po danes uveljavljenem ocenjevalnem sistemu v območju njegove smeri našla težave do pete stopnje. Alino Ledinek je stena tako navdušila, da se je kmalu vrnila.

*V smeri Stopinje angelov
Foto Samo Supin*

*Uvid resnice
v divjem in
neokrnjenem
svetu
Foto Marko Volk*

*Prvenstvena Medusa
v Lešarjevi peči
Foto Erik Pavusa*

Z Anjo Petek sta preplezali novo smer med prej omenjenima linijama. Gre za najzahtevnejšo od novonastalih smeri. Poimenovali sta jo **Just bite it** (VII/V–VI, 450 m). V steni je menda nastala še ena nova smer, o kateri še ni podatkov.

Na drugi strani grebena, kjer je dolina Mlinarica, je tudi bilo nekaj raziskovanja. Nova smer je bila preplezana v steni Lešarjeve peči, ki jo v zadnjih letih plezalci pogosto obiščejo. 12. septembra sta tam plezala Jan Ferjančič in Erik Pavusa in levo od smeri Mož al' cifra preplezala prvenstveno **Meduso** (V/IV, 550 m). Kakovost skale je menda odlična, kar drži tudi za nekatere druge smeri v omenjeni steni.

Nekaj več obiska ima v zadnjih letih tudi južna stena Prisojnika. Tam je na začetku septembra nastala lepa zahtevna smer v monolitni skali. 3. septembra sta jo preplezala Jakob Skvarča in Jan Rupnik (Akademski AO), ki sta jo pred tem obiskala trikrat. Prvič jima je zmanjkalo časa zaradi službe, drugič ju je zdelala vročina, v tretje pa sta imela časa dovolj in tudi vreme je sodelovalo. Smer sta poimenovala **Impeesa**

(VII+, 110 m). Sidrišča sta opremila s svedrovci, za vmesno varovanje pa je treba vsaj deloma poskrbeti s sprotnim nameščanjem varovanja. Avtorja priporočata razširjen set metuljev. Spust poteka po smeri, saj so sidrišča urejena tudi za spust.

Ponovitve

Ne le prvenstvene, tudi ponovitve so bile zanimive v zadnjih tednih poletja. V severni steni Triglava je Bor Levičnik dokončal svojo zamišljeno trilogijo. Želel je namreč preplezati tri zanj najtežje smeri v Steni. Izbral si je **Raz Sfinge** (IX/IX+, 280 m), **Korenino** (VIII+/VII, 1000 m) in **Ulino smer** (IX/VII–VIII, 1000 m). Prvo je izbral zaradi najtežjega prosto preplezljivega mesta, ki je testni kamen za športnoplezalno dobro natrenirane alpiniste. Še nekaj več od alpinista zahteva Korenina, ki jo je Bor izbral zaradi kočljivega plezanja v slabi skali in skope opremljenosti, kar daje smeri zelo resen pridih. Velja omeniti, da je smer leta 1992 dokončal Franček Knez z Danijem Tičem. Na prvo ponovitev je nato čakala dobrih enaindvajset let, ko sta jo ponovila Andrej Grmovšek in Luka Lindič. Celotna smer premore manj kot deset že zabitih klinov. Ulino smer je izbral zaradi konstantne težavnosti, saj premore

največje število zahtevnih raztežajev med vsemi smermi v Triglavski steni. Verjetno gre za fizično najzahtevnejšo smer v Steni in predstavlja pravi plezalni maraton. Ulino smer so v preteklosti ponovili Andrej Grmovšek in Nejc Pozvek, Luka Lindič in Ines Papert ter Luka Stražar in Jernej Kruder, prva pa sta jo leta 2011 preplezala Tomaž Jakofčič in Tina di Batista ter posvetila hčerki Uli. Zaradi dolžine in težavnosti, ki je enakomerno porazdeljena čez celotno smer, je še nikomur ni uspelo ponoviti v enem dnevu. Zagotovo bo to izziv za prihodnje sezone ali celo prihodnje generacije. Bor je Korenino preplezal skupaj z Jernejem Kruderjem v sedemnajstih urah, Ulino smer pa je preplezal 23. in 24. avgusta z Blažem Karnerjem. Plezanja je bilo kar za enaindvajset ur. Poleg težavnega plezanja je Bor izpostavil še težavno vlačenje nahrbtnika z bivak opremo, hrano in sedmimi litri vode čez celotno steno.

V Steni je bila ponovljena tudi smer **Na drugi strani časa** (VIII, 350 m), ki sta jo preplezala Luka Stražar in Georg Fieger. Tudi ta smer le redkim alpinistom dovoli splezati do vrha. Še posebej je odbijajoč tretji raztežaj, kjer je marsikateri snubec obupal. Komur dovoli čezenj, ta dobi za nagrado lepo plezanje v kompaktni

*Medusa je ujela
Erika in Jana.
Foto Jan Ferjančič*

skali. Slednja, kot je nekoč zapisal avtor smeri Tomaž Jakofčič, spominja na skalo v južni steni Marmolade. Pojdimo do še ene naše velike stene, ki opazovalcu iz doline nudi podobno osupljiv prizor kot stena nad Vrati, to je Loška stena. Po značilnostih se steni seveda razlikujeta, opazovalec namreč v Loški steni že takoj opazi nekaj več zelene barve, kar v poletnem času pomeni neugodnost za plezalce. Če k temu dodamo še neudoben sestop in za marsikatero smer tudi dostop, je to pravi recept za slabo obiskanost. Večina smeri v Loški steni ima manj kot pet ponovitev, zato je pravo presenečenje, ko pridejo novice o vzponu v njej, in to celo poleti. V drugi polovici avgusta sta Žiga Rozman in Alijana Kavčič ponovila **Novogoriško smer** (V+/IV, 1100 m) v Bricejku. Smer sta prva preplezala brata Podgornik leta 1981 v dveh dneh. Vsega vajena brata sta morala takrat na bivaku prenašati mrzel jesenski dež, ki ju je nato spremljal vse do roba stene. Drugo ponovitev smeri sta sedem let pozneje opravila Ivan Rejc in Viktor Golja v enem dnevu. Letošnja druga ponavljalca Žiga in Alijana sta prav tako kot avtorja plezala dva dni. Žiga se je nekaj dni pozneje vrnil in smer še enkrat preplezal skupaj z Markom Prezljem. Vzpon sta opravila v enem dnevu, in sicer v dvanajstih urah. Navkljub zelenju v steni je Žiga skalo pohvalil. Po mnenju ponavljalcev bi ocena smeri po današnjih standardih ocenjevanja lahko znašala VI-/V, 1100 m.

Vrh Krnice se markantno dviga nad Bovško kotlino, ob pogledu iz Loške Koritnice pa se njena severozahodna stena kar nekoliko sramežljivo skriva tam na koncu doline. V njej sta 2. avgusta plezala Sebastjan Domenih in Gašper Čopi. Preplezala sta smer **Beli labodi** (VI-, IV-V, 450 m). Gre za drugo ponovitev smeri, katere originalni potek ni prav jasen. Skala v steni je večinoma dobra. V Planji nad Mlinarico sta Gašper Pintar in Ana Baumgartner ponovila smer **Divja jaga** (VII-/V-VI, 200 m). Gre za drugo znano ponovitev smeri, ki sta jo leta 2016 prva preplezala Gorazd Pipenbaher in Silvo Karo.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

Marko Prezelj dobitnik nagrade Paula Preussa

Vrhunskemu alpinistu Marku Prezljju so 23. septembra 2023 v Messnerjevem muzeju Sigmundskron pri Bolzanu kot prvemu Slovincu podelili prestižno nagrado alpinista Paula Preussa, ki jo od leta 2013 podeljuje Mednarodna družba Paula Preussa. Namenjena je alpinistom, ki niso zasloveli le z izjemnimi dosežki v gorah, ampak gojijo tudi plezalno filozofijo Paula Preussa, ki zagovarja prosto plezanje brez tehničnih pripomočkov tudi v izjemno težavnih vzponih. Na svečani podelitvi je bil prisoten Reinhold Messner, ki je leta 2013 postal prvi alpinist s tem priznanjem. Messner, ki je častni predsednik Mednarodne družbe Paul Preuss, je ob svečanem nagovoru med drugim poudaril, da je slovenski alpinizem v zadnjih 40 letih v samem svetovnem vrhu. Dotaknil se je alpinizma v današnjem času, povedal je tudi svoje mnenje o t. i. dvoranskem plezanju. Podelitev Preussove nagrade je potekala v prijateljskem, alpinistično špartanskem vzdušju v slikovitem grajskem okolju. Slovesnosti so se udeležili skoraj vsi povabljeni, mednarodne alpinistične zvezde, ugledni planinski delavci, dopisniki ... Lahko smo ponosni, ker sta letos kar dva

Z leve: predsednik mednarodne družbe Paul Preuss, voditelj prireditve Gebhard Bendler, Marko Prezelj, zdravnica iz Tirolske Laura Tifenthaler, 26-letna vrhunska alpinistka, gorska reševalka in odpravarka, ki je za delo z mladimi prejela donatorsko priznanje. Foto Franc Ekar

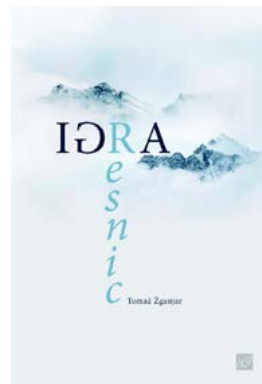

Slovenca prejela prestižno mednarodno priznanje za svoje dosežke.

Franci Ekar

LITERATURA

Tomaž Žganjar: Igra resnic. Celjska Mohorjeva družba, Celje, 2023. 256 str., 25 EUR.

Leta 2020 sem v aprilski številki v rubriki Literatura¹ zapisal, da se veselim izida nove knjige Tomaža Žganjarja, ki jo je takrat napovedal in smo jo letos tudi dočakali. Priznam, da sem novo knjigo prebral na mah, v enem popoldnevu, kar je presenetilo tudi avtorja, tudi pravega knjižnega molja, kot je sebe opisal v knjigi. To je avtorjeva druga knjiga po kriminalki *Koridor*, ki jo je leta 2019 izdal v samozaložbi. Roman *Igra resnic* je postavljen v sedemdeseta in osemdeseta leta prejšnjega stoletja v čas nekdanje države Jugoslavije. Večina ma se dogaja v Argentini, kamor se

¹ PV, 4/2020, str. 73-74.

na odpravo na Aconcagua odpravi-
jo štirje člani Alpinističnega odseka
Ljubljana - Matica, trije fantje in eno
dekle. Vzpon se dramatično zaplete,
a tudi razplete, vendar je ta zgodba
le okvir romana; v ospredju je tem-
atika odraščanja mladega izobra-
ženca, vzgojenega v socialističnem
duhu tedanje države in prepričanega
v njegov prav. Ko se ta prepričanja
soočijo z izseljenci, ki mlade sprej-
mejo z vsemi častmi in prijaznostjo
in kjer se seznanjajo tudi z drugo platjo
medalje povojnega dogajanja, se
v precejšnji meri porušijo temelji do-
tedanjih predstav. To pri fantu seveda
izzove vrsto težav, tudi tesnob in
dvomov, vse skupaj pa začini še in-
tenzivna ljubezenska zgodba, ki je
že vnaprej postavljena pod vprašaj.
Takole pravi: "Občutek imam, da se je
v Argentini zaključilo eno od mojih ži-
vljenjskih obdobij. Ne mislim, da sem
postal pametnejši ali da sem napre-
doval v nekakšnih življenjskih spozna-
njih na neki imaginarni lestvici znanja,
duhovnosti in zavesti. Ne. Le nikoli več
ne bom tako prepričano in navduše-
no verjel v neko zgodbo o poštenju, o
dobri državi, o črno-belem in prepro-

stem svetu, dobrem in slabem. Nikoli
več ne bom tako slepo verjel, kot sem
verjel nekoč, ko sem bil mlajši in bolj
naiven. Takrat smo bili mi tukaj in
zdaj. Bili smo močni, najmočnejši. Nič
drucega nas ni zanimalo. Ves svet je
bil naš."

Treba je priznati, da avtorju jezik
teče kot namazan in mojstrsko vodi
zgodbo do konca. Tisti malce starej-
ši se boste v zgodbi gotovo našli in
morda prepoznali tudi kakšen znani
lik, pa čeprav se vsi nismo zbirali
v starem Riu ali bili člani Maticice.
Takrat se je pač tako hodilo v hribe,
kot je opisano, na primer s starim av-
tobusom krpanom. Danes je to le še
spomin. Spomin pa so tudi takratni
časi, ki so bili vse kaj drugega, kot so
današnji. A tako pač je, vse se spre-
minja. Danes so pred mladimi novi,
drugačni izzivi. Tudi oblike gorniš-
tva in plezanja so drugačne. Tokrat z vese-
ljem napovem novo Tomaževno knjigo,
pravo gorniško, ki bo izšla predvidoma
pri Planinski založbi naslednje leto.
Tudi te nove knjige se že veselimo, saj
je izvirna in bo nedvomno popestrila
našo gorniško literaturo!

Vladimir Habjan

Planinski utrinki 2023. Št. 37.
Glasilo Planinskega društva Brežice,
Brežice. 56 str., brezplačno.

Tu in tam v uredništvo najdejo pot
posamična društvena glasila, med
katerimi nekatera dosegajo zavidljivo
kakovost. Vse je seveda odvisno od
tistih, ki se teh publikacij lotevajo in jih
pripeljejo do izida. Treba je vedeti, da
priprava takšnih izdaj ni mačji kašelj,
ne le da gre za veliko dela, pač pa je
potrebna tudi kar precej znanja. Pa
seveda časa, ki ga pri prostovoljnem
delu v planinskem društvu vedno pri-
manjkuje. Med bolj kakovostna glasila
nedvomno sodijo *Planinski utrinki*, ki
ga za planinsko društvo Brežice od

Izbrano iz programa 2023 založbe UMco

UMco knjigarno www.bukla.si

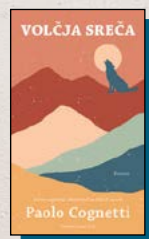
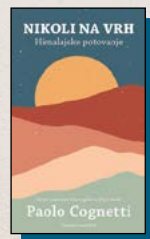

Janja Vidmar: trilogija **KORAKI** ► na voljo v kompletu na www.bukla.si
NITI KORAKA VEČ V KORAKU Z VOLKOM KORAKI DVOJINE
Priznana pisateljica Janja Vidmar (1962) je s tridelnim potopisnim romaneskim ciklom
ustvarila svoj daleč najambicioznejši knjižni projekt, ki je nekaj posebnega tudi v slovenski
leposlovni literaturi nasploh.

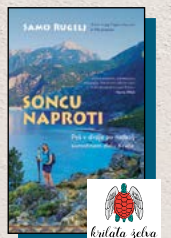
Paolo Cognetti – paket treh knjig ► na voljo v kompletu na www.bukla.si

DIVJI DEČEK NIKOLI NA VRH VOLČJA SREČA

Paolo Cognetti (1978), po rodu Milančan, je trenutno najvidnejši predstavnik mlajše generacije
italijanskih besednih umetnikov. S pisanjem se vedno znova vrača v hribe.

NOVO!

Samo Rugelj
SONCU NAPROTI:
Peš v dvoje po
najbolj samotnem
delu Krete;
Literarna nagrada
za najboljši
slovenski potopis
(knjižno objavljen
v letu 2022).

Samo Rugelj **SAMO MOČNI PREŽIVIO**
Roman o očetu in sinu ter cestnem potovanju
v ameriško divjino, ki ju usodno zaznamuje.

NOVO!

Nastassja Martin
VERJETI V ZVERI
Mjedka, izraz ljudstva
Kamčatke, označuje ljudi, ki
so preživeli napad medveda in
tako obstali v stanju vmesnega
med živaljo in človekom.

Sylvain Tesson je francoski pisatelj in svetovni
popotnik, poznan je po vrsti nenavadnih odprav,
ki služijo kot osnova za njegove knjige.

Sylvain Tesson
NA ČRNH POTEH SNEŽNI LEOPARD

Naročila sprejemamo: • 01/520 18 39 • na spletni strani www.bukla.si • Knjige založbe UMco so na voljo tudi v vseh bolj založenih knjigarnah.

leta 2003 ureja Milena Jesenko (v letu 2022 je prejela spominsko plaketo ob svojem 80. življenjskem jubileju). V uvodniku letošnje februarске številke urednica piše tudi o kulturi. Takole pravi: "Pomembna vrednota planinstva je tudi kultura, vsakršna. V tej številki želimo posebej opozoriti na branje. S tem namenom smo medse povabili urednika *Planinskega vestnika*, imenitne revije Planinske zveze Slovenije. Ki pa nima toliko naročnikov, kot bi si jih zaslužila. Narava nas s svojo lepoto vedno znova presunja. Tako nastajajo izjemna knjižna dela za vse, ki se damo presuniti, ki z vsem svojim bistvom začutimo lepoto narave, lepoto pisane besede. Planinstvo je neverjetno močno povezano s knjigo, fotografijo, filmom ... V reportaži Brati gore pišemo nekaj o tem. Dober planinski vodnik ne pozabi ob pripravi ture opomniti tudi na spomenik ob poti, zanimiv cvet, povedati legendo, izbrskati zgodovinsko dejstvo in tako v nas spodbujati sposobnost 'presunjenja'. Vsaka tura je lahko biser, če le ne hlastamo samo za čim hitrejšim prihodom na vrh."

Predsednica društva Anica Hribar v svojem odličnem, celovitem in dramatičnem uvodu v poročilo o današnjem stanju sveta pravi med drugim takole: "Se bomo zmogli samo-omejiti, da bomo ohranili ta naš Čudoviti planet? Planinci, ki smo povezani v Planinskem društvu Brežice, ohranjamo nekatere vrednote, ki zaznamujejo planinstvo od ustanovitve prvih planinskih organizacij – delo opravljamo prostovoljno, znanje in veščine poskušamo v največji meri prenašati na nove generacije, skrbimo za varovanje narave, za urejanje in označevanje planinskih poti, s čimer omogočamo sleherniku, da tudi sam raziskuje življenjsko okolje, predvsem pa skušamo v aktivno preživljanje prostega časa vključiti več otrok in mladine."

V nadaljevanju sledi vrsta zanimivih prispevkov, med katerimi izstopa intervju z Darinko Suša, prispevek o ujmah v okoliških gozdovih, lep je tudi članek o reševanju mladička postovke. V letu 2022 so izvedli zanimiv tabor premične narave, kar pomeni, da so potovali s Krke na otok Krk, taboriške dneve pa so preživljali "brez

dražljajev mobilnikov". Leta 2022 so izvedli tudi tabor za otroke in odrasle v Završnici, ki se ga je udeležilo 60 udeležencev v starosti med 2 in 82 let. Pohvale vredni so zelo obiskani izleti "torkarjev", pohodi ob polni luni in izleti Navihancev, zanimiva je tudi akcija 73 vzponov v letu 2023, kolikor je letos staro njihovo društvo. Milena, le tako naprej, gotovo je vloženi trud poplačan s hvaležnostjo bralcev, med katere štejem tudi sebe.

Vladimir Habjan

Federico Bagarin, Alessandro Codecà: Valtellina rock. Pareti. Vesante Sud, Milano, 2023. 366 str., 36 EUR.

Milanska založba gorniške literature Versante Sud je tudi letos silno produktivna, saj so izdali celo vrsto odličnih edicij. Nekaj od teh predstavljamo tudi v naši reviji. V vodniku Valtellina rock (prva izdaja) avtorja predstavljata športnoplezalne in večraztežajne smeri v dolinah Val Gerola, Val Masino, Val Malenco, Aprica, Val Grosina, Bormio, Valfurva, Val di Dentro in Lakes of Cancano. Valtellina je dolina Lombardiji (večji kraj Sondrio), ki ponuja številne možnosti za športne aktivnosti na prostem, med katerimi prednjači plezanje v vseh oblikah, klasično in moderno. Kot pravijo v založbi, vodnik ponuja vrsto opisov smeri, ki jih v prejšnjih verzijah ni bilo in so ostale skrite; vse pa so takšne, da jih je mogoče doseči v enem dnevu. V uvodnem delu je vrsta uporabnih informacij. Oprema vodnika je podobna drugim vodnikom založbe (tokrat brez simbolov), nekateri podatki so dostopni preko QR-kode. Na razpolago je zemljevid celotnega območja in posameznih odsekov. Med opisi, opremljenimi s kakovostnimi fotografijami, so kratki prispevki o izstopajočih plezalcih.

Vodnik ponuja še QR-kodo za namestitev aplikacije SOS EU-ALP-App za pomoč pri nesrečah ter logo aplikacije iClimb na naslovnici, ki vabi k brezplačni namestitvi. Za ljubitelje plezanja je to vsekakor priročnik, ki v domači knjižnici ne bi smel manjkati. Vodnik je napisan v italijanskem jeziku.

Alessio Conz, Renato Bernard: Sella rock. Vesante Sud, Milano, 2023. 384 str., 36 EUR.

Vodnik (prva izdaja) opisuje 255 klasičnih in modernih smeri v priljubljene skupini Sella v Dolomiti. Gre za obsežno skupino, ki nudi ogromno možnosti za plezanje. Kot sta zapisala avtorja, so v zadnjih letih preplezali vrsto novih smeri, ki se dotikajo ali križajo s prejšnjimi, že opisanimi. Avtorja izpostavljata slavne stene in vrhove Torri del Sella, Piz Ciavazes, Cansla, Mesule, Frea, Sass dla Luesa, Pisciadù in stolp Brunico ter še mnoge druge. Oprema je identična prej opisanemu vodniku, pri temle pa je treba še posebej pohvaliti pregledne skice. Nepogrešljivo za ljubitelje dolomitskega plezanja. Vodnik je napisan v angleškem jeziku.

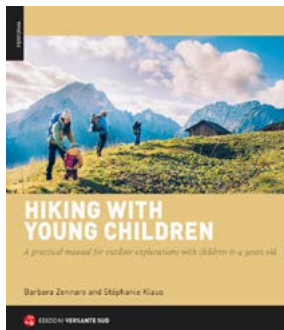
Pietro Buzzoni, Eugenio Pesci: Lario Rock. Falesie. Vesante Sud, Milano, 2023. 768 str., 38 EUR.

Neverjetno obsežen vodnik (šesta izdaja) opisuje območje Resegone-

Lecco–Valsassina–Grigne–Lario; gre torej za okolico jezera Lago di Como, med mestoma Lecco in Como. Ti kraji se že več kot stoletje ponašajo z neprekinjeno alpinistično tradicijo, ki ima začetke v šoli Riccarda Cassina in njegovih tovarišev, od leta 1984 pa je območje priča hitremu in neprekinjenemu širjenju športnega plezanja. Oprema vodnika je podobna ostalim športnoplezalnim vodnikom založbe z mnogimi uporabnimi simboli: višina smeri, zemljepisna lega, ocena lepote smeri, opremljenost smeri, tip skale, obiskanost (tj. podatek o morebitni gneči), udobje plezalskega odseka, možnost parkiranja in dostopa z e-kolesom, čas pristopa do stene, možnost plezanja v dežju in primernost za družine, kar vse omogoča enostavno uporabo. Nekateri podatki so dostopni tudi preko QR-kode. Vodnik je napisan v italijanskem jeziku.

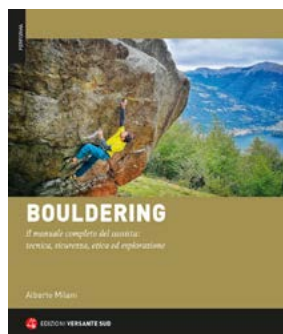
Barbara Zennaro, Stephanie Klaus: Hiking with Young Children. Vesante Sud, Milano, 2023. 240 str., 35 EUR.

Priročniki založbe Versante sud imajo nekoliko večji format kot njihovi vodniki (19 × 22 cm). Nekateri se boste spomnili, da smo v rubriki Literatura pred časom že predstavili priročnik za jogo v gorah ter plezalni priročnik *Hooking Up*. Letos so izdali praktični učbenik za hojo v naravi z otroki od nič do štirih let. Knjiga je razdeljena na poglavja glede na leta oziroma celo mesece starosti otrok: prvi koraki pred začetkom izletov, zagotovitev varnosti, od nič do 6 mesecev, 6 mesecev–1 leto, 1–2 leti, 2–3 leta, 3–4 leta, na koncu pa sta še poglavji o nahrbtnikih oziroma opremi ter kako na izlet z več otroki. Avtorja si želita, da bi knjiga spodbudila starše, da gredo z otroki

na pohod in preživijo več časa na prostem. Družino vidita kot ekspedicijsko ekipo, in to ne glede na količino časa, preživetega na prostem, kjer je za prijeten dan na prostem cenjeno dobro počutje vseh članov ekipe. Starši prevzamejo vlogo otrokovega vodnika na "ekspediciji". In njihova naloga je zagotoviti varnost, smiselnost ter poučevanje o trajnosti in svetu. V knjigi opisujeta opremo ter načine, kako na prostem lahko varno raziskujete s pravilnim načrtovanjem in pripravo. Zajeti so vsi vidiki dneva z dojenčkom, malčkom in malim pohodnikom (od 0 do 4 let), vključno s počitkom, hranjenjem in kakanjem. Opisujeta tudi, kako osmisлити izkušnjo na prostem s sodelovanjem in pozitivnim odnosom, poleg tega pa predlagata načine, kako otroci ostanejo motivirani, se zabavajo in povezujejo drug z drugim. Opisujeta tudi možnosti prenočevanja z otroki ter spremembe, ki jih je treba upoštevati, ko se ekipi pridruži mlajši bratec ali sestra ali ko hodite v skupinah z več otroki. V vsakem poglavju so kratki informativni okvirji z nasveti in osebnimi izkušnjami avtorjev. Z njimi poudarjajo posebej zanimive in uporabne vidike pohodništva z otroki. Priročnik je napisan v angleškem jeziku.

Alberto Milani: Bouldering. Vesante Sud, Milano, 2023. 328 str., 36 EUR.

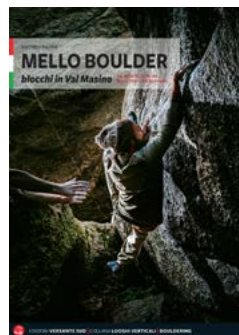

Zadnja knjiga, ki jo predstavljamo tokrat, je celovit priročnik za balvansko plezanje: tehnika, varnost, etika in raziskovanje. Zasnovan je kot dragocen pripomoček za vadbo balvaniranja na skali tako za začetnike kot za strokovnjake, ki želijo poglobiti svoje znanje. Prvi del priročnika ponuja bistvene informacije o balvaniranju na skali, pri tem pa upošte-

va več pomembnih vidikov: pomen balvaniranja, "pravila" in ukrepe, ki jih je treba sprejeti za spoštljivo in trajnostno prakso, temeljni žargon, tehnične gibe, ki se jih je treba naučiti, sistem ocenjevanja in različne vrste kamnine. Naslednje poglavje povzema zgodovino balvanskega plezanja od prvih korakov ob koncu leta 1800 do danes. Sledi podrobna analiza potrebne opreme: plezalni čevlji, vrste blazin in kako jih izbrati, čopiči, kreda in pripomočki za bolj napredno vadbo. Celo poglavje, ki je posvečeno varnosti, nudi popolne informacije o tem, kako učinkovito uporabiti in namestiti blazine. Drugi del priročnika ponuja pomembna orodja za raziskovanje in razvoj novih balvanskih območij: potrebna dodatna oprema, kako začeti iskati nove balvane, kako očistiti dostopne poti, pripraviti pristanke in očistiti skalo, kakšna so etična načela za postavitev novih linij ter kako jih oceniti in sporočiti. Priročnik je napisan v italijanskem jeziku.

Vladimir Habjan

Andrea Pavan: Mello boulder. Blocchi in Val Masino. Edizioni Versante Sud, Milano, 2015. 448 str., 33 EUR.

Verjetno vsi, ki se ukvarjajo z balvaniranjem, poznajo enega najboljših festivalov v naravi, Melloblocco, ki poteka vsako leto v dolinah Val Masino in Val di Mello. Gre za veliko območje na severu Italije na meji s Švico, na sceničnih alpskih travnikih, posejanih z granitnimi balvani. Območje ponuja probleme vseh tipov in težav (z izjemo resnično najtežjih). Sedemintrideset sektorjev, ki jih zajema posodobljen vodnik, vsebuje okrog 2500 problemov. Tokrat so se avtorji dodatno potrudili in ponujajo jasen in pregleden vodnik

z mnogimi rešitvami, ki jih v marsikaterem drugem močno pogrešamo. Označeni so npr. štartni oprimki, eliminacije, nevarno visoki balvani ter udobje vznožja. Tudi posamezni sektorji so natančno opisani, tako da z logistiko ne bi smelo biti težav. Posebej dobrodošle so tudi občasne povezave s QR kodo, ki nas popeljejo na video posnetek problema. Čeprav sta uvodni tekst in dostop opisana v treh jezikih (italijansko, angleško in nemško), pa je preostanek vsebine le v italijanščini – tu gre za dodatne opise bolderjev, zanimive in zgodovinske zgodbe ter anekdote o tem, kako so nekateri od njih nastali. Škoda, a po drugi strani motivacija, da se naučimo novega jezika.

Jurij Ravnik

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Na volilni skupščini Združenja planinskih organizacij Balkana (Balkan Mountaineering Union, BMU), ki je bila med 15. in 17. septembrom 2023 v Meteori v Grčiji, so se udeleženci poklonili spomenu na lani preminulega ustanovitelja BMU Jovico Ugrinovskega in izvolili novo vodstvo. Dosedanji predsednik BMU Martin Šolar je vodenje predal Dragoslavu Gogiću iz Srbije, podpredsednik PZS Šolar pa ostaja v izvršnem odboru BMU. BMU je v neformalni obliki povezovanja delovalo od leta 2006, v letu 2011 pa je bilo združenje tudi uradno ustanovljeno. Sedež BMU je v Skopju (Makedonija), njegove polnopravne članice so planinske zveze Albanije, Bosne in Hercegovine, Bolgarije, Črne gore, Grčije, Hrvaške, Severne Makedonije, Slovenije, Srbije in Turčije, članica opazovalka je Planinska zveza Češke.

V novih nadaljevanjih podkasta *V steni* je Miha Habjan gostil Toma Česna, enega najpomembnejših osebnosti slovenskega alpinizma v 80-ih in 90-ih letih prejšnjega stoletja in arhitekta slovenskega tekmovalnega športnega pleza-

nja. Drugi Mihov gost je bil Andrej Pečjak, alpinist, sodnik lednega plezanja, vizionar, pionir elektro mobilnosti v Sloveniji in resnični ambasador trajnostnega razvoja.

Odbor inPlaninec. Slepimi in slabovidni planinci so 23. septembra z odtisom zadnjih dveh planinskih žigov, v Ankaranu in na Debelem rtiču, dokončali Slovensko planinsko pot, potem ko so vse od 8. februarja 2020 popeljali v hribe več kot sto slepih in slabovidnih planincev s spremljevalci, ki so jim planinska doživetja omogočili. Sledili so svojim sanjam in stopali naprej z odločnim korakom, čeprav niso videli poti. Tako so skupaj izvedli 140 pohodov, prehodili več kot 97.500 kilometrov in stali tudi na najvišjem vrhu Triglavu. Na zadnjem delu SPP so se jim pridružili inPlaninci z okvaro sluha, gibalno ovirani in nevrološki AMA. Tako se je na inkluzijskem pohodu ob prazniku slovenskega športa na Obali zbralo več kot 300 inPlanincev in njihovih spremljevalcev iz vse Slovenije, prisotni so bili tudi gostje iz Hrvaške in Italije. Obenem so obeležili še 70 let Slovenske planinske poti, 130 let PZS in mednarodni dan znakovnih jezikov.

Vodniška komisija je pozvala k vpisu v razvid strokovno izobraženih in strokovno usposobljenih delavcev v športu in k oddaji predlogov za podelitev najvišjega priznanja VK PZS za leto 2023.

Gospodarska komisija. PD Postojna je planince, ljubitelje gora pozvala k donacijam za dokončanje obnove Vojkove kočice na Nanosu, saj so jih presenetili nepredvideni dodatni stroški in podražitve.

Koča na Kriški gori je drugo nedeljo v septembru praznovala svojih 70 let; seveda je praznovanje potekalo prav na Kriški gori. Na slovesnosti je predsednik PD Križe Stanislav Ficko med drugim izpostavil nekaj mejnikov nastajanja Koče na Kriški gori. PD Križe je bilo ustanovljeno 12. decembra 1949, prvi predsednik društva pa je bil Lovro Česen, ki je že spomladi naslednje leto pričel z aktivnostmi za izgradnjo Koče na Kriški gori. Do konca leta 1950 je bila kočica pod streho, vendar se je gradnja zaradi pomanjkanja finančnih sredstev

upočasnila. Koča je bila nato slavnostno odprta v nedeljo, 28. junija 1953. Pozdravni nagovor je imel društveni funkcionar Vinko Golmajer. Nova kočica je zaradi lepih razgledov takoj pridobila pozornost planincev, priljubljena izletniška točka domačinov in obiskovalcev iz različnih delov Slovenije pa je z leti postala večja in mnogokrat posodobljena.

Komisija za planinske poti (KPP).

Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport je potrdilo in izplačalo prvi zahtevek za povračilo stroškov vzdrževanja planinskih poti v celoti. Planinska društva, ki so v prvem letošnjem roku oddala ustrezne zahteve, so s strani PZS že prejela nakazilo za nastale stroške.

KPP je skrbnike poti in markaciste povabila na septembrsko delavnico v različnih krajih in ob različnih časih o sistemu za poročanje in o Katastru planinskih poti.

PD Dovje-Mojstrana je sporočilo, da je planinska pot iz vasi Belca na Kepo znova odprta. Dela zaradi sanacije plazu sicer še potekajo, a je pot odprta ter normalno in varno prehodna. Zaradi podrtega drevja je prehod na planinski poti Velika poljana-Planina Javornik (do križišča s planinsko potjo Planina Javornik-Storžič) nevaren in je pot zato zaprta. Prav tako je zaradi podrtega drevja zaprta planinska pot proti Domu na Pečkah. Cesta do doma pa je normalno prevozna ter prehodna in jo lahko uporabite kot alternativno pot. Zaprta je tudi planinska pot, ki vodi iz Podnanosa proti Nanosu, na odseku Korito-Lovska kočica Strmec po regionalni cesti, in sicer zaradi izdelave zaščite proti padajočemu kamenju v območju ceste. Zaradi poškodovanih varoval je planinska pot iz Tamarja čez Jalovško škribino v smeri Jalovca nevarna in zato do nadaljnjega zaprta. Prav tako so poškodovana varovala na planinski poti, imenovani Rudijeva vertikala, od Koče na Ledinah na Veliko Babo, zato je ta pot zaprta. Zaradi vzdrževalnih del so bile v septembru zaprte še nekatere druge poti, a so bile poti uspešno sanirane.

Razstava ob 70-letnici Slovenske planinske poti je v septembru gostovala v Pliberku.

Komisija za varstvo gorske narave.

Javni zavod Triglavski narodni park z osmimi partnerji petletnega projekta VrH Julijcev vstopa v zaključno fazo, ki prinaša konkretne rezultate na terenu. Zaključuje se obnova 17 kalov, ki zagotavljajo večjo stalnost površinskih voda na planinah. Z vzpostavitvijo mirnih območij za divjega petelina, belko in aktivna visoka barja so v dogovoru z lastniki zemljišč in uporabniki prostora časovno in prostorsko prilagodili človekove dejavnosti za čim manjše motnje v naravnem okolju.

Komisija za alpinizem (KA).

Muhasto vreme na ženskem taboru KA ni dopustilo muhastega vzdušja, čeprav je udeleženkam pod vodstvom Saše Podlipcev in Anje Petek preprečilo plezanje v markantni severni steni Ojstrice, sta pa zato prišla do izraza iznajdljivost in raziskovanje drugih sten v okolici.

Ob koncu septembra in v začetku oktobra je KA povabila na letni alpinistični tabor Trenta 2023.

Vrhunski alpinist in gorski vodnik Marko Prezelj je letošnji dobitnik nagrade Paula Preussa, ki jo od leta 2013 podeljuje Mednarodno društvo Paula Preussa. Prezelj je postal prvi Slovenec, ki je prejel to nagrado. Nagrado so mu izročili 23. septembra na slovesnosti v Messnerjevem gorskem muzeju na gradu Sigmundskron pri Bolzanu.

Komisija za športno plezanje (KŠP).

Aktualna mladinska svetovna prvakinja Sara Čopar je svojo prevlado v težavnosti pokazala tudi na nedavnem evropskem mladinskem prvenstvu v Helsinkih. Uspeh slovenske mladinske reprezentance v športnem plezanju sta dopolnili Jennifer Buckley s srebrno in Rosa Rekar z bronasto medaljo. Obe sta stopili na zmagovalni oder tudi v skupnem seštevku evropskega pokala v težavnosti, Rekarjeva kot zmagovalka med mladinkami in Buckleyjeva kot tretja med kadetinjami.

8. in 9. septembra je v plezalnem centru Koper potekal svetovni pokal v težavnostnem plezanju. Slavila je najuspešnejša športna plezalka vseh časov Janja Garnbret in dosegla prvo zmago svetovnega pokala v težavnosti na domači tekmi v Kopru; s tem

je svojo skupno bero zmag v svetovnem pokalu dvignila na rekordnih 41. Slovenski uspeh je dopolnila Vita Lukan, ki se je kljub izgubljeni vrečki za magnezij veselila bronaste medalje. Preostala slovenska finalistka Mia Krampf in Luka Potočar sta se uvrstila na osmo mesto.

KŠP je v sodelovanju z Društvom za razvoj plezalne kulture razpisala 3. tekmo državnega prvenstva v težavnostnem plezanju, ki je bila 30. septembra in 1. oktobra v Plezalnem centru Ljubljana.

Sedmi plezalni festival Kotečnik je bil 16. septembra pri Turistični kmetiji Tratnik in na plezališču. V sproščenem ambientu se je odvijalo plezalno tekmovalje, kjer je imela vsaka naveza možnost dokazati svoje zmogljivosti v treh težavnostnih kategorijah.

KŠP je objavilo razpis OKS – ZŠZ za pridobitev oz. podaljšanje športne štipendije za šolsko leto 2023/24.

KŠP je oktobra izvedla seminar s predavanji in praktičnim delom za pridobitev naziva trener športnega plezanja, izpiti pa bodo v novembru in decembru.

Komisija za gorske športe je organizirala turnosmučarski tabor. Prvi del je potekal v oktobru v Planici, drugi del pa bo v začetku decembra na Rogli.

Planinska založba (PZ). Izšel je *Planinski koledar 2024* s trinajstimi čudovitimi barvnimi fotografijami, ki vam bodo lahko v navdih za prihajajoče ture. Del prodanih sredstev bo PZS namenila financiranju različnih planinskih dejavnosti.

PZ je oktobra izdala novi priručnik *Turno smučanje*, ki je nastal izpod rok vodnika PZS, alpinističnega inštruktorja in publicista Toneta Golnarja. Vodnik bo nedvomno navdušil že obstoječe ljubitelje turnega smučanja, pa tudi tiste, ki se tega športa šele lotevate, saj boste v priručniku našli številne koristne teme in napotke.

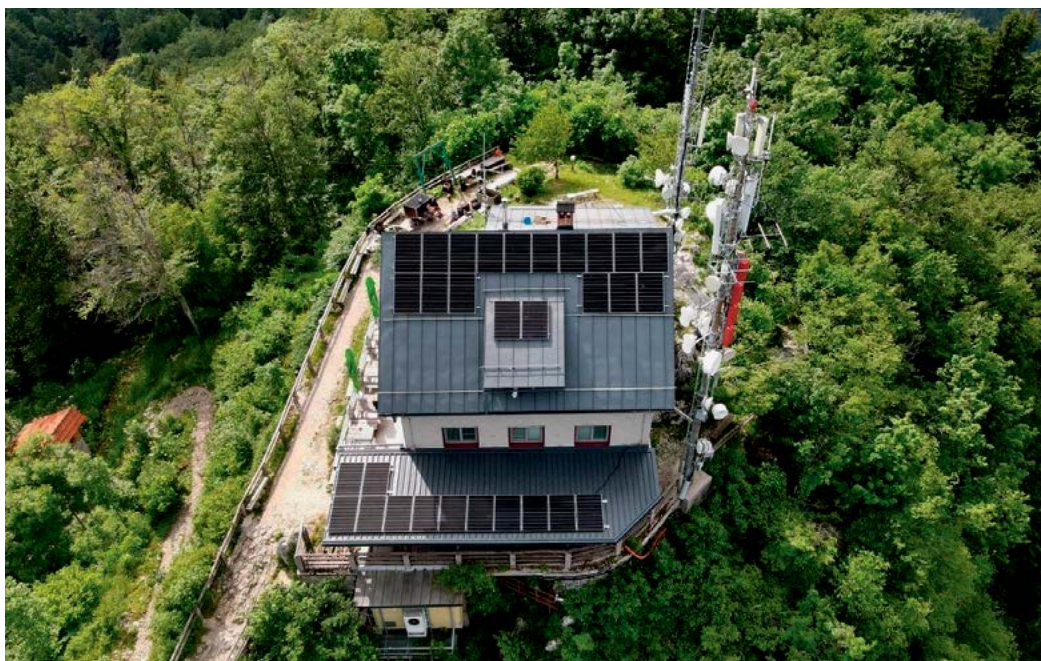
PZS je poročala o alpinistu Vikiju Grošlju, ki je 20. septembra v Cankarjevem domu v Ljubljani med bralce pospremil svojo 19. knjigo z naslovom *Mojih 33 odprav v najvišja in najbolj odmaknjena gorstva sveta*.

Zdenka Mihelič

70 let Doma na Lubniku

V mesecu maju, točneje 24. maja, je minilo 70 let od odprtja Doma na Lubniku. Ta častitljivi jubilej smo obeležili s prireditvijo pri Domu na Lubniku, na kateri smo se spomnili tudi na lanskoletno 90-letnico od prve kočice na Lubniku. V kulturnem programu so sodelovali bratje Jemc, prireditev pa je povezoval Jan Novak. V počastitev obih obletnic je častni član PD Škofja Loka Jože Stanonik pripravil brošuro *70 let Doma na Lubniku, 90 let prve kočice na Lubniku*. Prva kočica na Lubniku je bila zgrajena davnega leta 1932. Ker je bila hitro premajhna, so na vzhodni strani kočice naredili lepo razgledišče, pred vremenskimi neprilikami pa so jo zavarovali tako, da so zunanost kočice obložili s saloničnimi ploščami. Kočo so 30. aprila 1943 požgali, da ne bi služila okupa-

Dom na Lubniku
Arhiv PD Škofja Loka

torju za nadzor Poljanske in Selške doline ter okoliških hribov. V letu 1950 so loški planinci začeli z gradnjo nove kočje na Lubniku in jo slovesno odprli 24. maja 1953.

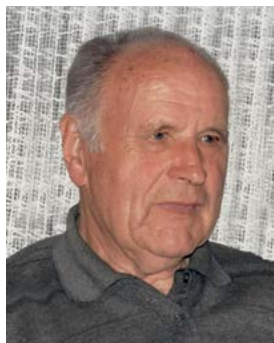
PD Škofja Loka ima poleg Doma na Lubniku v lasti tudi Kočo na Blegošu. V letošnjem juniju in juliju smo na obeh kočah izvedli investicijo, ki se nam bo obrestovala v prihodnjih letih. Postavili smo sončni elektrarni, ki sta že vključeni v omrežje. S tem želimo postati samooskrbni, hkrati pa kar se da največ prispevati k varovanju naše prelepe narave. V letu 2013 je kočja na Blegošu pridobila certifikat Okolju prijazna planinska kočja, v letu 2014 pa še Družinam prijazna planinska kočja. Domu na Lubniku je Planinska zveza Slovenije v januarju 2018 podelila naziv Okolju prijazna planinska kočja.

Janez Pintar

U SPOMIN

Rudi Rauch

(7. 4. 1935–1. 7. 2023)

V 89. letu se je poslovil častni član PD Tolmin in častni vodnik Planinske zveze Slovenije Rudi Rauch. Rodil se je v Srednji vasi pod Mirno goro. Nemirne vojne razmere so narokovale večkratno selitev družine, ki se je končno za dlje časa ugneznila v Semiču. Slikovitost pokrajine je Rudija že zgodaj pritegnila, njene lepote je med stikanjem po okoliških vzpetinah mladostno zvedavo srkal vase. Za gorski svet ga je navdušil gimnazijski profesor, ki je leta 1952 popeljal dijake na prvi izlet čez Gorjance. Še isto leto so se povzpeli na Triglav. Pozneje je zaključil

srednjo gradbeno šolo (geodetska smer), po opravljeni vojaški obveznosti pa je trinajst let služboval na Jeseenicah. Tam je skupaj z Božo, nečakinjo znanega primorskega rodoljuba in tigrovca Zorka Jelinčiča, osnoval družino. Ko je leta 1973 dobil službo na Geodetski upravi RS v Tolminu in se z družino preselil v Posočje, se je kmalu vključil v delo domačega planinskega društva. Začel je spodbujati bolj množične in vnaprej razpisane planinske izlete, ki so privabili številne manj odločne načrtovalce hribovskih podvigov. To je narekovalo usposabljanje novih vodnikov, katerim se je kasneje pridružil tudi sam. V letu 1976 je postal član upravnega odbora PD Tolmin, v naslednjem letu pa je prevzel funkcijo predsednika, ki jo je opravljal do leta 1982. To je bilo v obdobju popotresne obnove in razširitve kočje na planini Razor, ko je bilo potrebno veliko pomembnih odločitev, odrekanj in nešteto prostovoljnih ur odbornikov z Rudijem na čelu.

Ob številnih gospodarskih obveznostih v društvu je ves čas poudarjal tudi poseben pomen organiziranja izletov za širjenje planinstva. Od njegove prve pobude leta 1977 dalje PD Tolmin vsako leto ob občinskem prazniku v maju pripravlja spominski pohod na planino Sleme pod Rdečim robom. Njegova je bila tudi ideja o vsakoletnem julijskem srečanju ljubiteljev gora na planini Razor. Od leta 1998 dalje se v sodelovanju z Društvom upokojencev občine Tolmin uresničuje njegov program pohodništva za starejše planince, ki je doživel nesluten, tudi zanj presemetljiv uspeh. Skupina se je po petih letih razširila na več kot petdeset in kasneje že nad sto udeležencev. Leta 2018 je v domači Beli krajini obeležil že dvestopetdeseti pohod planinske skupine upokojencev. Zvesti pohodniki so se leta 2021 družili s svojim neumornim vodnikom ob njegovi kašči v Črešnjevcu pri Semiču. Potem ko so prehodili učno pot Divji potok, so skupaj nazdravili na njegov minuli 85-letni življenjski jubilej. Leto prej je Rudi za svoje 22-letno razvijanje pohodništva z Društvom upokojencev in 264 vodenimi izleti (skupaj 20.206 pohodnikov) prejel

veliko plaketo Pokrajinske zveze društev upokojencev Severne Primorske. Takrat je dejal in se tega tudi držal: "Dokler bom brcal, bom hodil z njimi." Brez dvoma ta statistika močno zavezuje vse, ki nadaljujejo njegovo poslanstvo.

Rudi je tudi po končani predsedniški funkciji ostal član UO PD Tolmin, dvajset let je bil v nadzornem odboru in šestnajst let član častnega razsodišča. Ko so se oblikovali novi meddruštveni odbori, je postal tudi prvi predsednik MDO PD Posočja. V letih od 1994 do 1998 je bil član upravnega odbora PZS, nekaj časa tudi predsednik komisije za lastninska vprašanja. Planinsko organizacijo je dva mandata zastopal v svetu Triglavskega narodnega parka.

Za svoje delo v planinstvu je prejel številna priznanja: zlati častni znak, spominsko plaketo in ob svoji 70-letnici še svečano listino PZS. V letu 2010 so mu na zboru planinskih vodnikov PZS podelili naziv častnega vodnika. Za prizadevano delo tudi na drugih področjih je na pobudo PD Tolmin, Društva upokojencev in Mešanega pevskega zbora Društva upokojencev Tolmin v letu 2001 prejel plaketo Občine Tolmin. Občinska športna zveza Tolmin mu je leta 2015 podelila najvišje priznanje – zaslužni športni delavec. Med svojimi pohodniki je bil zelo priljubljen in spoštovan, zato ni čudno, da je po izboru bralcev *Naše žene* postal Dobri človek za leto 2009.

Rudi je spoštovanje do "zastonjskega sveta", kakor ga je nekoč poimenovala njegova zvesta pohodnica in pesnica Marjuča Volf, razsipal med nas. Ohranjal ga je v širokem krogu somišljenikov, častilcev gora in vsega lepega, kar nam nudi naša ožja in širša domovina. Do konca svoje življenjske poti je polno živel, načrtoval in kot klasični planinski navdušenec izgoreval znotraj planinskega društva. Za nesmrtno izročilo nam ostaja njegov odnos do poštenega prostovoljnega dela, ki mu mi, njegova dolgoletna tovarišija, vsakodnevno prisegamo. Ob slovesu nam je v veliko uteho, da je do svojih zadnjih dni z nami delil in soustvarjal nepozabne skupne trenutke.

Žarko Rovšček

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Starostniki v gorah

INTERJU

Ueronika Hladnik Zakotnik, Klemen Belhar

Z NAMI NA POT

Škofja Loka, BiH

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**JESENSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.02 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

PLANINSKI KOLEDAR 2024

VABLJENI K NAKUPU

V koledarju Planinske zveze Slovenije 2024 so najlepše fotografije, ki so bile izbrane na razpisu Planinske zveze Slovenije. Motivi na koledarju predstavljajo del gorske narave v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2024. Koledar je opremljen trimesečno z luninimi menami. 13-listni koledar je tiskan na kakovostnem papirju in vezan z belo spiralo. Format koledarja je 33 x 48 cm. Možnost dotiska na pasici, višine 5 cm.

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

v spletni trgovini
<https://trgovina.pzs.si>

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **5,90 €**

